ÇOCUĞU OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN BABALARA UYGULANAN BABA KATILIM PROGRAMININ BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE ETKİSİ

TÜLAY ÖZKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMMUZ, 2014

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren .....(….) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Tülay

Soyadı : ÖZKAN

Bölümü :

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Çocuğu Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Babalara Uygulanan Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisi

İngilizce Adı : The Effect Of The İnvolvement Programme Whıch Applıed To The Fathers Whom Chıld İs Going On Pre-School Educatıon On The Father-Chıld Relatıonshıp

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Tülay ÖZKAN

İmza: ……

JÜRİ ONAY SAYFASI

Tülay ÖZKAN'nın "Çocuğu Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Eden Babalara Uygulanan Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisi'' başlıklı tezi , …./…../…….. tarihinde jürimiz tarafından Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı İmza

Başkan : Prof.Dr. Adalet KANDIR …….

Üye: (Tez Danışmanı) Doç.Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN …….....

Üye: Doç.Dr. Arzu ÖZYÜREK ……..

Tez Savunma Tarihi: …../…../…….

Bu tezin ……Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans/ Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Servet KARABAĞ …….

Baba Çocuk İlişkisinin En Güzel Örneği Eşim ve Canım Oğlum'a

TEŞEKKÜR

Araştırmanın her aşamasında akademik bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, ilgi ve desteğini esirgemeyen, beni her zaman ve her konuda daha iyiye doğru yönlendiren ve motive eden, bu aşamaya gelmemde büyük katkıya sahip tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN'e, tez süresi boyunca çok değerli bilgi ve önerilerinden yararlandığım, Tez Ġzleme Komitesi'ndeki hocalarım Sayın Prof. Dr. Adalet KANDIR ve Sayın Doç. Dr. Arzu ÖZYÜREK'e, katılımcılara ulaşmamda ve araştırmamı yürütmemde bana yardımcı olan okul müdürleri ile öğretmenlerine, yanı sıra çalışmama katılan tüm babalara, bana her türlü desteği, hoşgörüyü, huzur ve güveni sağlayan biricik ailem YÜKSEL ailesinin her bir üyesine ve ikinci ailem ÖZKAN ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Bu uzun ve zorlu süreçte her adımımda yanımda olan, yaptığım her işte beni destekleyen sevgili eşim Niyazi ÖZKAN'a desteği, sağladığı huzur, hoşgörü ve yardımları için sonsuz teşekkür ederim. Ve Oğlum Göktuğ ÖZKAN, her zaman uyumlu, huzurlu ve güler yüzlü olan miniğimin zamanından çalarak hazırladığım tezimde beni yormayarak sağladığı katkıdan dolayı teşekkür ederim.

ÇOCUĞU OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMUNA DEVAM EDEN BABALARA UYGULANAN BABA KATILIM PROGRAMININ BABA-ÇOCUK İLİŞKİSİ ÜZERİNE ETKİSİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Tülay ÖZKAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Temmuz,2014

ÖZ

Bu çalışma, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı'nın baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmada kullanılacak olan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış, ikinci bölümde ise çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı'nın baba-çocuk ilişkisi üzerine etkisi incelenmiştir.

Geçerlik güvenirlik çalışmasının evrenini 2009–2010 eğitim öğretim yılında Ankara il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden çocukların anne ve babaları, çalışma grubu evrenini Ankara merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden çocukların babaları oluşturmuştur. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmak üzere Ankara ili merkez ilçelerine bağlı ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarından tesadüfî olarak belirlenen okullardan 214 çocuğun anne ve babası örneklem grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubunu, Kuva-yi Milliye İlköğretim Okulu anasınıfına çocuğu devam eden 25 baba deney grubu, Ahmet Hızal İlköğretim Okulu anasınıfına çocuğu devam eden 25 baba kontrol grubu olmak üzere toplam 50 baba oluşturmuştur.

Deney grubu babalara; babaların çalışma saatleri, ayırabilecekleri zaman ve uygulanan ihtiyaç belirleme formunda en çok bilgi sahibi olmak istedikleri konular göz önüne alınarak hazırlanan Baba Katılım Programı uygulanmıştır. Baba Katılım Programı'nda aile katılım çalışmalarından, veli toplantısı, haber mektubu, broşür, grup toplantısı ve ev ziyareti çalışmalarına yer verilmiştir. Kontrol grubu babalara herhangi bir program uygulanmamıştır. Çalışma ön ve son test, kontrol gruplu deneysel desenle yapılmıştır.

Araştırmada, çocuklar ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla Kişisel Bilgi Formu, babaların okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarını belirlemek amacıyla Aile Katılım Ölçeği, Baba Katılım Programı'nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini ölçmek amacıyla Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada, anne-babalar ve çocuklarına ait demografik bilgiler frekans ve yüzde değerleri olarak verilmiştir. Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması ile ilgili olarak açımlayıcı faktör analizi, ölçeğin genel olarak güvenirliğini belirleyebilmek

için, madde toplam puan güvenirliği, Cronbach Alpha güvenirliği analizleri yapılmıştır. Çalışma grubu babalar ve çocuklarına ait demografik bilgiler frekans ve yüzde değerleri olarak verilmiştir. Babaların katılım durumlarını belirlemek amacıyla Aile Katılım Ölçeğinin alt boyut puanları ve baba-çocuk ilişkisini belirlemek amacıyla, Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin alt boyut puanları Mann Whitney U ve Wilcoxon Testi ile test edilmiştir. Katılım durumları ile baba-çocuk ilişkisinin, babaların ve çocukların demografik özelliklerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını değerlendirmek amacıyla Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis testi yapılmıştır. Baba Katılım Programı'nın aile katılımına ve baba çocuk ilişkisine etkisini belirlemek için Mann Whitney U testi ve Wilcoxon Testi analizleri yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır. 30 maddelik çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinin güvenirlik katsayısı .77 olarak hesaplanmıştır. Deney grubu babaların çocuklarının cinsiyetine göre Aile Katılım Ölçeği'nin Ev Temelli Katılım alt boyut puanında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p>0.05$). Deney grubu babaların, Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin olumlu ilişki alt boyutunda yaşlarına göre, bağlanma alt boyutunda ise sahip oldukları çocuk sayılarına ve çocuklarının doğum sıralarına göre anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Kontrol grubu babaların öğrenim durumlarına göre, bağlanma alt boyutunda anlamlı bir fark saptanmıştır. Baba Katılım Programı uygulama sonrası Aile Katılım Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında deney ve kontrol grubu son test, deney grubu ön ve son test puanları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.05$). Bu fark deney grubu lehinedir. Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında deney ve kontrol grubu son test puanları, deney grubu ön ve son test puanları arasında anlamlı bir fark saptanmıştır ($p<0.05$). Bu fark deney grubu lehinedir.

Aile katılım çalışmaları babaların ihtiyaçlarına, çalışma saatlerine ve ayırabilecekleri zamanlara göre hazırlandığında, tüm babaların istekle katıldıkları ve Baba Katılım Programı'nın babalar ile çocukları arasındaki ilişkiyi olumlu yönde etkilediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler : Okul öncesi dönem, baba katılımı, baba katılım programı, baba çocuk ilişkisi.
Sayfa Adedi : 132
Danışman : Doç.Dr. Fatma TEZEL ŞAHİN

THE EFFECT OF THE İNVOLVEMENT PROGRAMME WHICH APPLIED TO THE FATHERS WHOM CHILD İS GOİNG ON PRE-SCHOOL EDUCATION ON THE FATHER-CHILD RELATIONSHIP

(M.S Thesis)

Tülay ÖZKAN

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

July,2014

ABSTRAT

This study has done in order to search the effect of the involvement programme whıch applıed to the fathers whom chıld is going on pre-school educatıon, on the father-chıld relatıonshıp. This research has consists of two parts. İn the first part,the validity and reliabılıty work of the scale of the parent-child relationship has done, in the second part the effect of the involvement programme whıch applıed to the fathers whom chıld is going on pre-school educatıon, on the father-chıld relatıonshıp has researhed.

The group of the the validity and reliabılıty work is consisited of the mums and dads of the children who goes on the pre-school education on the school that are related to the Ministery of Education, placed in the cetre of Ankara; the working group has consisted of dads of the children who goes on the pre-school education on the school that are related to the Ministery of Education, placed in the cetre of Ankara.In order to do the the validity and reliabılıty work of the Child-Parents Relationship Scale a sample group created by 214 children's mother and father who are chosen randomly from the schools plced on the cetre of Ankara.The sample of the work group is consisited of 50 fathers;25 of them are chosen as a conrol group from the fathers whom child is going on Ahmet Hızal Primary School kindergarten and 25 of them chosen as expriment group from the fathers whom child is going on Kuva-yi Milliye Primary School kindergarten.

To the fathers in expriment group; The Father İnvolvement Programme has been implemented ,which is prepared by considering the working hours, time can be commited, the subjects that they mostly wanted to know, placed in the form of the needs.In The Father İnvolvement Programme; the parents meetings, news letters, brochures, group meetings and home visits are provided from the family involvement study. Control group fathers are not implemented any programme. The study has done in first and last tests by exprimental patterns with control gropup.

In this study; in order to get information about families their childern Personal Information Form; in order to see the fathers' involvement to the family involvement work used in primary school Family İnvolvement Scale, in order to test effect of the involvement programme on the fatherchild relationship Child-Parents Relationship Scale has been used.

The distributions of demographic informations of child and famillies are given in percentage values. In regard to the reliability of the tool, factor analyses were employed. In order to identify the overall reliability of the tool, item-total score reliability, Cronbach

Alpha reliability and test-retest reliability were analysed. In order to determine the status of involvement of father, the iner dimension scores of Family İnvolvement Scale and fahter child relationdhip in iner dimension Child-Parents Relationship Scale, Mann Whıtney U And Wılcoxon tests are used. The Mann Whıtley U and Kruskal Wallis-H-H tests are used With the participation status of the father-child relationship, parents and children differ according to demographic characteristics to assess whether the. The Father İnvolvement Programme of family participation and dad father child relationship to determine the impact to the Mann Whitney U test and Wilcoxon Test analysis was carried out.

The findings reveal that the Child-Parents Relationship Scale is a reliable assessment tool and has a consistent pattern. As a result of the research Child-Parents Relationship Scale is found to be a valid and reliable measurement tool. The confidence coefficient of 30-items Child-Parents Relationship Scale is composed as .77. In the experimental group father of the children compared to the gender of home based Family Involvement Scale subscale scores a significant difference in were found. A meaningful difference is found In Child-Parents Relationship Scale in the exprimental group in the inner dimension of positive relationship, scores according to fathers' the number of children they have and the order of the births of their children in the inner dimension of connection. According to their education a meaningful difference is found between the scores of fathers' in control group in the inner dimension of connection. After the Father İnvolvement Programme a meaningful difference is found between the exprimental and control groups' pre test and last-test scores of iner dimension of Family Involvement Scale. This difference is in favor of the exprimental group. A meaningful difference is found between the exprimental and control groups' pre test and last-test scores of iner dimension of child-parent relation scale. This difference is in favor of the exprimental group.

It is ıdentified that if the family involvement work is prepared according to fathers' needs, working hours and the time they can afford; all the fathers join the study with regards and The Father İnvolvement Programme whıch applıed to the fathers whom chıld is going on pre-school educatıon effects the relationships positively.

Science Code : Key Words : prschool term,father involvement, father involvement programme,fatherchild relationship.
Page Number : 132

Supervisor : Associate Professor Fatma TEZEL ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU ……..i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI…….ii
JÜRİ ONAY SAYFASI …….iii
İTHAF SAYFASI ……...……iv
TEŞEKKÜR SAYFASI…….……v
ÖZ…….……vi
ABSTRACT……viii
İÇİNDEKİLER……...x
TABLOLAR LİSTESİ…….……xii
ŞEKİLLER LİSTESİ ……...……xv
KISALTMALAR LİSTESİ…….……xvi
BİRİNCİ BÖLÜM
1.GİRİŞ …….……...……..1
1.1. Problem Cümlesi …….……2
1.2. Araştırmanın Amacı…….……3
1.3. Araştırmanın Önemi……..…….……..5
1.4. Sayıltılar ……..…….5
1.5. Sınırlılıklar……...6
1.6. Tanımlar ……..6
İKİNCİ BÖLÜM
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE……..…….…….7
2.1. Okul Aile İşbirliği……..…….……...……7
2.2. Okul Öncesi Eğitim Programlarına Aile Katılımı…….……..….……9
2.3. Aile Katılımının Amaçları…….……18
2.4. Aile Katılımının Yararları…….……....19
2.5. Okul Öncesi Eğitim Programlarına Baba Katılımı …….…..20
2.6. Okul Öncesi Dönemde Baba-Çocuk İlişkisi……..23
2.7. Babanın Çocuğun Gelişimindeki Önemi …….…….…….....24
2.8. İlgili Araştırmalar…….……..……28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
3. YÖNTEM…….……40
3.1. Araştırmanın Modeli…….….……....40

3.2. Evren ve Örneklem……..……41
3.3. Veri Toplama Araçları……...……50
3.4. Verilerin Toplanması…….……52
3.5. Verilerin Analizi……..……...…65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
4. BULGULAR ve YORUM…….…….……..……....68
4.1. Babaların Aile Katılım Çalışmalarına Katılım Durumlarına İlişkin Bulgular
……..……..……..70
4.2. Baba-Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular ……85
4.3. Baba Katılım Programının Aile Katılımı Üzerine Etkisine İlişkin Bulgular……..100
4.4. Baba Katılım Programının Baba-Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisine İlişkin Bulgular……..106
BEŞİNCİ BÖLÜM
5. SONUÇ ve ÖNERİLER…….……112
5.1. Sonuçlar……..……...…….……..…113
5.2. Öneriler ……...…….……114
KAYNAKÇA ……...……116
EKLER…….……132

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Örneklem Grubuna Seçilen Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okulu Anasınıfı ve Anne Babaların Sayılarının Dağılımı ..……..……..41

Tablo 2. Araştırma Alınan Çocukların, Anne - Babalarının Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı…….……...……..……...43

Tablo 3. Araştırma Alınan Çocuklara Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı.....…...45

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı…47

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubu Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı..49

Tablo 6. Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına İlişkin Sonuçlar…….55

Tablo 7. Faktör Yükleri Ve Faktörlerdeki Maddeler ……..…...……..…...57

Tablo 8. Çocuk-Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin İç Tutarlılık Anlamında Cronbach Alpha Katsayısı İle Hesaplanmış Sonuçları…….……58

Tablo 9. Aile İhtiyaç Belirleme Formuna Göre Babaların Bilgi Sahibi Olmak İstedikleri Konular……..……..……..60

Tablo 10. Kontrol Grubu Babaların Yaşlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...69

Tablo 11. Deney Grubu Babaların Yaşlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...……70

Tablo 12. Kontrol Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……..72

Tablo 13. Deney Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….73

Tablo 14. Kontrol Grubu Babaların Mesleklerine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….74

Tablo 15. Deney Grubu Babaların Mesleklerine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….…75

Tablo 16. Kontrol Grubu Babaların Gelir Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……..……...76

Tablo 17. Deney Grubu Babaların Gelir Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….77

Tablo 18. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları……..……..78

Tablo 19. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları……...……..…..79

Tablo 20. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….……81

Tablo 21. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….……...……..82

Tablo 22. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……..…....……..83

Tablo 23. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...……....……..84

Tablo 24. Kontrol Grubu Babaların Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….85

Tablo 25. Deney Grubu Babaların Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….86

Tablo 26. Kontrol Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….....……...…87

Tablo 27. Deney Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….……88

Tablo 28. Kontrol Grubu Babaların Mesleklerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...90

Tablo 29. Deney Grubu Babaların Mesleklerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...91

Tablo 30. Kontrol Grubu Babaların Gelir Durumuma Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...…...……92

Tablo 31. Deney Grubu Babaların Gelir Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….……93

Tablo 32. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Mann Whitney U Testi Sonuçları……...……94

Tablo 33. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Mann Whitney U Testi Sonuçları……...……95

Tablo 34. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...……...96

Tablo 35. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……...……...97

Tablo 36. Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları…….....…….98

Tablo 37. Deney Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları……..…….….99

Tablo 38. Kontrol ve Deney Grubu Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Ön Test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları…….....100

Tablo 39. Kontrol Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne ait Ön Test-Son Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları……101

Tablo 40. Deney Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne ait Ön Test-Son Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları……..……..…102

Tablo 41. Kontrol ve Deney Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Son Test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları……..…..…104

Tablo 42. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları……..106

Tablo 43. Kontrol Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test-Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçları…….107

Tablo 44. Deney Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test-Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçları…….108

Tablo 45. Kontrol ve Deney Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları…….110

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AKÖ: Aile Katılım Ölçeği

ÇEİÖ: Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Öz değerlere ilişkin faktör grafiği……..72

KISALTMALAR LİSTESİ

AKÖ: Aile Katılım Ölçeği

ÇEİÖ: Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim: bireyin davranışlarında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir. Yapılan bilimsel araştırmalar ve çağdaş eğitim alanındaki uygulamalar; nitelikli, sağlıklı ve istenilen davranışlara sahip nesilleri yetiştirmek için eğitime çok küçük yaşlarda başlanmasının gerekli olduğunu ortaya koymuştur. Eğitim-öğretim etkinliklerinin en önemli amacı, bir ülkenin geleceği olan çocukları en iyi şekilde yetiştirmektir. Çocukların eğitiminde okul, aile, çevre ve öğretmen önemli rol oynamaktadır. Aile, daha önceki dönemlerde çocuğun eğitiminden birinci derecede sorumlu iken, bilim ve teknolojinin etkisi altında ortaya çıkan hızlı toplumsal değişmeler, ailenin sorumluluklarını okul gibi başka toplumsal kurumlarla paylaşmasına da neden olmuştur. Bu dönemin en iyi şekilde geçirilmesi ve çocuğun eğitiminin kesintisiz sağlandığı kurumlar şüphesiz okul öncesi eğitim programlarının uygulandığı kurumlardır. Çünkü okul öncesi eğitim kurumları, ailenin sunduğu sınırlı olanakları zenginleştiren, çocuklara fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimleri açısından daha uyarıcı bir ortam sunan eğitsel ve sosyal bir çevredir (Ertürk,1982;Seçkin ve Koç, 1997, Oğuzkan ve Oral, 2000).

Okul öncesi eğitim kurumlarının giderek gelişmesi ailenin yeni sorumluluklar üstlenmesini ve okul-aile arasında işbirliği kurulması gereğini beraberinde getirmiştir. Okul öncesi eğitim ortamları çocuğun aileden bağımsız hareket edebildiği çok önemli bir sosyal çevredir. Okul öncesi eğitime başlayan çocuk ve ailesi yeni bir sosyal ve psikolojik ortama girerek sosyal çevrelerini de genişletirler. Örneğin; ailenin, önceleri anne-baba, kardeşler, aile büyükleri, akrabalar ve aile dostları ile olan ilişkileri, artık okul yönetimi, öğretmenler, okuldaki yardımcı personel, çocuğun okul, sınıf arkadaşları ve onların aileleri

ile daha da genişleyecektir. Aileler eğitimin içerisine alınarak okul öncesi eğitim anlamlı bir hale getirilir. Bu nedenle okul öncesi eğitim döneminde çocukların mutlu ve başarılı bir birey olarak hayata hazırlanmaları için, aile bireyleri ve okul arasında sağlam bir işbirliği kurulmalıdır. Bu dönemde kurulacak okul aile işbirliği ile çocukların okul öncesi eğitim kurumlarında sağlıklı bir şekilde gelişimleri desteklendiği gibi, ailelerin de çocuklarının eğitimlerine etkin katılımları sayesinde çocukları ile sağlıklı iletişim içinde olmalarına katkı sağlayacaktır.

Babalar okuldaki etkinliklere katıldıklarında, okuldaki eğitimin nasıl işlediği ve nasıl katkı sağlayabilecekleri, çocuklarının eğitimini evde nasıl destekleyebilecekleri konusunda bilgi sahibi olmakta; çocuklarının öğretmenlerini daha iyi anlamakta ve onlara destek olabilmektedirler. Baba katılımının sağlanması ile çocuklar okula karşı daha olumlu bir tutum geliştirebilmekte, evde ve okulda kendisine ait sorumlulukları daha çok önemsemekte ve bu tutumu uzun yıllar sürdürmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

1.1. Problem Cümlesi

Bireyin yaşamı üzerinde doğum öncesinden başlayarak ömrünün sonuna kadar etkisini sürdüren ebeveynler, çocuğun gelişiminde büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönemde çocuğun anne ve babasıyla kuracağı duygusal bağlar, onun ileriki yaşamında nasıl bir insan olacağını büyük ölçüde belirleyen bir etkendir (Gürşimşek,2002)

Anne-babaların çocuk yetiştirme tarzlarının; çocukların psiko-sosyal, zihinsel, dil, cinsel ve bedensel gelişimlerini etkilediğini belirten Senemoğlu (2004); ana-babaların çocuklarına karşı olan tutum ve davranışlarının yanı sıra, aile içinde ana-baba ve diğer bireylerin etkileşimlerinin niteliğinin de çocukları önemli ölçüde etkilediğini vurgulanmaktadır. Birbirleriyle sıcak ve sevecen ilişkiler içerisinde olan bir ailede çocuğun tüm gelişimlerinin desteklendiğini; huzursuz, çekişmeli, kavgalı bir ailede çocuğun gelişiminin olumsuz etkilendiğini ifade etmektedir.

Çocukla ilgili yapılan çoğu çalışmada annenin önemi üzerinde durulmuştur. Gelişen teknoloji, eğitim, siyaset, bilim ve endüstri ile birlikte yıllar içinde babanın da çocuğun gelişiminde anne kadar önemli olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Çağdaş (2003), günümüzde teknoloji ve ekonomide yaşanan sürekli ve hızlı değişimlerin aileyi oluşturan bireylerin görev ve sorumluluklarında değişikliklere yol açtığını belirtmektedir. Değişen ekonomik koşullar nedeniyle kadın iş gücüne duyulan ihtiyacın artması, kadınların eğitim

düzeyinin yükselmesi ve çalışan anne sayısının her geçen gün artmasının, babanın görev ve sorumluluklarında da değişimler oluşturduğunu vurgulamaktadır. Babanın; ailenin gelirini sağlamanın yanı sıra, çocukların bakım ve eğitimlerinde sorumluluk sahibi olmaya başladığını da ifade etmektedir.

Babaların çocuklarının hayatındaki önemi bu kadar belirginken, baba katılımı ve baba çocuk ilişkisi üzerine yapılan araştırmaların yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Bu nedenle çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisi araştırılması gereken bir konu olarak düşünülmektedir. Bu araştırmanın problem cümlesini "çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba çocuk ilişkisi üzerine etkisi nedir? sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırmalar baba katılımının, baba ile çocuğu arasında bir yakın bir bağ oluşturduğunu göstermektedir. Babaların çocukları ile birlikte geçirdikleri zamanın artması ile ilişkilerinde sergiledikleri rollerin çeşitlendiğini ve bunun baba çocuk ilişkisine bir zenginlik kattığını belirtmektedir. Babanın çocukla ilişki biçiminin anneden farklı olması, toplum ve aile içinde üstlendiği rollerin farklılığı, babanın çocuğu üzerinde anneden farklı etki bırakmasına yol açmaktadır (Ünüvar,2008).

Babaların çocuklarının gelişimi ve eğitimine katılımları, çocuğun gelişimini olumlu biçimde etkilemektedir. Çocuklarının eğitimi ile ilgilenen babaların çocukları temel zihinsel ve akademik beceriler, dil becerileri ile psikososyal uyum ve bağımsız davranabilme becerileri çok daha iyi gelişmektedir. Etkin katılım sağlamayan babaların çocuklarına göre daha olumlu yetişkin-çocuk ilişkisi kurmakta ve daha az davranış problemi yaşamaktadırlar (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007).

Babalar okuldaki etkinliklere katıldıklarında, okuldaki eğitimin nasıl işlediği ve okuldaki eğitime nasıl katkı sağlayabileceği, çocukların eğitimlerini evde nasıl destekleyebilecekleri konusunda deneyim sahibi olmakta; öğretmenleri daha iyi anlayabilmekte ve onları okulda desteklemede daha istekli davranabilmektedirler. Babaları okuldaki etkinliklere katıldıklarında ise çocuklar okula karşı daha olumlu duygular geliştirebilmekte, evde ve okulda kendisine ait sorumlulukları yerine getirmede daha istekli davranabilmekte ve okula karşı olumlu tutumunu ileriki yıllarda da sürdürebilmektedirler.

Bu araştırma ile çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Alt Amaçlar

1. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği geçerli midir?
2. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği güvenilir midir?
3. Babaların ve çocukların demografik özellikleri aile katılım çalışmalarına katılım durumları üzerinde etkili midir?
4. Babaların ve çocukların demografik özellikleri baba çocuk ilişkisi üzerinde etkili midir?
5. Kontrol ve deney grubu babaların Aile Katılım Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
6. Kontrol grubu babaların Aile Katılım Ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
7. Deney grubu babaların Aile Katılım Ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
8. Kontrol ve deney grubu babaların Aile Katılım Ölçeği son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
9. Kontrol ve deney grubu babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
10. Kontrol grubu babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
11. Deney grubu babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği ön test-son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?
12. Kontrol ve deney grubu babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği son test puanları arasında anlamlı fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönemde, aile katılımı özel bir öneme sahiptir. Çocuk, ailesi ile bir bütündür. Okul öncesi eğitimin amaçları belirlenirken, çocuk tek başına düşünülmemeli, başarılı bir okul öncesi eğitim için aile katılımı sağlanarak anne-baba da eğitim süreci içine alınmalıdır. Babanın eğitime katılımının baba ve çocuk ilişkisi üzerinde olumlu etkisi olduğu, babaların çocuklarının gelişimleri, ihtiyaçları ve eğitimleri hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle ülkemizde anne, baba ve çocuk arasındaki ilişki üzerine yapılacak çalışmalarda kullanılmak üzere Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Babalara eğitim verilerek çocuğun eğitiminde daha etkin rol almasının sağlanması, ebeveynlik becerilerini geliştirmesi ve evde çocukla daha verimli zaman geçirmesinin sağlanması için "Baba Katılım Programı" oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu program ile babaların, okul öncesi eğitim ile ilgili olumlu görüşler meydana getirilebileceği ve böylece çocukları ile daha duyarlı ilişkiler içine girebilecekleri düşünülmektedir. Bununla birlikte babaların eğitiminde ve çocuklarıyla olan ilişkilerinde okul öncesi eğitim kurumlarının katkısı da incelenmesi gereken bir konudur.

Bu araştırmada baba çocuk ilişkisi farklı yönlerden değerlendirilebileceği için akademik açıdan önem taşımaktadır. Aile katılımı ile baba çocuk ilişkisinin nasıl etkilendiğinin ortaya konması, uygulanan "Baba Katılım Programı" sonucunda, babaları okul öncesi kurum ve çocuk hakkında bilgilendirme adına önem taşımaktadır. "Baba Katılım Programı" sayesinde babaların okulda uygulanan okul öncesi eğitim programına katılımlarını sağlamak, çocuklarını daha iyi tanımalarına yardımcı olmak, çocukları ve gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmalarını, çocukları ile daha sağlıklı ilişki kurmaları ve çocuklarına karşı olumlu tutum geliştirmelerini sağlamak için babalara destek olmak ve aynı zamanda okul öncesi eğitimde aile katılımı konusunda çalışma yapmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca bu çalışma çocukların eğitimine babaların katılımı konusunda sınırlı sayıda araştırma olması, baba çocuk ilişkisini ölçmede kullanılacak ölçek bulunmaması ve bu araştırma aile katılımın baba çocuk ilişkisini nasıl etkilediğinin ortaya konulacak olması açısından da önemlidir.

1.4. Sayıtlılar/Varsayımlar

Araştırmanın yapılmasında geçerli olabilecek varsayımlar aşağıda belirtilmiştir;

- Örneklem grubundaki babaların ölçeklerde yer alan soruları cevaplandırırken, objektif oldukları ve gerçekçi durumu yansıttıkları varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma;

1. Ankara ili Çankaya, Altındağ ve Mamak merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden çocuklar ve babaları ile sınırlıdır.

2. "Aile Katılım Ölçeği"nin ölçtüğü puanlar ile sınırlıdır.

3. "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin ölçtüğü puanlar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Aile katılımı: Aile katılımı, ebeveynlerin, çocukların gelişim ve eğitimlerine katkıda bulunmaları için organize edilmiş eğitim etkinliklerinden oluşan bir programdır(Şahin ve Ünver, 2005).

Baba Katılım Programı: Çocuğu 6 yaş grubunda okul öncesi eğitim alan babalar için, babaların ihtiyaçları göz önüne alınarak hazırlanan, baba çocuk ilişkilerini arttıracağı öngörülen aile katılım çalışmalarının yer aldığı programdır (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Okul Aile İşbirliği

Başarılı bir okul öncesi eğitim ortamı yaratılmak isteniyorsa çocuk tek başına değil ailesi ile bir bütün olarak ele alınarak okul-aile işbirliği sağlanmalıdır. Cavkaytar (2004)'a göre, okul-aile işbirliği; çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmesi ve okula hazırlanması amacıyla düzenlenen eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek için, okul personeli ile ebeveynlerin birlikte çaba gösterme sürecidir. O halde okul-aile işbirliği sürecinde, okul ve aile birlikte hareket ederek çocukları için gerekli eğitim ortamını hazırlamalıdırlar.

Okul-aile işbirliği, etkin bir eğitimin ön koşulu niteliğindedir. Çünkü çocuklar belli bir yaşa gelene kadar yaşamlarının önemli bir bölümünü sadece okul ve aile arasında sürdürürler. Okul ve aile bu anlamda birbirini tamamlayan kurumlardır. Okul-aile işbirliği, çocukların eğitimlerini olumsuz yönde etkileyen faktörleri ortadan kaldırarak, okul ve aileyi birbirine yakınlaştırmayı amaçlar (Can, 2002; Uluğ, 1999).

Etkili ve başarılı bir okul aile işbirliği kurmak için okul; anne, baba, öğretmen ve çocukların beraber katılabilecekleri gezi-gözlem, konferans, gece gibi etkinlikler planlama, ev ziyaretleri düzenleme, anne babaları sınıfa davet etme, velilerle görüşme toplantıları düzenleme, önemli günlerde ailelerin de katkıda bulunmalarına fırsat verme, mesleki rehberlikte ailelerden yararlanma, ailelerin görüşlerini almak için anket uygulama vb. etkinlikler düzenleyebilir. Okul, ancak okul aile işbirliği sağlandığı zaman okul içi ve okul dışı öğrenmeyi gerçekleştirmede ailelere destek sağlayabilen bir kurum haline gelir. Bu işbirliğinin başlangıcı için, öncelikle okul öncesi eğitimcileri ailenin eğitimine inanmalıdır. Aileyi dışlamak yerine, okulda çocuğa kazandırılmaya çalışılan alışkanlıkların ancak evde aile tarafından devam ettirilirse yerleşebileceğini kabul etmelidir. Bundan dolayı çocuk kuruma kayıt olduğu andan itibaren aileyle rekabet etmek yerine, her anlamda işbirliğine

hazır olmak ve hatta yardımlarını talep etmek önemlidir (Kağıtçıbaşı, 1996; Coleman ve Churchill, 1997; Arslan ve Nural, 2004).

Okul öncesi eğitim kurumları hizmet verirken, okul-aile işbirliği yoluyla aileleri etkilemektedir. Aileler kurum hakkında bilgi edinirken aynı zamanda çocuklarının da eğitimine katkıda bulunurlar. Okul-aile işbirliği sayesinde öğretmen de aileyi yakından tanıma fırsatı bulmaktadır. Öğretmenin aileyi tanıması, çocuğu tanımasını kolaylaştırır. Aile bireyleri arasındaki ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutumları, çocuğa uyguladıkları disiplin anlayışı, çocuğun içinde yaşadığı fiziksel çevre koşulları gibi özelliklerin öğretmen tarafından bilinmesi, onun çocukta gözlediği çeşitli davranışları anlamasına ve değerlendirmesine, böylelikle çocukla ilgili doğru bilgi edinmesine yardımcı olmaktadır. Okul-aile işbirliği, okul öncesi eğitim döneminde çocukların okula kolay uyum sağlaması, ailedeki ve okuldaki eğitimin birbirini tamamlayıcı nitelikte olması, okul ve ev ortamında çocuğa gösterilebilecek farklı tutumların önlenmesi, evin devamı olan okul ortamında etkili bir öğrenme fırsatının yaratılması ve çocukların gelişimine çok yönlü katkıda bulunulabilmesi noktalarında önem kazanmaktadır (Işık, 2007; Kandır, 2001).

Epstein (2001)'e göre okul-aile işbirliğini gerekli kılan birçok neden bulunmaktadır. Bu nedenler şu şekilde sıralanabilir:

- Okuldaki eğitim programını geliştirmek,
- Anne ve babanın liderliğini arttırarak, becerilerini daha üst seviyelere çıkarmak,
- Ailenin okula destek vermesini sağlamak,
- Çocukların şimdiki ve gelecekteki yaşamlarında başarılı bir birey olabilmelerini sağlamak,
- Okuldaki diğer ailelerle iletişim kurmak ve öğretmene çalışmalarında yardımcı olmaktır (Akt:Atakan, 2010)

Etkili bir okul-aile işbirliği için dikkat edilmesi gereken noktalar şöyle sıralanabilir:

- Anne-babalar, okulun ve eğitim sürecinin vazgeçilmez bir parçası olarak görülmelidir,
- Okul-aile işbirliği çok amaçlı, iyi planlanmış ve uzun süreli düzenlenmelidir,

- Okul-aile işbirliği çalışmaları hem var olan sorunların çözümüne hem de sorun çıkmasını önlemeye yönelik olmalıdır (Işık, 2007).

Okul-aile işbirliğinde dikkat edilmesi gereken noktalar göz önünde bulundurulduğu sürece etkili ve başarılı bir okul-aile işbirliğinden söz edilebilir.

2.2.Okul Öncesi Eğitim Programlarına Aile Katılımı

Aile, çocuğun informal eğitiminin gerçekleştirildiği, okullar ise formal eğitimin verildiği kurumlardır. Dolayısıyla, toplumsal amaçlara ulaşmada bu iki eğitim sürecinin birbiri ile bütünleşmesi ve tutarlılık göstermesi de büyük önem taşımaktadır. Günümüz toplumları içerisinde okul, yalnızca bilgi aktarmakla yükümlü bir kurum değildir. Okul bir yandan çocuk ve gençlerin yaşama hazırlanmaları ve sosyalleşmeleri sürecinde rol alırken, diğer yandan anne-babaların eğitimine de yardımcı olmak zorundadır (Zembat ve Unutkan, 2001). Okulun belirlenen amaçlara ulaşabilmesi için ailenin de okulda verilen formal eğitim sürecine katılması ve destek vermesi gerekmektedir. Ailelerin okul çalışmalarına katılmalarına yönelik yapılan araştırmalar, aile katılımının öğrencilerin başarılarını artırdığını, katılım, güdülenme ve kendine güven duygusunun gelişmesini ve onların okul ile öğretmenlere yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerini sağladığını göstermektedir (Pehlivan, 1997).

Okul öncesi eğitimin amaçları belirlenirken çocuk, ailesi ve yaşadığı çevre ile bir bütün olarak ele alınmalıdır. Başarılı bir eğitim hayatı için anne baba da eğitim süreci içine alınmalı ve okul öncesi eğitim programı bu çerçevede planlanmalıdır. Bu bağlamda aile katılımı, çocukların sağlıklı gelişimlerini sürdürebilmesi ve okula hazırlanması amacı ile düzenlenen eğitim etkinliklerini gerçekleştirmek için, okul personeli ve aile bireylerinin birlikte çaba göstermesidir. Aile katılımı, anne babaya programa nasıl katılım sağlayacaklarının öğretilmesi, sosyal ve duygusal destek verilmesi, anne baba ve profesyoneller arasında bilgi alışverişi, anne babanın bir gruba katılması, uygun anne – baba – çocuk ilişkilerinin geliştirilmesi ve anne babaya toplumsal kaynaklara ulaşmalarında yardımcı olmak gibi pek çok değişik biçimde tanımlanmıştır (Bekman,1998; Cavkaytar, 2000).

Aile katılımı çalışmalarında, çocukların ilk eğitimcilerinin anne babaları olduğu unutulmamalıdır. Okul öncesi eğitimde, aileleri çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda eğiterek evdeki eğitimi okuldaki eğitimle paralelleştiren bir yaklaşım izlemek gerekir. Aile

katılımı, okul ve aile arasında kurulan sistematik bir bağdır. Bu bağ okul-aile birliğini güçlendirmeyi, çocukların okul öğrenmelerini pekiştirmelerini, ailelerin eğitim-öğretim konusunda bilgilenmesini ve bu konuda duyarlılık düzeylerinin artmasını sağlamaktadır. Özellikle erken çocukluk döneminde ailenin eğitime katılımı, önemle üzerinde durulması gereken bir noktadır. Çünkü bu dönem çocukların gelişimsel olarak kritik bir dönem yaşadıkları bilinmektedir. Okul öncesi eğitimin işlevi, bu dönem çocuklarını tüm gelişim alanlarında destekleyerek en üst düzeye getirmektir (Ekinci Vural, 2006; Tezel Şahin ve Turla, 2004).

Henderson'a göre, aile katılımının gerçekleşebileceği alanlar beş kategoride incelenmektedir.

Öğrenen Olarak Aile: Ailenin, öğretim programının hedeflerini, içeriğini, öğrenme süreçlerini, okulun politikasını ve etkili ebeveynlik konusunda bilgi ve etkililik düzeyini geliştirmesi.

Öğreten Olarak Aile: Ailenin çocuğun ilk ve temel eğiticisi olduğu görüsünden hareketle, evde öğrenme etkinliklerinde görev ve sorumluluk üstlenme becerilerinin geliştirilmesi.

Bilgi Kaynağı Olarak Aile: Okul-aile arasında çocuğun gelişimini sağlayıcı iletişim kanallarının açık tutulması yoluyla sürekli bilgi paylaşımını sağlama.

Destekleyici Olarak Aile: Ailelerin okulun çeşitli gereksinimlerinin karşılanması açısından ailelerin okul ve sınıf etkinliklerinde görev almaları.

Danışman ve Karar Verici Olarak Aile: Ailenin çocuğun gelişimi ile ilgili temel konularda okul yönetimi ve öğretmenle görüş alış-verisinde bulunması, öneriler sunması ve karar verme süreçlerine etkin katılımı şeklindedir (Akt:Gürşimşek,2002)

Ülkemizde okul aile işbirliğini sağlamak amacı ile TED Ankara Koleji Vakfı İlköğretim Okulunda 1997'de aile katılım programı başlatılmıştır. Proje ekibi oluşturulduktan sonra farklı etkinlikleri içeren program, üç düzeyde ele alınmıştır. 1. düzey çalışmalar; ailelere haftalık bülten ve açık sınıf yönetimiyle sınıfa, okula ilişkin genel bilgiler verilerek okul etkinliklerinin duyurulmasını içermiştir. 2. düzey çalışmalar; ailelerle tanışma toplantısı, panolar, mektup ile iletişim, iletişim defterleri, aylık eğitim programlarının ana hatları ile ailelere ulaştırılması, ev programları, aylık bilgi verici broşürler gibi öğretmenlerle aile arasında yürütülen eğitim programlarına ilişkin amaçların ve ailelerden beklentilerin paylaşıldığı çalışmalar olarak belirlenmiştir. 3. düzey

çalışmalar; ailenin aktif katılımını ön plana çıkaran çalışmalardır. Bunlar, sınıf etkinliklerine yardım sağlama, sınıf etkinlikleri ve gezilerde yer alma, yardımcı öğretmenlik vb. faaliyetlerdir (Akt: Tezel Şahin ve Özyürek 2010).

Powel (1986), okul ve ev arasında kurulan olumlu bağların ve velilerin çocuklarının eğitiminde yer almasının çocukların başarı seviyelerini artırdığını belirtmektedir. Okul ile ailenin iletişimi ile çocuk tutarlı ve sürekli bir ortamda olmaktan dolayı kendini güvende hissetmektedir. Aile katılım çalışmaları ile çocuk olası bir eğitim ikilemi yaşamamaktadır. Aile katılımının sağlanması ile çocuk okula karşı pozitif duygular hissetmekte ve okulda kendini güvende hissetmektedir (Akt: Kandır vd. 2004). Bu görüşle benzer şekilde Davies (2000), okul öncesi eğitim kurumlarında, okul aile ve toplum işbirliği sağlandığında çocukların okul ve hayattaki başarı şanslarını arttırdığını, iyi ve dikkatli planlanmış bir aile katılımının çocukların ileride hem akademik hem de sosyal başarılarını artırdığını gösteren birçok araştırmanın varlığından bahsetmektedir. Aynı zamanda çocuğun evde ailesi ile birlikte yapmış olduğu etkinliklerin çocuğun zihinsel ve duygusal gelişim başarısını arttırdığını savunmaktadır. Yine bu görüşü destekleyen Oktay(2003), aile katılımının çocuk açısından, aile ortamı ve okul ortamının ortak noktada birleşmesiyle daha kendine güvenli, uyumlu ve mutlu olma, etkinliklere kolay katılım, günlük yaşantısında kullanabileceği kalıcı davranışlar edinme, davranışların kalıcı ve iyi öğrenilmesinde başarılı olması açısından büyük yarar sağladığını belirtmektedir.

Okul öncesi eğitim alanında çocuklar üzerinde yapılan araştırmalar, aile katılımını sağlayan programlarda yetişen çocukların gelişimindeki olumlu etkinin kalıcı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle okul öncesi eğitimde ailenin eğitime katılımı, aile bireylerinin okul öncesi eğitim hakkında bilgi edinmeleri ve çalışmaların evde pekiştirilmesini sağlamaları açısından önemlidir. Başarılı bir okul öncesi eğitim için aileyi de içine alan ve aile eğitimini de kapsayan hedeflerin oluşturulması gerektiği için; ülkemizde de 15. Millî Eğitim Şura'sında "Aile Katılım Programları" ve "Ana-Baba Okulları"nın yaygınlaştırılması kararı ile aileyi de hedef kapsamına almanın önemi belirtilmiştir. Ayrıca MEB 2002 ve 2006 Okul Öncesi Eğitimi Programında, programın uygulanması için gerekli ilkelerde ailenin çocuğun eğitimine katılımının sağlanması zorunlu hale getirilmiştir (MEB, 2006; Tezel Şahin ve Özyürek, 2010).

Her ne kadar aile ve okul iletişimin çocuğun gelişiminde önemli ve gerekli olduğu bilinse de gerek aileden gerekse okul ve öğretmenden kaynaklanan engeller yüzünden aile katılım çalışmaları amacına ulaşamamaktadır. Engellerin ortadan kaldırılması ve aile

katılım çalışmalarının tam olarak uygulanabilmesi için öncelikle sorunların nereden kaynaklandığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu konuda yapılan birçok araştırma ailenin eğitime katılımı uygulamalarında öğretmen, aile ve yönetici açılarından engelleyici faktörler bulunduğunu göstermektedir.

Laloumi (1997) tarafından yapılan bir araştırma sonucuna göre okul öncesi eğitim öğretmenlerinin okul-aile işbirliği konusunda önemli derecede istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenler, ailelerle iletişimleri konusunda kendi kendilerini geliştirmeleri gerektiğini, çocuğun eğitiminin yanında kişiler arası iletişimin de önemli olduğunu ve bu konularda kendilerine okul yıllarında eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.Anne-babalarla en çok ve doğrudan iletişime geçen kişiler olarak öğretmenlerin sergileyeceği tutumlar, aile katılımının başlaması, sürekli hale gelmesi ve başarıya ulaşmasında en önemli etken durumundadırlar (Tezel Şahin ve Ünver 2005).

Yapılan birçok araştırmaya göre öğretmenlere göre aile katılımını engelleyen faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Cömert ve Güleç, 2004; Ensari ve Zembat, 1999 ;Catron, 1993; Zembat ve Unutkan, 2001).

- Öğretmenlerin aile katılımı etkinliklerini planlamanın çok zaman aldığına inanmaları,
- Aileleri programa katılımları için nasıl teşvik edeceklerini ve programı nasıl yürüteceklerini bilmemeleri,
- Öğretmenlerde görülen iş stresi,
- Ailelerin çocuklarla ilgili konularda objektif olmayacağı düşüncesi,
- Ailelerin kendi sınırlılıklarını aşacaklarını ve bunun karışıklığa yol açacağını düşünmeleri,
- Öğretmenlerin ailelerin önemli bilgileri başkalarına aktarıp, kendilerini zor durumda bırakacaklarına inanmaları,
- Ailenin okula faydalı olabileceğine inanmamaları,
- Ailelerin aile katılım çalışmalarını önemsememeleri
- Ailelerin çocuk ve öğretmen arasındaki ilişkiyi kıskanması,

- Velilerin eğitim seviyelerinin düşük olması ve öğretmenlerin nasılsa anlamayacaklar önyargısı taşımlarıdır.

Okul-aile işbirliğine yönelik yapılan çalışmalar incelendiğinde, öğretmenlerin yetersiz işbirliği konusunda daha çok velileri sorumlu olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Yapıcı ve Yapıcı (2003)'nın çalışmasında, öğretmenler velilerin okulla ilişki içinde olmadığını belirtmişlerdir. Sünbül ve Yavuz (2004)'un çalışmasında ise, öğretmenler velilerin veli toplantılarına düzenli katılmadığını belirtmişlerdir. Buna karşılık aynı çalışmada veliler ise, veli toplantılarına düzenli katıldıklarını ve okulla ilgili sorumluluklarını yerine getirmede aktif olduklarını belirtmişlerdir (Akt: Balkar, 2009).

Bu alanda yapılan araştırma sonuçlarına göre veliler açısından aile katılımını engelleyen faktörler şu şekilde sıralanmıştır:

- Ailelerin okula ayırabilecekleri yeteri kadar zamanlarının olmaması,
- Çalışan anne babaların işyerlerinden izin problemleri,
- Ulaşım problemleri,
- Dil problemleri,
- Nasıl ve ne yapacakları konusunda bilgilerinin olmaması
- Ailelerin ekonomik sorunları ve okulun sürekli para istenen bir yer gibi görülmesi,
- Ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olması veya farklı sosyal kültürel yapıya sahip olmaları nedeniyle oluşan güven eksikliği,
- Anne-babaların kendi okul yaşantılarından edindikleri okula yönelik olumsuz tutumlar,
- Okul yöneticisi ve öğretmenlerin olumsuz tutumları,
- Okul personeli ile yeterli bir iletişim ortamı oluşturamaması,
- Diğer çocuklara bakma ihtiyacı,
- Evde büyük anne veya büyük babaların bulunması,

- Velinin isteklerinin dikkate alınmaması "zaten söylemlerimiz dikkate alınmamaktadır" düşüncesinin oluşması,
- Öğretmenlerin velilere otoriter davranması, velilere sürekli öğüt verilmesi ve okulda resmi bir havanın hâkim olması,
- Ailelerin çocuk eğitimi ve aile katılımı çalışmalarının öneminden habersiz olmaları,
- Ailelerin birbirleri arasında kulis yapmaları,
- Çocuğunun başarısız olduğuna inanıp rencide edileceği düşüncesi,
- Engelli ebeveynlerin okula gidip gelmekte zorluklarla karşılaşmaları ya da okul ortamında bulunmaktan rahatsızlık duymaları,
- Engelli bir çocuğa sahip annelerin bu durumdan utanmalarıdır(Aydoğan, 2007; Kuzu, 2006; Tezel Şahin ve Ünver, 2005; Aslanargün, 2007; Dönmez ve Yıldırım, 2008; Kızıltaş, 2009; Köksal Eğmez, 2008; Kolay, 2004; Wherry, 2009; Christenson, 2002).

Okullar 1980'li yıllardan itibaren okul-aile işbirliğini zenginleştirecek sistemler geliştirmeye başlamışlardır. Okullar aynı zamanda eğitimdeki ve sosyal yaşamdaki gelişmeler doğrultusunda, değişen ihtiyaç ve taleplere cevap vermek zorundadır. Okullar değişen ihtiyaçlara cevap verebildiği ölçüde, etkili ve sürekli gelişen örgütler olabilir. Okulun toplumun beklentilerini karşılayabilmesi ve beklentiler doğrultusunda gelişimini sağlayabilmesi de büyük oranda okul-aile işbirliği ve etkileşimi ile ilgilidir. Aileler toplumsal çevrenin gereksinimlerini okul ortamına taşıyan en etkili köprü vazifesini görmektedir. Bu nedenle, okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin ailelerden gelen mesajları doğru analiz etmesi ve çıkarımlarda bulunması gerekmektedir (Demirbulak, 2000; Balkar, 2009).

Aile katılımını engelleyen faktörlere baktığımızda okul yöneticileri açısından da bazı engeller olduğu görülmektedir. Bunları şöyle sıralamak mümkündür. Coleman ve Churchill (1997)'e göre, okulların merkeziyetçi yönetimi ve aşılması zor bürokrasisi öğretmenler ve aileler için en büyük engeli teşkil etmektedir. Okul yönetimlerinin, ailelerin eğitime dâhil olduklarında okul işlerini aksatacakları düşüncesi ve ülkemizde aile katılım programının uygulanışının yasalarla şekillenmemesinden dolayı okul programlarında yer almayışı, aile katılımının sağlanmasını ve gelişmesini engellemektedir. Ayrıca aile

katılımında " aile katılımının tam olarak açıklanamaması" ve "aile ile okul çevresinin birbirinden farklı olması" önemli iki sorunu teşkil etmektedir (Akt: Tezel Şahin ve Ünver , 2005).

Diğer engeller ise (Ensari ve Zembat, 1999; Balkar, 2009);

- Ailelerin, aile-okul işbirliğine karşı ilgisizliği,
- Ailelere ayıracak zamanın olmaması,
- İşlerin yoğun olması,
- Ekonomik koşulların buna imkân vermeyeceğini düşünmeleri,
- Ailelerle iletişim kurmada problem yaşaması,
- Velilerin sadece özel yardım almak için okula gelmesi,
- Velilerin sadece öğrenci başarısını sormak için okula gelmesi,
- Öğrenci sayısının çokluğu ve velileri tanımamalarıdır.

Cooper (1999), engellerin ortadan kaldırılmasında ya da en aza indirilmesinde, okulun neler yapması gerektiğini şöyle sıralamıştır:

- Bir faaliyet, bir kereden fazla ve çeşitli zamanlarda düzenlenmelidir. Böylece, zaman problemi olan aileler kendilerine uygun olan bir zamanda bir faaliyete katılabileceklerdir.
- Toplantı tarihi ve zamanı aileler tarafından belirlenmelidir. Böylece kendi seçtikleri tarihte olan toplantıya katılmama sebepleri kalmayacaktır.
- Toplantılara gelemeyen ailelere toplantı gündemi ile ilgili notlar ve açıklamalar gönderilmelidir.
- Ailelere toplantı ve veli görüşmelerinden en az bir hafta önce haber verilmelidir. Böylece aileler şartlarını buna göre düzenleyebilirler. Bu, diğer faaliyetler için de geçerlidir.
- Ev ziyaretleri düzenlenmelidir. Ev ziyaretleri, özellikle ciddi fiziksel engeli bulunan ebeveynler için oldukça etkili bir yoldur.

- Toplantı saatleri esnek olmalıdır. Örneğin, akşam saatleri ya da pazar günleri belirli saatlerde toplantılar düzenlenebilir.
- Ulaşımda problem yaşayan aileler için kolay ulaşım sağlayabilecekleri yerlerde toplantı yapılmalıdır.
- Okula gelemeyen ailelerle mektuplar, notlar, günlük ya da haftalık raporlar aracılığı ile iletişim kurulmalıdır. Böylece, aile okulda olup bitenlerle ilgili haber sahibi olabilecektir.
- Ailelerle iletişim kurarken mümkün olduğunca sıcak bir ortam oluşturulmaya çalışılmalıdır.
- Öğretmenler, anne babaları düzenli aralıklarla telefonla arayarak ve ev ziyaretleri yaparak çocuklarının ve okulun gelişim süreci hakkında bilgi vermelidirler.
- Ailelere anket, tanıma formları ile hangi konularda eğitime ihtiyaçları varsa öncelik sırasına göre belirtmeleri istenmeli, beklentileri için gerekli planlama ve uygulama yapılmalıdır.
- Ailelere otoriter ve öğüt verici bir tarzda davranmak yerine, onlarla çocuğun başarısını arttırabilmek ve okulu geliştirebilmek için neler yapılması konusunda işbirliğine gidilmelidir.
- Öğretmen ve anne babaların birbirlerini daha iyi tanımaları için, okul içinde ve dışında çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenmelidir.
- Okullara hâkim olan resmi havanın, ailelerle yapılan görüşmelere yansımaması için özel çaba gösterilmeli; okula gelen ailelerle öğretmenlerin rahat görüşebilecekleri uygun bir ortam hazırlanmalıdır
- Belli aralıklarla ailelere bilgilendirme amaçlı bültenler gönderilmelidir.
- Mutlu ve sevindirici haberlerin verilmesi amacıyla da aileler okula davet edilmelidir.
- Bazı kararların alınmasında ailelerin de karara katılımı sağlanmalıdır. Ailelerin görüşlerine değer verilmelidir.
- Ailelere kendilerinin eğitimin önemli bir parçası oldukları hissettirilmelidir.

- Ailelere ihtiyaçlarına yönelik seminerler verilmelidir. Özellikle çeşitli kurslara katılan öğretmenler ailelere yönelik seminerler düzenleyebilirler.
- Ailelerin gerek kurumla, gerek birbirleriyle iletişim ve etkileşimlerini sağlamak amacıyla aile geceleri, kültürel aksam yemekleri, piyesler vb. düzenlenebilir.
- Okul öncesi eğitim kurumunda kitaplıkların zenginleştirilerek, ailelere bu konuda destek ve tanıtım yapılabilir.
- Okul-aile işbirliğini sağlamak amacıyla yalnızca okul idaresi ve öğretmenler tarafından değil, aileler tarafından da çalışmalar düzenlenmelidir.
- Okul-aile işbirliğinin sağlanması için, öğretmen ve aile arasındaki ilişkiler rastlantıya bırakılmamalı, sene içinde yapılacak okul-aile işbirliği çalışmaları düzenli ve planlı bir şekilde yürütülmelidir.
- Ailenin okulla işbirliğini sağlamak amacıyla, çocukların etkinlikleri sergilenmeli ve bu etkinlikleri ailelerin izlemesi sağlanmalıdır.
- Çalışan ailelerin katılabilmeleri için okul-aile işbirliği çalışmaları ya akşam ya da hafta sonu düzenlenmelidir (Dönmez ve Yıldırım, 2007; Aslanargun, 2007; Balkar, 2009; Işık, 2007; Cömert ve Güleç, 2004).

Etkili ve başarılı bir okul aile işbirliğinin geliştirilmesi için okul yönetimi, öğretmen ve ailenin birlikte çaba göstermesi, aile katılım çalışmalarına gereken önemin verilmesi gerekmektedir. Ülkemizde ailenin okul öncesi eğitime katılımı düzeyde değildir. MEB 1994 Okul Öncesi Eğitim Programında tanışma, dilek kutusu, aylık bültenler ve anne baba eğitimi olarak aile katılımından bahsedilmektedir. MEB 2002 programında ise tüm bunlara ek olarak ev ziyaretleri aile katılım çalışmalarına alınmıştır. Son yıllarda aile katılımının önemi daha iyi anlaşılmış, MEB 2006 ve 2013 Okul Öncesi Eğitim Programlarında bu konuya ayrıntılı olarak yer verilmiştir. MEB, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü, 2013 Okul Öncesi Eğitim Programında da aile katılımı programın temel özellikleri arasında yer almıştır. Ayrıca, 2013 yılında AB tarafından finanse edilen ve UNICEF'in teknik destek sağladığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen Okul Öncesi Eğitimin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Okul Öncesi Eğitim Programı ile Bütünleştirilmiş "Aile Destek Programı (ADP)" hazırlanmış ve eğitimcilerin kullanımına sunulmuştur. "Aile Destek Programı (ADP)" beş oturumdan oluşmakta; programda öğretmen kılavuzu ve eğitim CD leri yer almaktadır. Aile Destek Programı

çocukları okul öncesi eğitim programına devam eden ailelere uyum haftasında veya okul koşulları dikkate alınarak aileler, öğretmen ve yönetimin karar vereceği zamanlarda uygulanabilmektedir. Ayrıca öğretmen çalıştığı kurumun bulunduğu çevre özellikleri ve anne babaların farklı ihtiyaçları doğrultusunda programda çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili farklı konulara da yer verebilmektedir (MEB, 1994, 2002, 2006, 2013).

2.3. Aile Katılımının Amaçları

Okul öncesi eğitimde aile katılımının amacı eğitimde devamlılığı ve bütünlüğü sağlamaktır. Okulda verilen eğitimin evde, evde verilen eğitimin okulda desteklenmesi, bir devamlılığın söz konusu olması ve bu sayede hem okulda hem de evde çocuğun istendik davranış değişikliklerine güvenli ve kontrollü bir biçimde ulaşması hedeflenmektedir (Tezel Şahin ve Ünver, 2005).

Unutkan'a göre aile katılımının amaçları eğitimsel reformları kolaylaştırmak, çocuğun bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminde aileyi desteklemek, çocuğun ailedeki öğrenme ortamına katkıda bulunmak, çocuğun tüm gelişimine katkıda bulunmak, çocukta olumlu değişikliklerin devamlı olmasını sağlamak, ailenin, kendi çocuğunun hayatında ne kadar önemli rolü olduğunu pekiştirmek, problemleri önlemek ve alternatif disiplin yöntemleri sunmak, aileye, çocuğun ev ortamında kazanabileceği deneyimler hakkında bilgi vermektir (Unutkan, 1998).

Oktay vd. aile katılımının amaçlarını şu şekilde sıralamışlardır (Oktay vd. 2003; Ekinci Vural, 2006):

- Çocuğun tüm gelişimine katkıda bulunmak,
- Çocuğun ailedeki öğrenme ortamına katkıda bulunmak,
- Aileyi destekleyerek çocuğun sahip olduğu kapasiteyi maksimum düzeyde kullanmasını sağlamak,
- Eğitimi daha etkili hale getirmek,
- Eğitimin sürekliliğini sağlamak,
- Aileye çocuğunun hayatında ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermek,
- Problemleri önlemek,

- Ailenin çocuğunun gelişimsel özellikleri konusunda bilinçlendirilmesini sağlamak,
- Aileye çocuğun ev ortamında kazanabileceği deneyimler hakkında bilgi vermek.

2.4. Aile Katılımının Yararları

Edwards (1999)'a göre ailelerin eğitim programına katılımıyla anne-babanın kuruma ve öğretmene olan güveni artabilir. Öğretmen yaptığı çalışmalarda kendini daha güvenli hisseder. Anne baba- çocuk programları sosyal değişimlerden etkilenen anne-babaya destek sağlar ve anne-babanın bazı bilgileri paylaşmalarına, arkadaş edinmelerine yardımcı olur. Bu programlar anne-babanın gücünü teşvik etmek, fikirlerle bilgilerin paylaşımını ve desteğini arttırmak düşüncesi üzerine yapılandırılmıştır. Çocuklar çeşitli meslek gruplarına, kültürel geçmiş ve fikirlere sahip geniş bir yetişkin grubuyla ilişkiye girme şansı bulurlar. Programda diğer ailelerle iletişim ve etkileşim fırsatları olduğunda da aileler için destek ve teşvik oluşur. İyi bir ev okul ilişkisi, etkili, anlatılabilir ve kullananların ihtiyaçlarına cevap veren eğitim kurumlarının en önemli özelliğidir. Etkili okul-aile ilişkisi ebeveynlerin kendi öğrenmelerini ve gelişimin önemini kabul eder. Güçlü bir ev-okul ilişkisi toplumların eğitim hayatı açısından önemli bir etkendir (Akt : Kuday, 2007).

Aileler; öğretmenlere yardımcı olabilecek özel bilgi ve yeteneklere sahip olabilirler. Onların katkılarına saygı göstermek ve değer vermek çok önemlidir. Ayrıca iletişim ve katılımın planlı bir şekilde önemle ele alınması, hem velilerin hem de öğretmenlerin çocuğun gelişimine ilişkin isteklerini gerçekleştirmede fırsat yaratır. Böylece anne babanın kuruma ve öğretmene olan güveni artar. Anne baba çocuğuyla birlikte faaliyetlere katılmayı eğlenceli bulabilir ve çocuğunun öğrenme ihtiyaçlarını bilerek kendinden emin olur (Ensari ve Zembat, 1999).

Epstein ve Sanders'a göre aileler, çocuğun eğitimine katılmak için davet edildiklerinde okul hakkındaki tutumları iyileşir. Aile katılımı aktiviteleri, bireyler ve öğrenciler olarak çocuklarını destekleme ve ebeveyn yetenekleri hakkında kendilerini daha yeterli hissetmelerine yardımcı olur. Aileler çocukları hakkında öğretmene yardımcı bilgiler sunar ve eğitim konularıyla ilgili farklı iç görü ve bakış açısı sağlar. Okul saatleri dışında çocuklarının öğrenmesini desteklerler (Akt: Kuzu, 2006).

Sucuka'ya (2003) göre aile katılımı ile, anne-babaya eğitim vererek, ailenin okul öncesi eğitimine destek olabilmesi, çocukların en iyi şekilde büyüme ve gelişmelerine yardımcı olması sağlanacaktır. Aile katılımı sayesinde, öğretim çok daha etkili hale getirilebilir, katılımcı öğrenim için aileyi teşvik edilir, aileye evde yapılabilecek ve çocuğu destekleyecek çalışmalarla ilgili bilgiler vermek kolaylaşır ve çocuğun olumlu gelişiminin süreklilik kazanması sağlanır. Novick'e (1999) göre aile katılımı; çocukları ilköğretime hazırlamak, açık, net hedefler belirlemek, aile ve okul personeli ile yakın ilişkiler geliştirmek, özel etkinlikler planlamak, çocuğun eğitiminde rol alan kişiler arasında görev ve sorumluluk dağılımı yapmak gibi yararlar sağlamaktadır (Akt: Kuday, 2007).

Aile katılımı, öğretmenin aileyi ve çocuğu yakından tanımasına yardım ettiği gibi, ailenin de okulu daha iyi tanımasına yardımcı olur. Aile katılımının çocuk, aile, öğretmen ve kurum açısından önemini Oktay vd. (2003), şu şekilde özetlemişlerdir.

Ailenin desteği ile gerek yönetsel, gerekse eğitimsel işlerin az bir süre içinde ve daha etkin bir biçimde yürütülmesini sağlama, çalışanların iş tatminin artması, ailenin güven ve desteğini kazanma kuruma sağlayacağı yararlardır. Çocuk için, aile ve okul ortamlarının ortak noktada birleşmesiyle kendine daha güvenli, uyumlu ve mutlu olma, okuldaki etkinliklere kolay katılım, günlük yaşantısında kullanabileceği kalıcı davranışlar edinme, davranışların kalıcı olmasını sağlamak gibi yararları vardır.

Öğretmenler aile katılımı ile çocuğun yaşadığı ortamı ve ihtiyaçlarını daha kolay belirleyebilir, aile ile iletişimi güçlendirir, programlarını hazırlarken aile katılımı ile edindiği bilgileri kullanabilir, çocuğun problemlerini aile ile iletişim içine girerek daha hızlı çözebilirler. Aileler ise, çocuklarının eğitiminde kendi rollerinin öneminin farkına varabilir, çocukları ve çocuklarının devam ettiği okul ile daha sağlıklı iletişim kurabilir, çocuğun ev ortamını zenginleştirebilecek bilgi sahibi olabilir, kendilerini kurumun bir parçası olarak gördüklerinde programlara daha verimli katılabilirler.

2.5. Okul Öncesi Eğitim Programlarına Baba Katılımı

Yapılan araştırmalar baba katılımının, baba ile çocuğu daha çok yakınlaştırdığına dikkat çekmektedir. Babaların çocukları ile birlikte geçirdikleri zamanın artmasına bağlı olarak ilişki içinde sergiledikleri rollerin çeşitlendiğini ve bunun baba çocuk ilişkisine bir zenginlik kattığını belirtmektedir. Babanın çocukla ilişki biçiminin anneden farklı olması, toplum ve aile içinde üstlendiği rollerin farklılığı, babanın çocuğu anneden farklı biçimde etkilemesine neden olmaktadır. Diğer bir deyişle, anne ve babanın çocuğun eğitiminde

üstlendiği roller birbirini tamamlar ve destekler niteliktedir. Bu nedenle her ikisinin de eğitim sürecine katılımı sağlanmalıdır (Gürşimşek, Kefi ve Girgin, 2007).

Ishii-Kuntz, Makino, Kato ve Tsuchiya (2004) da çalışmalarında çocuk bakımında Japon babaların katılımını araştıran kavramsal bir model ileri sürmüşlerdir. Bu model kapsamında yaş, eğitim ve kazanç açısından benzer özelliklere sahip eşler arasında, erkeklerin uzun süre evde olması, annelerin daha az sürelerde evde olması, eşlerin eşitlikçi cinsiyet modelleri, çekirdek ailelerde yaşamak, çocuk sayısı ve en küçük çocuğun yaşı dolayısıyla baba katılımına daha çok ihtiyaç duyulması gibi etkenlerin hepsi, Japon babaların yüksek düzeyde katılımı ile ilişkilidir. Bu modele göre baba katılımı, çocukları bakım merkezine götürüp oradan almak, çocuğa banyo yaptırmak, çocukla akşam yemeği yemek, çocukla oyun oynamak ve çocuğun diğer fiziksel bakımını sağlamak gibi aktivitelerden oluşmaktadır.

Babalar okuldaki etkinliklere katıldıklarında, okuldaki eğitimin nasıl işlediği ve okuldaki eğitime nasıl katkı sağlayabileceği, çocukların eğitimlerini evde nasıl destekleyebilecekleri konusunda deneyim sahibi olmakta; öğretmenleri daha iyi anlayabilmekte ve onları okulda desteklemede daha istekli davranabilmektedirler.

Allen (2002)'e göre baba katılımı sağlandığında çocukların genel yaşama doyumları artmakta ve çocuklar daha az depresyon davranışları göstermektedirler. Babaları okuldaki etkinliklere katıldıklarında ise çocuklar okula karşı daha olumlu duygular geliştirebilmekte, evde ve okulda kendisine ait sorumlulukları yerine getirmede daha istekli davranabilmekte, daha mutlu olmakta, daha büyük ilerleme göstermekte ve okula karşı olumlu tutumunu ileriki yıllarda da sürdürebilmektedirler. Öncelikli olarak babaların daha kolay gerçekleştirebilecekleri, ilgi duydukları etkinliklere katılımları için zemin hazırlamak önem taşımaktadır.

Sınıftaki tüm babaların birbirleriyle iletişim ve etkileşim içinde olmasına fırsat verecek ortamlar yaratmak babaların birbirlerini desteklemeleri açısından ayrı bir yere sahiptir. Okulda düzenlenebilecek küçük grup toplantılarında babaların da grup halinde katılımının desteklenmesi ve tartışma ortamlarının meydana getirilmesi için fırsatlar hazırlamak gerekmektedir (Friends, 2006). Bu fırsatlar içerisinde babaların ilgi alanına giren ve fazla zaman, emek gerektirmeyen babaların meslekleri, kültürel özellikleri ve hobilerini içeren birden fazla etkinlik için alt yapı oluşturulması mümkündür (Kaye, 2005).

Baba katılımı, babaların gereksinim duyduğu diğer sosyal servislerle bağlantılarını sağlamak, eğitim etkinlikleri sırasında babalara yardımcı olarak gereksinim duyduğu materyallere ulaşmalarında kolaylık sağlamak ve babaların etkinlikleri değerlendirme sürecine katılımını sağlamak, babaların okula karşı olumlu tutum geliştirmeleri ve okul ile olan ilişkilerini sürdürmeleri, çocuklarının gelişimleri hakkında bilgi sahibi olmaları açısından önemlidir (Kaye, 2005; Friends, 2006).

Babalara eğitim vermek amacıyla 1996 yılında Baba Destek Programı başlatılmıştır. Program, özellikle de alt sosyoekonomik ortamlardan gelen babalarda çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilinç yaratmayı hedeflemiştir. 1996'dan beri programın üç pilot uygulaması gerçekleştirilmiş, 1999'dan itibaren program daha büyük ölçekte, İstanbul'da ve Kocaeli'nde uygulanmıştır. Programa 2 ila 10 yaşları arasında çocuğu olan okuryazar babalar katılabilmektedir. Haftada bir yapılan 2,5 saatlik toplantılardan oluşan ve 13 hafta devam eden bir programdır (Koçak, 2004).

Babalara ve ailelere deneyim sunmaya dayalı olan New York City"deki Erken Çocukluk Eğitim Programı, New York anaokullarını ziyaret ederek, babaların sorumluluğu için bir uygulama modeli geliştirmiştir. "The Father First Initiative in Far Rockaway" isimli New York'ta uygulanmaya başlanan bu model danışma, ev ziyareti, yetenek alıştırması ve eğitimi, iş desteği gibi okul öncesi eğitim Programıyla bağlantılı vd.er topluma dayalı aktiviteleri içermektedir. Bu model babaların okul öncesi eğitim programlarına katılmaları için şu belirleyici adımları sunmaktadır;

- Babayla arkadaşça bir çevre içeren bir kültür oluşturma,
- Pasif (programa kendiliğinden gelen babalar) ve aktif (personelin bir araya topladığı babalar) babalara sosyal yardım sağlama,
- İşbirliği, sabır ve yansıma yoluyla arkadaşlık kurma,
- Babaları ortak olarak yetiştirmek için ihtiyaçları ve motivasyonu değerlendirme,
- Hedefleri daha kolaydan daha zora doğru derecelendirme,
- Pek çok seviyede, bireysel, aile, program ve toplum yükümlülüğü için çeşitli fırsatlar sağlama,
- Babaların ilgisini çekmek için baba katılım koordinatörü kiralama,
- Babalarla çalışmak için personeli eğitme ve babalarla çalışırken çıkan zorlu durumlarda uygulamak için bir nevi yardım çantası işlevi sağlama,

- Uygun zamanlarda ve yerlerde aktiviteler sunma,
- Babaları çocuklarının gelişimi üzerindeki rollerinin önemi konusunda eğitme (Kaye, 2005).

Nord, Brimhall ve West (1997), yaptıkları bir araştırmada babaları okulda herhangi bir çalışmaya katılan çocukların daha mutlu ve daha başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca babaların katılımı ile çocukların başarısı arasındaki ilişkinin, çocukların babayla birlikte yaşamasına bakılmaksızın yüksek düzeyde olduğunu belirtmişlerdir (Akt: Tezel Şahin ve Özyürek, 2010; Sara vd. 2005).

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki; babalar okuldaki etkinliklere katıldıklarında çocukları ile daha sağlam ilişkiler kurabilmekte, onları daha iyi anlamakta ve çocukları ile aralarındaki iletişim kuvvetlenmektedir. Diğer taraftan öğretmenler çocuğun aile yapısını daha yakından tanıma fırsatı bulmakta, babanın bakış açısını anlamaya çalışmakta ve ailelerin beklentilerine karşı daha duyarlı oldukları düşünülmektedir.

2.6. Okul Öncesi Dönemde Baba Çocuk İlişkisi

Aile çocuk etkileşimi son yıllarda erken eğitim programlarının en önemli odak noktalarından biri olarak kabul edilmektedir. Aile denince insanın aklına ilk olarak çocuğun anne ve babası gelmektedir. Çocuğun bakımını ve eğitimini üstlenen aile kurumunda bu görevden birinci derecede sorumlu tutulan ve önemi vurgulanan birey çoğunlukla annedir.

Günümüzde çalışan anne sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum, çocuğun bakımı ve büyütülmesine ilişkin sorumlulukların eşler arasında paylaşılması zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir. Annelerin mesaiye ya da nöbete kalması durumunda çocuklarının bakımını çoğunlukla babalar üstlenmektedir. Öte yandan anne ve baba aynı anda işten eve dönseler bile anne çoğunlukla evi toplayıp yemek hazırlama ile uğraşırken, çocuk ile ilgilenmek babalara düşmektedir. Çocuk için baba; anne karnında olduğu dönemden başlayarak tüm yaşamı boyunca önemini değişerek koruyan kişidir. Babalar, çocuğun tüm gelişiminde önemli bir unsurdur Çocuk ile baba arasındaki kaliteli ilişkinin çocuğun bilişsel, sosyal, duygusal ve cinsel gelişim üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir. Çocuğun gelişiminde, hayata hazırlanmasında, uygun disiplin yöntemlerinin kullanılmasında babanın önemi büyüktür. Babanın kızan, bağıran, otoriteyi temsil eden, kendisinden korkulan ve tehdit unsuru olarak kullanılan rolde olmaması

gerekir. Babanın çocuğuyla açık, tutarlı ve belli esneklikleri olan bir ilişki kurması sağlıklı bir baba çocuk ilişkisinde önemli bir rol oynamaktadır (Çatıkkaş, 2008; Heinowitz, 1998; Ünüvar, 2008).

Babanın çocuğuyla iletişiminde dikkat etmesi gerekenler (http://www.bsm.gov.tr/ruhsagligi/babarol.asp?sira=11 2008) şu şekilde ele alınabilir;

- Baba, çocuğa sevgi, ilgi göstermeli ve zaman ayırmalıdır. Çocuğa gösterilen sevgi ve ilgi sonucunda çocuk kendisine değer verildiğini, sevildiğini hisseder ve mutlu olur.
- Çocuğa sevgisinin içten, sıcak, yalın ve koşulsuz olduğunu göstermelidir.
- Bebeklik döneminde, bebeğin bakımına katılmalıdır. Bebeğin sağlığı, beslenmesi, temizliği, ağladığında sakinleştirilmesi ve tüm ihtiyaçlarını karşılaması önemlidir. Bu ilişki daha sonraki sürecek olan sağlıklı ilişkinin önemli bir parçasıdır.
- Baba, çocuğu olduğu gibi kabul etmeli, başkalarıyla kıyaslamamalıdır.
- Çocuğun çabalarını, olumlu davranışlarını desteklemeli, başarısızlıkları karşısında sabırlı, sakin, yapıcı olmalıdır.
- Çocuğun sorumluluğunu ve ihtiyaçlarını anne ile paylaşmalıdır.
- Çocuğun hayatındaki önemini, çocuğa göstermeli ve ifade etmelidir.
- Baba, davranışlarıyla çocuğa iyi bir model olmalıdır.

2.7. Babanın Çocuğun Gelişimindeki Önemi

Önceleri ailede anne ile babanın rolleri birbirinden ayrılmıştı. Baba imajı belliydi ve anneden oldukça farklıydı. Genellikle evin geçimini sağlar, geleceğe ait kararlar alır ve ailede disiplini sağlardı. Çocuklar sevgiyi annelerinde bulmaya çalışırlardı. Babanın görevi evin ekmeğini kazanıp dış tehditlere karşı aileyi korumaktı. Çocuklar babalarını pek yakından tanımazlardı. Son yıllarda sosyal, politik, ekonomik, kültürel ve bilimsel faktörler babanın, babalık rolünü nasıl gerçekleştireceğini önemli ölçüde etkilemeye başlamıştır. Bütün bu faktörler zamanla değiştiğinden babalık rolünde değişimler olmaktadır. Babalarla ilgili çalışmalar 1980'li yıllardan önce başlamakla birlikte 1990'lı yıllarda bu konu uluslararası düzeyde yaygın bir biçimde konuşulup tartışılmaya başlanmıştır. Babalara

karşı bu ilginin artmasında ve babalık rolünün değişmesinde etkili olan faktörleri şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- Çalışan kadın sayısının artması ve kadının tam gün dışarıda çalışıyor olması,
- Kadının çalışmasından dolayı erkeklerin evle ilgili sorumlulukları paylaşmak durumunda kalmaları,
- Kadının yüksek eğitim görmesi, iş bulması ve erkeklerden bağımsız hale gelmesi,
- Ekonomik alandaki değişimlerin kadın-erkek rollerini etkilemesi,
- Özellikle batılı toplumlarda boşanmış ya da dul erkeğin tek başlarına çocuklarının bakım ve eğitim sorumluluğunu üstlenmeleri,
- Geleneksel ailenin çekirdek aileye dönüşmesiyle bireylerin rol ve sorumluluklarının değişmesi (Güngörmüş, 2006).

Tüm bu faktörler babanın çocuğun gelişimindeki yeri ve öneminin artmasını sağlamıştır. Etkin bir baba rolü, çocuğun gelişimini olumlu yönde etkilemektedir. Babasından ilgi ve sevgi gören çocukların arkadaşları ile ilişkilerinde daha uyumlu, liderlik özellikleri gelişmiş, yetenekleri artmış çocuklar olduğu gözlenmiştir. Çocuklar babalarıyla yakın ve sıcak ilişkileri kurduklarında psikolojik olarak daha uyumlu, okulda daha başarılı oldukları, daha az anti sosyal davranışlarda bulundukları ve yaşam boyunca akranlarıyla daha iyi ilişkiler içinde oldukları gözlenmiştir (Gren, 2001; Thomas vd. 2008; Koçak, 2004; http://www.bsm.gov.tr/ruhsagligi/babarol.asp?sira=11 , 2008).

Ehrensaft'a (1987) göre; babanın, çocuğun yetiştirilme sürecine aktif katılımı ve sorumlulukları paylaşması, çocuğun eşitlik ve adalet değerlerini içselleştirebileceği demokratik bir ortam yaratır. Ayrıca doğumundan itibaren farklı ana-baba tarzlarını tanıması, çocukta farklılıkların anlamını kolaylaştırır. Böylece çocuk, farklı tipteki insanlarla daha iyi ilişki kurabilir ve yeni koşullara daha kolay uyum sağlayabilir (Akt:Kuzucu, 1999).

Babaların çocuklarıyla kurdukları olumlu ve yakın ilişkinin çocuğun kişilik gelişimi üzerindeki olumlu etkisi bilinmektedir. Çocukların benlik algısı, özgüven gelişiminde babadan gelen geri bildirimlerin yapıcı ya da yıkıcı etkileri olabilir. Benlik algısı "kişinin kendi değeri hakkındaki düşünceleri" hayatın ilk yıllarından itibaren öncelikle aileden alınan daha sonra gelişen sosyal çevre tarafından desteklenen geri bildirimler ile oluşur.

Ailesi tarafından değer verilen, kabul gören, sevilen çocuklar kendilerinin değerli, önemli ve sevilebilen bir birey olduğuna inanırlar. Böylece çocuklarda olumlu bir benlik algısı gelişir. Babaların bu noktada da rolü oldukça kritiktir. Babalar çocuğun dış dünya ile kurdukları ilişkide adeta bir köprü rolündedirler. Babanın onayı ve kabulü çocuğa dış dünya tarafından da kabul edildiği, beğenildiği hissini verir (Bakanay, 2007).

Blankenhorn (1995), ABD'de yaptığı araştırmada, babasızlığın çocuğun mutsuzluğuyla ilişkili olduğunu, çocukta suç ve şiddet içerikli davranış problemlerine neden olduğunu bulmuştur. Ross (1984) sadece annesi tarafından büyütülen çocukların meraklarının kısıtlandığını ve duygusal açıdan bağımlı hale geldiklerini belirtmektedir. Miller, ergenlik döneminde babadan ayrı büyüyen çocukların, bozulan anne-baba çocuk ilişkisine karşı daha savunmasız olduklarını bulmuştur (Akt:Evans, 1997).

Çocuk, cinsel kimlik gelişiminde de anne babayı model alır. Erkek çocuk da kız çocuğu gibi günün büyük bir bölümünü annesiyle birlikte geçirir; onu gözler ve taklide yönelir. Üç yaşına kadar bu normaldir. Fakat üç yaşından sonra cinsiyet ayırımı başlar. Erkek çocuklar babalarını, kızlar da annelerini model alıp taklit etmeye başlar. Ancak çocuğun bu dönemi doğru şekilde atlatması, örnek alınacak kişiyle bir arada bulunma fırsatına bağlıdır. Bu sebeple, kız çocukları cinsel kimliklerine daha kolay girerler. Çünkü anneleriyle daha çok beraber olma imkânları vardır. Erkek çocuğun cinsiyetine uygun bir kişilik kazanabilmesi için, rolünü kabullenmiş ve statüsü belirlenmiş bir baba modeline ihtiyacı vardır. Babanın özellikle erkek çocuğun maskülen (erkeksi) davranışı kazanması açısından rolü büyüktür. Erkek çocuk maskülen davranışı babası ile özdeşleşerek ve onu taklit ederek kazandığından, baba yokluğunda çocuğun cinsel rol gelişiminin olumsuz etkilenmesi olasılığı yüksektir. Babası "pasif" ve "ilgisiz" olan erkek çocuklar ise, hem sosyal gelişim açısından olumsuz etkilenmekte, hem daha az maskülen kimliğe sahip olabilmekte ve cinsel kimlik karmaşasına düşebilmektedirler. Erkek çocuklar babalarını gözlemleyerek ve taklit ederek erkeklerin nasıl davrandıklarını öğrenirler. Babanın sorunlar karşısındaki tepkisi, evdeki kuralları uygulama yöntemi, davranışları erkeklik ile ilgili kavramlarının oluşmasında temel oluşturur (Saygılı, 2012; Çatıkkaş, 2008).

Babanın rolü özellikle erkek çocuğun cinsel rol gelişimi için önemli gözükse de kız çocuğunun gelişiminde de etkisi büyüktür. Kız çocukları için ise babanın önemi farklıdır. Çünkü baba, hayatlarında tanıdıkları ilk erkektir. Bu nedenle baba ile kurulan ilişki gelecekte karşı cinsle kurulacak ilişkilerin kalitesini ve şeklini belirler (Bakanay, 2007).

Kişiliğin oluşumunda ana baba tutumlarının etkisi, özellikle çocuğa uygulanan ödül ve cezaların çocuğun davranışlarını şekillendirdiği, gerek öğrenme kurumlarının gerekse kişilik kuramcılarının vurguladıkları bir görüştür. Çocuğun sağlıklı bir kişilik geliştirebilmesi bebelikten itibaren olumlu, tutarlı, sevgi dolu bir aile içinde büyümesine bağlıdır. Çocuğun kişilik özellikleri ana babanın tutumunu, ana babanın tutumu ise çocuğun gelişimini etkileyerek onun kişiliğinin ve ruhsal yapısının temellerini oluşturur. Bu temeller onun kişilik gelişimini sağlamlaştırmasına yardımcı olur (Poyraz, 2007; Yeşilyaprak, 1993).

Babanın çocuğun zihinsel gelişimi üzerinde de etkisi önemlidir. Zihinsel gelişimde katılım önemli bir rol oynamakla birlikte, çevrenin etkisi de yadsınamaz. Uyarıcı bir çevreden yoksun olan çocuğun, zihinsel gelişimi de yavaş olacaktır. Bu noktada baba, çocuğa uyarıcı bir çevre sağlamak açısından önemli bir etkiye sahiptir. Babalar annelere göre çocuklarını daha bağımsız davranmaya ve çevreyi keşfetmeye cesaretlendirilirler, bu çocuğun zekâsını olumlu yönde etkiler (Amato, 1994; Aktaş, 1993).

Radin (1973) tarafından yapılan bir araştırmada baba davranışları ile çocukların bilişsel yetkinliği arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Babaların erkek çocuklarına yönelik davranışlarının kalitesinin, çocukların zekâ testlerindeki performansı üzerinde büyük etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Easterbrooks ve Goldberg'ün (1984) araştırmasında da benzer bulgular elde edilmiş, babanın çocuk bakımına katılımının, çocukların bilişsel gelişimiyle ve problem çözme becerileriyle doğru orantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Babanın genellikle bir oyun arkadaşı olarak, annenin de konuşarak, okuyarak bebeği uyardığına dikkati çekmektedir. Babanın bakım ve ilgisi ile özellikle erkek çocuğun zekâ gelişimi arasında olumlu yönde bir ilişki varken, babanın kısıtlayıcı oluşu çocuğun çevreyi keşfetmekten korkmasıyla zekâ gelişimini olumsuz etkilediği sonucunu bulmuştur (Akt: Koçak, 2004; Güngörmüş, 2006).

Araştırmaların da vurguladığı üzere; çocukların gelişiminde en önemli dönem olan okul öncesi dönemde babaların çocuğun gelişimi ve eğitiminde önemi büyüktür. Bu dönemde babanın çocuğu ile olumlu ilişkiler kurması, birlikte zaman geçirmesi, çocuğun hayatında daha fazla yer alması sağlanmalıdır.

2.8. İlgili Araştırmalar

Kuşin (1991) tarafından yapılan çalışmada, İstanbul'un Kadıköy ilçesinde anaokulu eğitimcilerinin ve velilerinin okul-aile arasındaki işbirliğine nasıl baktıkları incelenmiştir. Anaokulunda çalışan 50 öğretmen ve bu öğretmenlerin sınıflarındaki çocukların ailelerine kendi geliştirdiği anketi uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin çoğu ailenin okuldaki eğitim konusunda bilgilendirilmesini "çok önemli" bulduğunu, anne-babaların çoğu, okul-aile işbirliğini "çok önemli" bulduklarını belirtmiş, ailenin okul öncesi kuruma yardımcı olması ve katılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, ailelerin anaokulu ile karşılıklı olarak yakın destek ve işbirliği içinde olmak istedikleri bulunmuştur.

DeBord vd.. (1996) yüksek risk altındaki sosyo ekonomik düzeyi düşük okul çağındaki çocuklar ve ailelerinde okul-aile işbirliğini sağlamak, en iyi programı uygulamak amacı ile 5–14 yaş arası 30 çocuk ve 50–200 arası risk oranı yüksek ailelerle bir çalışma yapmışlardır. Veriler anket yoluyla 17 den fazla okulda okul sitesinde toplanmıştır. Sonuç olarak çocukların evde çok sıkıldığı, gelecek beklentisi olmayan ailelerin çocuklarının risk altında olduğu, okul aile iletişiminin olmadığı yerlerde çocukların başarısının düşük olduğu, başarıyı yükseltmek için aile kültürünü anlamak gerektiği ve aileyle iletişim kurmak gerektiği bulunmuştur. Ayrıca düşük komşuluk ilişkileri ve medyanın olumsuz etkileri de çocukların başarılarını düşüren etkenler arasında bulunmuştur.

Şahin (1998) destekleyici eğitim programlarının 5–6 yaş grubunda çocuğu olan babalar üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla Ankara da 30 babaya 8 hafta süren bir program uygulamıştır. Babalardan "Gereksinim Belirleme Formu", "Aile Bilgi Formu" ve "Baba Eğitim Ölçme Aracı" ile elde edilen bulgulara bakıldığında, aile çocukla ilgili alınan kararlar, bir çocuğun ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlardan aile en fazla kimin sorumlu olduğunu içeren maddelerde deney ve kontrol grubu babaların ön testleri arasında anlamlı bir fark bulunmazken son testlerinde çocukla kimin oynadığı, çocuğa kimin kitap okuduğu, çocuğa oyuncakları kimin seçip aldığı maddelerinde anlamlı farklılıklar olduğunu saptanmıştır. Sonuç olarak babalara verilen eğitim programının etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Fantuzzo'nun (2000) Africa-American aileler üzerinde aile katılım engelleri üzerine yaptığı çalışmada, farklı sosyo-ekonomik seviyelerden aileler örneklem grubuna alınmıştır. Ailelere ve öğretmenlere 5'li likert tipinde 30 sorudan oluşan "Okul Katılımı Engelleri Anketi" uygulamıştır. Öğretmen ve ailelere anket uygulaması yapılarak veriler elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarında Africa-American ailelerin dil ve kültür farklılığı yanında

sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı aile katılım etkinliklerine sınırlı katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Feldman (2000) çocuk bakımında baba katılımını çiftlerin ev ve çocuk bakımındaki sorumlulukları paylaşmaya yönelik fikirleri, evlilik doyumunda ebeveynlerin uyumu ve anne bebek ile baba-bebek ilişkisinin gelişimi açısından incelediği çalışmasını beş aylık bebeğe sahip 60 İsrailli aile ile yürütmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre, ebeveynlerin evlilik doyumu üzerindeki uyumu, anne-çocuk etkileşimi ile değil, ancak baba-çocuk etkileşimi ile ilişkili bulunmuştur. Ebeveynlerin ev ve çocuk bakımı sorumluluklarının paylaşımı, anne-çocuk ve baba-çocuk ilişkisi ile; babanın sergilediği çocuk bakım aktivitelerinin çeşitleri ise anne duyarlılığı ile ilişkili bulunmuştur.

McBride vd. (2001) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi programlarda baba katılımını kolaylaştırmak ve babayı eğitime katılıma teşvik etmek için planlar hazırlamak, bununla birlikte öğretmenlerde, bu hedeflenen müdahale programının etkisini araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada baba katılımına teşvik eden stratejiler üzerine yoğunlaşan öğretmenlere destek sağlamak hedeflenmiştir. Katılımcılar, okul öncesi programlardaki 21 öğretmenden oluşmuştur. 26 haftalık bir sürede, desteklenen öğretmenlerin okullarındaki babalardan oluşan deney ve kontrol grubu oluşturulmuş, aile katılımının içeriği, koşulları, niteliğine dair veriler toplanmıştır. Bulgulara göre, deney grubunda baba katılımının, kontrol grubundan anlamlı biçimde daha yüksek oranda sağlandığı ve deney grubundaki babaların aktivitelerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Aktaş (2002) tarafından yapılan çalışmada Adana'da okul öncesi eğitim kurumlarındaki okul-aile işbirliği çalışmaları ve anne-baba eğitim programı ile ilgili uygulamaların belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 35 özel okul öncesi eğitim kurumunun yöneticileri ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Özel okul öncesi eğitim kurumlarındaki yöneticilerden elde edilen veriler değerlendirilerek, sonuçlar yüzde dağılımlar şeklinde verilmiştir. Araştırma sonucunda, yöneticilerin %97,1'ine göre okul-aile işbirliği çalışmalarının gerekli olduğu, %91,4'ünün okullarında okul-aile işbirliğine yönelik çeşitli etkinlikler yürüttükleri ve %97,1'inin okulda uygulanan eğitim programı hakkında ebeveynleri bilgilendirdikleri görülmüştür. Yöneticilerin %97,1'i ebeveynlere yönelik anne-baba eğitim programlarının gerekli olduğunu belirtirken, ancak %51,5'i anne baba eğitim programı düzenlediklerini belirtmişlerdir.

Coley ve Morris (2002) baba katılımıyla ilgili olarak eş bildirimleri arasındaki fikir birliğini, bu bildirimler arasındaki uyum ve uyumsuzluğu öngören faktörlerin neler olduğunu ve baba katılım düzeyini etkileyen faktörlerin neler olduğunu 228 ailenin verileri ile incelemiştir. Annenin hamileliğinden görüşme zamanına doğru geçen sürede baba katılımı, babaların çocuklarıyla meşguliyeti ve ilişkisine yönelik altı maddeli ölçekle değerlendirilmiştir. Anneler tutarlı olarak babaların bildirimlerine göre daha düşük düzeyde baba katılımı bildirmişlerdir. Çocuğun yaşı ve çocuk cinsiyeti gibi çocuk özelliklerinin baba katılım düzeyini etkilemediği tespit edilmiştir.

Kaya (2002) tarafından yapılan çalışmada ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara karsı ilgi ve katılımları ile okul öncesi eğitim kurumlarının aile eğitimine katkısı belirlenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla yarı yapılandırılmış görüşme formu ile 6 okul öncesi eğitim kurumuna çocukları devam eden ve araştırmaya katılmaya gönüllü olan 24 anne-babanın görüşleri alınmıştır. Ses kayıt cihazı ile kaydedilen görüşmeler dökümleri yapıldıktan sonra betimsel analiz tekniği ile bulgular sayısallaştırılmış ve niceliksel olarak sunulmuştur. Araştırma sonucunda anne-babaların okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan programlara karsı ilgili ve işbirliğine açık oldukları görülmüştür. Diğer yandan, araştırma kapsamındaki okul öncesi eğitim kurumlarından biri dışında diğerlerinde anne babaların eğitimine yönelik çalışmaların yapılmadığı, ailelerin bu konuda da istekli ve işbirliğine hazır oldukları belirlenmiştir.

Reglin'nin (2002) Florida'da ev ziyaretleri sonucunda yüksek riskli ailelerin okula katılımını incelemek üzere yaptığı araştırma, 80 yüksek riskli ailede babalarla yürütülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre: yüksek riskli ailelerin %91,3'ü ev ziyaretlerinin, çocuklarının eğitimlerine destek olmada kendilerine faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Bu ailelerin %78'i çocuklarının öğretmenlerinin yaptığı ev ziyaretlerinin çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bulgulardan elde edilen yoruma göre okullarda aile katılımının, çocuklar açısından çok önemli olduğu ve öğretmenlere ev ziyaretleri için daha fazla zaman, eğitim ve motivasyon sağlanması gerektiği bulunmuştur.

Gürşimşek (2003) tarafından yapılan "Okul Öncesi Eğitime Aile Katılımı ve Psikososyal Gelişim" adlı araştırmada, okul öncesi eğitime aile katılımının çocukların psikososyal gelişimine etkisi incelenmiştir. Çalışmanın örneklemi, 2001- 2002 bahar yarıyılında İzmir ili merkez ilçe sınırları içinde eğitim-öğretim sürdüren dört okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 98 kız ve 102 erkek olmak üzere, 5 ve 6 yaş grubundan oluşan toplam 200 öğrenci ve bu öğrencilerin ailelerinden oluşmuştur.

Çalışmada çocukların, öğretmenlerine öğrencilerinin tümü için "Okul Öncesi Çocuklar için PsikoSosyal Gelişim Gözlem Formu" (ÖPGF) , annelerine ise "Aile Katılım Ölçeği" (AKÖ) uygulanmıştır. Okul temelli, ev temelli ve okul-aile işbirliği temelli çeşitli katılım durumlarının analizleri yapılmıştır. Sonuç olarak, ailenin eğitim sürecinin aktif bir öğesi olarak evde ve okulda çeşitli etkinlikleri sürdürmesine ilişkin davranışların daha az ortaya çıktığı görülmüştür. Ailenin eğitim sürecine katılım düzeyi ile çocukların öğretmenlerce gözlenen psikososyal gelişim düzeyleri arasında olumlu yönde bir ilişki bulunmasına karşın, bu bulgu istatistiksel olarak desteklenememiştir.

Yazıcı vd.. (2005) Antalya ilindeki özel ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinin, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmaları ile ilgili görüşlerini ve yapılan çalışmalara yönelik beklentilerini incelemişlerdir. Araştırma 125 anne, 50 baba olmak üzere toplam 175 ebeveyn üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen anket yoluyla toplanan veriler elde edilen bulgulara göre, anne babaların okul öncesi kurumlarda yapılan aile katılım çalışmalarında yer almak istedikleri ve en çok bireysel görüşmeleri tercih ettikleri, sınıf içi çalışmalarda yer almak istedikleri, düzenli olarak haberleşme mektupları gönderilmesini istedikleri ve öğretmenlerin ev ortamlarını ziyaret etmelerini istedikleri görülmüştür.

Arabacı ve Aksoy (2005) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitimde annelere uygulanan katılım programının, annelerin okul öncesi eğitim hakkındaki bilgilerine etkisinin incelenmesi amaçlanmışlardır. Araştırma, Ankara ili Gölbaşı ilçesindeki 50 anne üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırma ile ilgili verilerin toplanmasında kullanılan "Okul öncesi Eğitim Bilgi Formu" araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Araştırma sonunda, uygulanan aile katılımı programının, annelerin okul öncesi eğitim hakkındaki bilgilerini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Rimm vd. (2005) anaokullarında baba-okul iletişimi, iletişimin sıklığı ve ne şekilde yapıldığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Okul öncesi öğretmenleri ve bu kurumlara devam eden 75 çocuğun babalarının aile-okul iletişiminin sıklık ve karakteristiğini kaydetmek için aile katılım kayıtları kullanılmıştır. Ayrıca aile üyeleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Anaokulunda babaların 1,5'3 ünün çocuğun öğretmeni ile görüşmediği, baba-okul iletişiminin, aile-okul iletişiminin %10'u oranında gerçekleştiği, babaların çoğunlukla okulun ön ayak olduğu 10 dakikayı geçmeyen ve aileden ziyade çocuğun tartışıldığı ziyaretlere katıldığı belirlenmiştir.

Waanders, Mendez ve Downer (2005) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi eğitimde ailelerin katılımı ile ilgili etkenler incelenmiş ve bu konuda anne baba görüşleri alınmıştır. Araştırmaya 154 aile katılmıştır. Araştırmanın verileri nitel veri toplama tekniklerinden görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre ekonomik baskı ve sosyal düzensizlik gibi etkenlerin aile katılımını olumsuz etkilediği görülürken, ailenin eğitime duyarlılığı ve eğitim düzeyi gibi etkenlerin olumlu etkilediği görülmüştür.

Kuzu (2006) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarının anne davranışları üzerindeki ve annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerine ilişkin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, aile katılım çalışmaları en az düzeyde olan iki okulda 45 kontrol ve 45 deney grubu olmak üzere toplam 90 anne ile yürütülmüştür. Çalışmada deney grubuna aile katılım çalışmalarından; veli toplantıları, bireysel veli görüşmeleri, bülten tahtası, broşür ve haber mektupları uygulanmıştır ve çalışma 21 hafta sürmüştür. Veri toplama aracı olarak; anne ve çocuğa ait bilgileri saptamak amacı ile "Kişisel Bilgi Formu", annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerini belirlemek amacı ile "Annelerin Çocuklarının Devam Ettiği Kurum ve Çocuklarına ilişkin Anket Formu" ve annelerin çocuklarına karsı davranışlarını belirlemek için "Hamel Anne Tutum Testi" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aile katılım çalışmaları almadan önce, deney grubu ön testte yüksek oranla anaokulundaki programda etkin rol almak istemedikleri bulunmuştur. Aile katılım çalışmaları uygulandıktan sonra deney grubunun son testte yüksek oranla programda etkin rol almak istedikleri bulunmuştur. Kontrol grubu ön ve son testte annelerin çoğunluğunun programda etkin rol almak istemediklerini belirttikleri bulunmuştur.

Vural (2006) tarafından yapılan çalışmada, "Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı"nın çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisi incelenmiştir. İzmir ilinde 6 yaş grubu 40 öğrenci ve ebeveynlerine sekiz hafta süresince toplam 43 aktiviteden oluşan ve araştırmacı tarafından geliştirilen "Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi" uygulanmıştır. Araştırmaya alınan çocuklar için Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği ve Okul Öncesi Çocuklar için Psikolojik Gözlem Formu doldurulmuş, çocukların ailelerine ise "Aile Katılım Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Yapılan deneysel çalışmanın sonucunda elde edilen veriler SPSS paket programında parametrik olmayan (non-parametrik test) testler uygulanarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda "Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programı"nın ailelerin aile katılım düzeylerinde anlamlı ölçüde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Programa katılan çocuklar ile böyle bir programa

katılmayan çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında anlamlı derece fark olduğu bulunmuştur.

Akkaya (2007) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarının veli ve öğretmen tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Eskişehir ilinde bağımsız anaokulunda görev yapan 25 okul öncesi eğitim öğretmeni ve 25 veli ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Verilerin sayısal çözümlemesinde frekans kullanılarak, bulgular nicel olarak sunulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin aile katılımı çalışmalarını, öncelikli olarak velilerin sınıf içi etkinliklere katılımlarını sağlama ve aile katılımı formu ile gereksinim duyulan konuların belirlenmesi biçiminde gerçekleştirdikleri, aile katılımı çalışmalarını seçerken çocukların gelişim ve yaş seviyelerine, uygularken, çocukların ilgi ve gereksinimlerine, değerlendirirken de velilerin görüşlerine dikkat ettikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin çoğunluğunun, katılma durumları ile ilgili olarak, genellikle aile katılımının çok az olduğunu, özellikle babaların katılmak istemediğini ifade ettikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra, araştırmaya katılan ailelerin aile katılımı çalışmalarına her zaman katıldıkları, okul dışında farklı ortamlarda katılım gösterdikleri ve en çok sınıf dışında yapılan sinema, tiyatro, gezi vb. etkinliklere katıldıkları belirlenmiştir.

Dhingra vd.. (2007) Hindistan"da 1–5. sınıf öğrencilerin ailelerinin okul - ev ilişkisi, ailelerin rolleri ve çocuklarının okul etkinliklerine katılımını ölçmek amacıyla yaptığı araştırma,1000 veli ile yürütülmüştür. Araştırmada kendi geliştirdikleri "okul ev ilişkisi anketi" kullanılmıştır. Sonuç olarak velilerin okula katılımının sınırlı olduğu, annelerin babalara göre daha ilgili olduğu, annelerin %50 sinin öğretmenle iletişim kuruduğu bulunmuştur. Annelerin %25'inin haftada bir, %25'inin ayda bir okula geldiklerini bunun da %25 oranında veli toplantısına katılmak amaçlı ve çocuklarının performanslarını öğrenmek amaçlı olduğunu belirtmişlerdir. Babaların %26'sının ayda bir, çoğunluğunun ise nadiren okula geldiğini ve annelerin daha ilgili olduğu için okula daha çok gittiklerini belirtmişlerdir.

Gürşimşek vd. (2007) yaptıkları çalışmada, çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden bir grup babanın, çocuklarının eğitime katılım düzeyleri ile ilişkili olduğu düşünülen çeşitli değişkenleri belirlemek ve baba katılımının desteklendiği ve desteklenmediği kurumlarda çocukları eğitim gören babaların eğitime katılım düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmaya İzmir ilinde 161 baba

katılmış ve babalara "Aile Katılım Ölçeği" uygulanmıştır. Sonuç olarak, babaların çocukları ile geçirdikleri süre ile eğitim sürecine katılımları arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Katılımın desteklendiği okullardaki babaların katılım düzey ve beklentilerinde anlamlı farklılıklar olduğu saptanmıştır.

Kuday (2007) tarafından yapılan çalışmada, "Aile Destekli Okul Öncesi Eğitim Programları"nın okul öncesi çocukların gelişimine etkisi incelenmiştir. Araştırma Gaziantep ilinde 3–6 yaşında ve herhangi bir kurumdan okul öncesi eğitim almayan çocuklarla (56), Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi bir anaokuluna devam eden(58) ve aile destekli okul öncesi eğitimi alan (59), toplam 173 çocuk üzerinde yapılmıştır. Çocukların bilişsel gelişimleri "Marmara Gelişim Envanteri" ile karşılaştırılmıştır. İki yıl süren bu araştırma sonucunda elde sonucunda aile destekli eğitimin çocukların bilişsel gelişimlerine katkı sağladığı görülmüştür.

Şimşek (2007) tarafından yapılan çalışmada, erken çocukluk döneminde uygulanan anne destek programının annelerin çocuk yetiştirme tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. İzmir ilinde annelere "Anneden Anneye Eğitim Programı" uygulanarak annelerin aile ilişkileri ve çocuk yetiştirme tutumları üzerinde olumlu bir değişme ve gelişme sağlanması amaçlanmıştır. Çalışma öncesinde ve sonrasında annelere "Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği", "Ana-Baba Tutum Ölçeği" uygulanmıştır. Araştırmada deney grubuna anne eğitim programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan programın annelerin çocukların yetiştirme tutumlarında ve anne çocuk ilişkilerinde önemli ölçüde etkili olduğu belirlenmiştir.

Işık (2007) tarafından yapılan çalışmada, Eskişehir'de Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarında gerçekleştirilen okul-aile işbirliği çalışmalarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kurumlara çocuğunu gönderen 403 anne-babanın görüşleri alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak 23 sorudan oluşan ve araştırmacı tarafından geliştirilen anket formu kullanılmıştır. Toplanan veriler "SPSS 13.0 for Windows" paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda aile katılımı etkinliklerinden okul tarafından en çok, yüz yüze görüşmeler ve veli toplantıları yapıldığı ve velilerin en çok bu etkinliklere katıldıkları, en az katılımın ise sınıf içi etkinliklere katılma olduğu belirtilmiştir. Ayrıca velilerin zaman bulamadığı için katılmadıklarını ve bu etkinliklerin hafta sonu yapılmasını istedikleri belirlenmiştir.

Akgün (2008) tarafından yapılan çalışma "Anne Çocuk İlişkisini Oyunla Geliştirme Eğitimi"nin, 4-6 yaş arasında çocuğu olan annelerin çocukları ile etkileşim düzeyi

üzerindeki etkisini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırma, deney, plasebo ve kontrol gruplu ön-test, son-test ve izleme modeline dayalı deneysel bir çalışmadır. Araştırma, Ankara ilinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki gönüllü annelerin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden 10 anne deney, 8 anne placebo ve 9 anne kontrol grubunda yer almıştır. Araştırmada veriler "Çocuk Ana baba İlişki Ölçeği", "Ana Baba Çocuk Oyun Kayıt Kodlama Formu", annelerin çocukları ile ilişkilerini anlattıkları kompozisyonlar ve eğitim programını değerlendirdikleri odak grup görüşme kayıtlarından elde edilmiştir. Uygulanan program sonrasında deney grubundaki annelerin çocukları ile ilişkisindeki gelişme anlamlı bulunmuştur.

Arnold vd.'nin (2008) aile katılımın ön okuryazarlık becerilerinin gelişimiyle ilgisini ölçmek amacıyla yaptıkları çalışmada, 163 okul öncesi dönem çocuğu ve 157 anne, 4 baba ve 2 büyük anne ile çalışılmıştır. Çocukların hiçbirinde özel eğitim ihtiyacı saptanmamıştır. Çalışmada, ailelere mektup gönderilerek çocuk gelişimi konularında çalışmaya katılmaları talep edilmiştir. Ebeveynler ve öğretmenler tarafından uygulanan erken müdahale programının etkileri incelenmiştir. Veliler demografik form doldurmuşlardır ve bu formda ebeveynlerin eğitimi, geliri ve tek ebeveynlik statüsü konusunda sorular sorulmuştur. Çalışmaya katılan ebeveynlerin eğitim ve gelir düzeylerinin ortalaması alınarak bir ortalama standart oluşturulmuştur. Öğretmenler, "Ebeveyn-Öğretmen Katılım Anketi"ni doldurmuştur (Reid vd. 2001; Webster Stratton vd. 2001). Bu ankette ebeveynlerin okulla ve çocuklarının eğitimleriyle ne ölçüde ilgili olduklarıyla ilgili sorular bulunmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre; ebeveyn katılımı yükseldikçe ön okuryazarlık becerisi arttırdığı, sosyoekonomik düzey arttıkça ebeveyn katılımının da arttığı, ayrıca tek ebeveynlerin bu çalışmalara daha az katıldığı saptanmıştır.

Atabey (2008) tarafından yapılan araştırmada, "Yönetici Öğretmen Aile İletişim Ve İşbirliği Aracı" geçerlilik güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Okul öncesi eğitim kurumlarındaki yönetici öğretmenler ile aileler arasındaki iletişim ve işbirliği yönetici öğretmen aile bakış açısına göre incelenmiştir. Araştırma Ankara'nın merkez ilçelerinde alt ve üst SED'de bulunan ilköğretim okullarına bağlı anasınıflarında görev yapan yöneticiler, anasınıfı öğretmenleri ve anasınıfına çocuğu devam eden aileleri kapsamaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak demografik bilgilere ait soruların yer aldığı "Yönetici Kişisel Bilgi Formu", "Öğretmen Kişisel Bilgi Formu", "Aile Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Yöneticilerin aileler ile olan ilişkilerine bakış açılarının; yas gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu, öğretmenlerin aileler ile olan

ilişkilerine bakış açılarının yaş gruplarına, öğrenim durumlarına, mesleki kıdemlerine, anne baba eğitimi ile ilgili ders alma durumlarına, okul öncesi eğitim kurumunun bulunduğu bölgenin SED'ine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu saptanmıştır. Ailelerin öğretmenlerle olan ilişkilerine bakış açılarının; çalışma durumlarına, mesleklerine, okul aile işbirliği çalışmalarından memnun olma durumlarına, aile katılımı çalışmalarından memnun olma durumlarına, okul öncesi eğitim kurumunun bulunduğu bölgenin SED'ine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılığın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ünüvar (2008) tarafından yapılan araştırmada, babaların 3-6 yaş grubundaki çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliği belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma Konya ilinde gönüllü 270 baba ve 230 anne ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen "Zamanın Niteliğini Belirleme Anketi (ZNBA)" ve Dökmen (1994) tarafından geliştirilmiş olan "Empatik Eğilim Ölçeği" (EEÖ) ile elde edilmiştir. Araştırmanın deneysel boyutunda, araştırmacı tarafından geliştirilen "Baba Eğitimi Programı (BEP)" kullanılmıştır. Bu program hafta sonlarında ikişer saatlik oturumlar halinde 10 oturumda uygulanmıştır. Sonuç olarak babalar, çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini iyi düzeyde, anneler de babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğini genelde iyi düzey olarak tanımlamıştır. Babaların çocukları ile geçirdikleri zamanın niteliğinin, babaların yaşlarına, eğitim düzeylerine ve çocuklarının cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaştığı belirlenmiştir.

Abbak (2008) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitim programlarında aile katılımı etkinlikleri öğretmen ve veli görüşleri açısından incelenmiştir. Adana ili merkez ilçelerinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı 20 okuldan 288 veli ve 61 anasınıfı öğretmenine araştırmacı tarafından geliştirilen anket formları ve yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Görüşmeye 10 anasınıfı öğretmeni ve 17 anasınıfı velisi katılmıştır. Verilerin analizi bilgisayar ortamında yapılmış ve bazı verilerin çözümlenmesinde frekans, yüzde, aritmetik ortalama ki- kare gibi betimsel istatistiklere yer verilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin yıllık planda sık yer verdikleri aile katılım etkinlikleri içerisinde evde yapılacak etkinlikler, ebeveynlerin eğitim etkinliklerine katılımı ve okul ziyaretleri olduğu, yıllık planda hiç yer verilmeyen aile katılım etkinliklerinin ise yönetim ve karar verme süreçlerine katılım, ev ziyaretleri, eğitim panoları, telefon görüşmeleri, teyp kayıtları, toplu dosyalar, toplantılar ve geliş-gidiş saatleri olduğu belirlenmiştir.

Eğmez Köksal (2008) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi eğitim kurumlarında ailelerin eğitime katılımının ne ölçüde gerçekleştirilebildiğini ölçmek amaçlanmıştır. Kocaeli Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı 5 anaokulunda çalışan 25 öğretmen ve 250 çocuğun ailesinin görüşleri alınmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen "Okul öncesi Eğitimi Aile Anket Formu" ve "Okul öncesi Eğitimi Öğretmen Anket Formu" ile toplanan veriler SPSS 10 paket programı ile değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim kurumlarında ailenin eğitime katılımı etkinliklerinin tam anlamıyla gerçekleştirilemediği öğretmen ve ailelerin konu ile ilgili açıklamalarında farklılık olduğu belirlenmiştir.

Kızıltaş (2009) tarafından yapılan çalışmada, okul öncesi eğitimde uygulanan aile katılım çalışmalarının 5–6 yaş grubu çocukların dil becerilerinin gelişimine etkisi incelenmiştir. Araştırmada, ön-test ve son-test kontrol gruplu deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma, Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Sabancı İlköğretim Okulu anasınıfında öğrenim gören 40 öğrenci ve deney grubundaki 20 öğrencinin ailesi üzerinde yapılmıştır. Araştırmada verilerin elde edilmesinde "Dil Beceri Gözlem Formu", "Sistematik Gözlem Formu" ve "Aile Katılımı Değerlendirme Formu" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aile katılımının çocukların dil becerilerinin gelişimine olumlu etkide bulunduğu saptanmıştır.

Bartan (2010) tarafından yapılan araştırmada 5–6 yaş çocukların ebeveynlerinin birbirleri ve çocukları ile olan ilişkisini değerlendirmek üzere geliştirilmiş olan "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri (EÇİE)"ni Türk ebeveynlerine uyarlaması yapılmıştır, Kütahya İl merkezinde bulunan anaokulları ile resmi ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 5–6 yaş çocuklarının 780 anne ve babasına "Genel Bilgi Formu", "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve "Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanteri" uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, EÇİE' nin 7 alt boyutlu 41 maddelik haliyle orijinal formuyla faktöriyel geçerliğinin sağladığı ve ebeveyn çocuk ilişkisini yapısını tanımladığı, "Ebeveyn Çocuk İlişkisi Envanteri"(EÇİE)'nin geçerli-güvenilir bir ölçme yaptığı ve tutarlı bir yapıya sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Buckley ve Schoppe Sullivan'ın (2010) bakım verme ve oyun boyutundaki baba katılımı ile işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı arasında ne tür ilişkiler olduğu incelenmiştir. Okul öncesi yaş çocuğu olan 80 aile ile yürütülen çalışmada babaların rolleri hakkında ebeveynlerin geleneksel olmayan düşünceleri ve ailede kazanç sağlama durumunun, baba katılımı ve işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı arasındaki ilişki

incelenmiştir. Baba katılımı altı dereceli ölçekte yanıtlanan yedi madde ile değerlendirilmiştir. İşbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı ilgiliyse hem ölçek hem etkili gözlem yoluyla değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda her iki eşin de kazanç sağladığı ailelerde, babalar bakım verme ve oyun alanında daha fazla katılım sağlamaktaysa, işbirliğine dayalı ebeveynlik davranışı da daha düşük düzeylerde görülmektedir. Tek eşin kazanç sağladığı ailelerde ise babalar bakım verme konusunda daha katılımcı olduğunda, ebeveynlerin daha az düzeyde destekleyici ve daha fazla düzeyde işbirliğine dayalı ebeveynlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Oyun boyutundaki baba katılımının, sadece her iki eşin de kazanç sağladığı ailelerdeki işbirliğine dayalı ebeveynlik üzerinde olumlu etkisi olduğu bulunmuştur.

Ünlü (2010) babaların çocuk bakımına katılımında kendi babalarıyla ilişkilerinden nasıl etkilendiklerini ve baba katılımını etkileyen faktörleri incelemiştir. 528 baba ile yürütülen çalışmada "Babalık Ölçeği" , "Baba Katılım Ölçeği" ve "Eş Destek Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda babanın kendi babası ile yaşadığı ilişkiyi algılayış biçiminin, kendi çocuğunun bakımına katılımını etkilediğini göstermiştir. Babanın yaşının, babanın baba olma yaşının ve eşinden gördüğü desteğin, babanın 0-8 yaş aralığındaki çocuğunun bakımına katılma düzeyini etkileyen faktörler olduğu bulunmuştur.

Arabacı (2011) tarafından 48–72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerini değerlendirmek amacıyla "Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)" geliştirmiş ve bu ölçme aracı ile, anne-babaların çocukları ile iletişimlerine bazı değişkenlerin etkisi incelenmiştir. "Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)"nın geçerlik güvenirlik çalışmasını yapmak üzere amaçlı örneklem kullanılarak belirlenen okullara devam eden 48–72 aylık çocuğa sahip 206 anne-baba, ikinci örneklem grubunu ise, basit tesadüfî örnekleme" yöntemi ile belirlenen, 48–72 aylık çocuğa sahip 801 anne-baba oluşturmuştur. Metodolojik araştırma yönteminin temel alındığı bu çalışmada; anne-babalar ve çocukları hakkında bilgi toplamak amacıyla "Genel Bilgi Formu", ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek amacıyla "Sosyo-Ekonomik Düzeyi Belirleyici Ölçek" ve 48–72 aylık çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerini değerlendirmek amacıyla "Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, "Anne-Baba çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı (ABÇİDA)"nın güvenilir bir ölçme yaptığı ve tutarlı bir yapıya sahip olduğu bulunmuştur. Ayrıca özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydeki, çok sayıda çocuğa sahip ve genç anne-babalara yönelik, iletişim becerilerini destekleyici eğitim

programlarının hazırlanmasının ve anne-babaların bu programlara katılımlarının sağlanmasının anne-baba çocuk iletişiminin iyileştirilmesi bakımından yararlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jones ve Mosher (2013) Haziran 2006 ve Haziran 2010 yılları arasında, çocuklarıyla birlikte ve onlardan ayrı yaşayan babaların çocuklarının hayatına katılımlarını ölçmek amacıyla bir çalışma yürütmüşlerdir. Araştırma 0-5 ve 5–18 yaşları arasında çocuğa sahip 3928 baba ve çocukları ile yürütülmüştür. Babaların son 4 haftada 0-5 yaş çocukları ile ölçülen aktiviteleri, birlikte yemek yeme ve yedirme, banyosunu yaptırma, üzerini ve altını değiştirme, hikâye okuma, oyun oynama iken, 5–18 yaş arasındaki çocukları için ölçülen aktiviteler; günlerinin nasıl geçtiği hakkında sohbet etme, birlikte yemek yeme, ev ödevlerine yardım etme, arkadaşları ile olan aktiviteleri hakkında sohbet etme davranışlarından oluşmaktadır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, 0-5 yaş çocuklar için çocukları ile birlikte yaşayan babaların % 96'sı her gün veya haftada birkaç kez çocukları ile birlikte yemek yediklerini; % 98'i çocuklarıyla her gün oynadıklarını; % 90'ı, banyo yaptırıp, altını değiştirdiklerini veya çocuklarına her gün ya da haftada birkaç kez giydirmiş olduklarını ve % 60'ı genellikle hikâye okuduğunu belirtmiştir. Çocuklarından ayrı yaşayan babaların % 30'u her gün veya haftada birkaç kez yemek yediğini; % 39'u çocukları ile haftada birkaç kez veya daha fazla oynadığını; % 31'i banyo yaptırıp, altını değiştirdiğini veya çocuklarını haftada birkaç kez giydirmiş olduğunu ve % 23'ü çocuklarına haftada birkaç kez veya daha fazla hikâye okuduğunu belirtmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Araştırma, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan baba katılım programının baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örneklemi, veri toplama araçları, veri toplama yöntemi ve toplanan verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemlere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırma, deneysel nitelik taşımaktadır. Araştırma modeli, ön ve son test, kontrol gruplu deneysel desenle yapılmıştır. Desende bağımlı değişken, ana okuluna devam eden beş yaş çocukları ile babaları arasındaki baba çocuk ilişkisi baba çocuk ilişkisi üzerine etkisi incelenen bağımsız değişken ise " Baba Katılım Programı" dır. Çalışmada deney grubundaki çocuklara ve babalara hazırlanan "Baba Katılım Programı" uygulanırken, kontrol grubundaki çocuklar ve babaları doğal süreçlerine bırakılmıştır.

Araştırma deseninin sembolik görünümü şu şekilde açıklanabilir:

		Ön-test		**Son-test**
GD	R	O1	X1	O3
GK	R	O2		O4

GD: Baba Katılım Programı uygulanan deney grubunu,

GK: Kontrol grubunu

R: Deneklerin gruba yansız atandığını

O1 ve O3: Deney grubunun öntest-sontest ölçümlerini

O2 ve O4: Kontrol grubunun öntest-sontest ölçümlerini

X1: Deney gruplarına uygulanan bağımsız değişkenleri (deney değişkenlerini) ifade etmektedir.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu bölümde öncelikle ölçeğin geçerlik ve güvenirliği için evren ve örnekleme yer verilmiştir. İkinci olarak ise deney ve kontrol grubu için evren ve örnekleme yer verilmiştir.

3.2.1. Ölçeğin Geçerlik-Güvenirlik Çalışması İçin Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, 2009–2010 eğitim yılında Ankara merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden çocukların anne ve babaları oluşturmaktadır.

Örneklemin oluşturulmasında, öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı"ndan Ankara ili merkez ilçelerine bağlı ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarının listesi elde edilmiştir. "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin geçerlik ve güvenirlik çalışmasını yapmak üzere tesadüfî olarak belirlenen okullardan 214 çocuğun anne ve babası örneklem grubunu oluşturmuştur. Örneklemde yer alan çocukların kayıtlı oldukları okullara ilişkin bilgi Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1

Örneklem Grubuna Seçilen Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı İlköğretim Okulu Anasınıfı ve Anne Babaların Sayılarının Dağılımı

Anasınıfı	Anne-Baba sayıları
1.Tevfik İleri İlköğretim Okulu /Mamak	32
2. Abidinpaşa İlköğretim Okulu / Mamak	44
3. Ali Kuşçu İlköğretim Okulu / Mamak	43
4. Kurtuluş İlköğretim Okulu / Çankaya	42
5. Cebeci İlköğretim Okulu / Çankaya	25
6. İnönü İlköğretim Okulu /Altındağ	28

Tablo 2’de araştırmaya alınan çocukların, anne ve babalarına ilişkin demografik özellikler verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Alınan Çocukların, Anne - Babalarının Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Anne		Baba	
Yaş	**N**	**%**	**N**	%
20–25 yaş	11	5,2		
26–30 yaş	61	28,5	21	9,8
31–35 yaş	83	39,0	74	34,6
36–40 yaş	41	19,2	73	34,1
41–45 yaş	14	6,6	34	15,9
46 yaş ve üzeri	3	1,5	12	5,6
Toplam	214	100	214	100
Öğrenim Durumu				
Okur-yazar değil	1	0,5	1	0,4
Okur-yazar	2	0,9		
İlkokul	54	25,2	34	16,0
Ortaokul	29	13,6	43	20,0
Lise	96	44,9	98	46,0
Yüksek Okul	13	6,0	11	5,1
Üniversite	18	8,4	26	12,1
Lisans Üstü	1	0,5	1	0,4
Toplam	214	100	214	100
Çalışma Durumu				
Çalışıyor	46	21,50	207	96,7
Çalışmıyor	168	78,50	7	3,3
Toplam	214	100	214	100
Meslek				
Serbest Meslek	20	9,3	86	40,2
Memur	13	6,2	70	32,7
Profesyonel Meslek (Öğrt elemanı, Dr, Müh, vs,)	4	1,9	6	2,8
İşçi	7	3,2	41	19,2
Emekli	2	0,9	4	1,9
Diğer (ev hanımı- işsiz)	168	78,5	7	3,2
Toplam	214	100	214	100
Gelir Düzeyi				
0–500 TL	14	6,6		
501–1000 TL	84	39,2		
1001–1500 TL	66	30,8		
1501 TL ve üstü	50	23,4		
Toplam	214	100		

Tablo 2'de araştırmaya alınan annelerin %39'unun 31–35 yaş grubunda, %28,5'inin 26–30 yaş grubunda, %19,2'sinin 36–40 yaş grubunda, %6,6'sının 41–45 yaş grubunda, % 5,2'sinin 20–25 yaş ve altında, %1,5'inin ise 46 yaş ve üzeri grubunda yer aldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların da %34,6'sının 31–35 yaş grubunda, %34,1'inin 36–40 yaş grubunda, %15,9'unun 41–45 yaş grubunda, %9,8'inin 26–30 yaş grubunda, % 5,6'sının ise 46 yaş ve üzeri grubunda yer aldığı görülmektedir. Annelerin %44,9'unun lise mezunu, %25,2'sinin ilkokul mezunu, %13,6'sının ortaokul mezunu, %8,4'ünün üniversite mezunu, %6'sının yüksek okul mezunu, %0,9'unun okur-yazar olduğu, %0,5'inin lisansüstü mezunu ve %0,5'inin ise okuryazar olmadığı görülmektedir. Araştırmaya katılan babaların ise %46'sının lise mezunu, %20'sinin ortaokul mezunu, %16'sının ilkokul mezunu, %12,1'inin üniversite mezunu, %5,1'inin yüksek okul mezunu, %0,4'ünün lisansüstü mezunu olduğu ve %0,4'ünün okuryazar olmadığı belirlenmiştir.

Annelerin %78,5'inin herhangi bir işte çalışmadığı, %21,5'inin çalıştığı, babaların ise %96,7'sinin çalıştığı ve %3,3'ünün ise herhangi bir işte çalışmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan annelerin %78,5'inin ev hanımı, %9,3'ünün serbest meslek sahibi, %6,2'sinin memur , %3,2'sinin işçi, %1,9'unun profesyonel meslek sahibi ve %0,9'unun emekli olduğu görülmektedir. Babaların %40,2'sinin serbest meslek sahibi, %32,7'sinin memur, %19,2'sinin işçi, %3,2'sinin işsiz, %2,8'inin profesyonel meslek sahibi ve %1,9'unun emekli olduğu görülmektedir.

Ailelerin toplam gelirinin %39,2'sinin 501–1000 TL arasında, %30,8'inin 1001–1500 TL arasında , %23,4'nün 1501 TL ve üzerinde , %6,6'sının ise 0–500 TL arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 3'te araştırmaya alınan çocuklara ilişkin demografik özellikler verilmiştir.

Tablo 3

Araştırmaya Alınan Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Cinsiyet		
	N	**%**
Kız	110	51,4
Erkek	104	48,6
Toplam	214	100,0
Kardeş Sayısı		
	N	**%**
Tek Çocuk	68	31,8
İki Kardeş	121	56,5
Üç Kardeş	20	9,4
Dört Kardeş ve Üstü	5	2,3
Toplam	214	100,0
Doğum Sırası		
	N	**%**
Birinci Çocuk	115	53,7
İkinci Çocuk	79	37,0
Üçüncü Çocuk	14	7,0
Dördüncü Çocuk ve Üstü	5	2,3
Toplam	214	100,0

Tablo 3'te araştırmaya alınan anne babaların çocuklarının %51,4'nün kız ve %48,6'sının erkek çocuk olduğu, çocukların %56,5'inin iki kardeş, %31,8'inin tek çocuk, %9,4'ünün üç kardeş, %2,3'ünün ise dört kardeş ve üstü olduğu, çocukların doğum sırası incelendiğinde, %53,7'sinin birinci çocuk, %37,0'sinin ikinci çocuk, %7,0'sinin üçüncü çocuk, %2,3'ünün dördüncü çocuk ve üstü olduğu belirlenmiştir

3.2.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini, Ankara merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim okulları bünyesinde bulunan anasınıflarına devam eden çocukların babaları oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçimi için Ankara Milli Eğitim Müdürlüğü'nden Ankara ili merkez ilçelerine bağlı resmi anaokulları ve anasınıflarının listesi edinilmiştir.

Tesadüfî örnekleme yöntemiyle Kuva-yi Milliye İlköğretim Okulu ve Ahmet Hızal İlköğretim Okulu deney ve kontrol grubu olarak seçilmiştir, Kuva-yi Milliye İlköğretim Okulundan 25 baba deney grubu, Ahmet Hızal İlköğretim okulundan 25 baba kontrol grubu olmak üzere toplam 50 baba araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubuna alınan deney ve kontrol grubu babalarına ilişkin demografik özellikler tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Deney ve Kontrol Grubu Babaların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kontrol		Deney		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	**%**
Yaş						
26–30	2	8,0	4	16,0	6	12,0
31–35	9	36,0	9	36,0	18	36,0
36–40	11	44,0	8	32,0	19	38,0
41–45	3	12,0	4	16,0	7	14,0
Öğrenim Durumu						
İlkokul	6	24,0	2	8,0	8	16,0
Ortaokul	2	8,0	7	28,0	9	18,0
Lise	10	40,0	10	40,0	20	40,0
Üniversite	7	28,0	6	24,0	13	26,0
Çalışma Durumu						
Çalışıyor	24	96,0	23	92,0	47	94,0
Çalışmıyor	1	4,0	2	8,0	3	6,0
Meslek						
Serbest meslek	13	52,0	12	48,0	25	50,0
Memur	9	36,0	4	16,0	13	26,0
İşçi	2	8,0	7	28,0	9	18,0
Emekli	1	4,0	2	8,0	3	6,0
Gelir Düzeyi						
501–1000 TL	6	24,0	5	20,0	11	22,0
1001–1500 TL	7	28,0	11	44,0	18	36,0
1501 TL ve üzeri	12	48,0	9	36,0	21	42,0

Tablo 4 incelendiğinde kontrol grubuna alınan babaların %44,0'ünün 36-40 yaş grubunda, %36,0'sının 31-35 yaş grubunda, %12,0'sinin 41-45 yaş grubunda, % 8,0'inin ise 26-30 yaş grubunda olduğu belirlenmiştir. Deney grubu babaların ise %36,0'sının 31-35 yaş grubunda, %32,0'sinin 36-40 yaş grubunda, %16,0'sının 41-45 yaş grubunda ve %16,0'sının ise 20-26 yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Kontrol grubuna alınan babaların %40,0'ının lise mezunu, %28,0'inin üniversite mezunu, %24,0'ünün ilkokul mezunu ve %8,0'inin ortaokul mezunu olduğu görülmektedir. Deney grubu babaların ise %40,0'ının lise mezunu, %28,0'inin ortaokul mezunu, %24,0'ünün üniversite mezunu ve %8,0'inin ise ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Kontrol grubu babaların %96,0'sının çalıştığı, %4,0'ünün ise çalışmadığı, deney grubu babaların %92,0'sinin çalıştığı ve %8,0'inin çalışmadığı görülmektedir. Kontrol grubu babaların %52,0'sinin serbest meslekte, %36,0'sinin memur olarak, %8,0'inin işçi olarak çalıştığı ve %4,0'ünün emekli olduğu görülmektedir, Deney grubu babaların %48,0'inin serbest bir meslekte , %28,0'inin işçi olarak , %16,0'sının memur olarak çalıştığı, %8,0'inin ise emekli olduğu belirlenmiştir.

Kontrol grubuna alınan babaların toplam gelirlerinin %48,0'inin 1501 TL ve üzerinde, %28,0'inin 1001 -1500 TL arasında, %24,0'ünün ise 501-1000Tl arasında olduğu, deney grubuna alınan babaların toplam gelirlerinin ise %44,0'ünün 1001–1500 TL arasında, %36,0'sının 1501 TL ve üzerinde ve %20,0'sinin %501–1000 TL arasında olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5'te deney ve kontrol grubu çocuklara ilişkin demografik özellikler verilmiştir.

Tablo 5

Deney ve Kontrol Grubu Çocukların Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

	Kontrol		Deney		Toplam	
	N	**%**	**N**	**%**	**N**	%
Cinsiyet						
Kız	12	48,0	14	56,0	26	52,0
Erkek	13	52,0	11	44,0	24	48,0
Toplam	25	100	25	100	50	100
Kardeş Sayısı						
Tek Çocuk	7	28,0	9	36,0	16	32,0
İki Kardeş	16	64,0	10	40,0	26	52,0
Üç Kardeş	2	8,0	6	24,0	8	16,0
Toplam	25	100	25	100	50	100
Doğum Sırası						
Birinci Çocuk	8	32,0	14	46,0	22	44,0
İkinci Çocuk	15	60,0	6	24,0	21	42,0
Üçüncü Çocuk	2	8,0	5	20,0	7	14,0
Toplam	25	100	25	100	50	100

Tablo 5'te kontrol grubuna alınan babaların çocuklarının%52,0'sinin erkek, %48,0'inin ise kız olduğu, deney grubuna alınan babaların çocuklarının ise %56,0'sının kız, %44,0'ünün erkek olduğu, kontrol grubundaki babaların çocuklarının%64,0'ünün iki kardeş, %28,0'inin tek çocuk, %8,0'inin ise üç kardeş ve üzeri olduğu görülmektedir. Deney grubundaki babaların çocuklarının ise %40,0'ının iki kardeş, %36,0'sının tek çocuk, %24,0'ünün üç kardeş ve üzeri olduğu, kontrol grubunda babaların çocuklarının %60,0'ının ikinci çocuk %32,0'sinin birinci çocuk, , %8,0'inin üçüncü çocuk ve üzerinde olduğu deney grubundaki babaların çocuklarının ise, %46,0'sının birinci çocuk, %24,0'ünün ikinci çocuk, %20,0'sinin ise üçüncü çocuk ve üzerinde olduğu görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verilerinin toplanmasında, çocuklarla ve ailelerle ilgili genel bilgileri toplamak amacıyla, "Kişisel Bilgi Formu", babaların okul öncesi eğitim programlarına katılım durumlarını ölçmek amacıyla Fantuzzo, Tighe ve Childs tarafından (2000) orijinal olarak geliştirilen ve Türkiye'de geçerliliği Gürşimşek (2003) tarafından yapılan "Aile Katılım Ölçeği" (Family Involvement Questionaire), baba çocuk ilişkisini ölçmek amacıyla Pianta tarafından (1992) orijinal olarak geliştirilen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" (Child-Parent Relationship Scale) kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya alınan çocuklar ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla araştırmacı tarafından kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Formda anne babaların yaşları, öğrenim düzeyleri, meslekleri, sahip oldukları çocuk sayıları ile çocukların cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası gibi bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)

Orijinali Fantuzzo, Tighe ve Childs tarafından (2000) geliştirilen Aile Katılım Ölçeği (Family Involvement Questionaire) toplam 25 maddeden ve Ev Temelli Katılım-ETK, Okul Temelli Katılım-OTK, Okul- Aile İşbirliği Temelli Katılım-OAT olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Aile Katılım Ölçeği (5) "her zaman", (4)"sık sık", (3) "bazen", (2) "nadiren" (1)"hiçbir zaman" olarak puanlanan 5'li likert tipi bir ölçektir. Aile Katılım Ölçeğinin her alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar ailenin eğitime katılımı ve ilgililiğini göstermektedir. Ölçeğin orijinal uygulamasında güvenirlik katsayısı .85 olarak saptanmıştır.

Gürşimşek'in (2003) 200 ebeveynle yürüttüğü çalışmada ölçme gücü açısından düşük maddeler çıkarılmış ve 21 maddelik ölçeğin güvenirlik katsayısı alt boyutlar için sırasıyla .79, .69 .84 ve tüm ölçek için .87 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt ölçekleri arasında Pearson Korelâsyon Katsayılarına göre yapılan güvenirlik analizinde Okul Temelli Katılım ile Ev Temelli Katılım alt boyutları arasında r= .49 (p<,05), Okul Aile işbirliği Temelli Katılım ile Okul Temelli Katılım alt boyutları arasında r=. 73 (p<,05) ve Ev Temelli Katılım ile Okul Aile işbirliği Temelli Katılım boyutları arasında r=.60(p<,05)

düzeyinde anlamlı ilişki bulunmuştur. Faktörlere ilişkin faktöriyel genişlik açıklığı Okul Temelli Katılım alt boyutu için .45 - .68 arası, Ev Temelli Katılım alt boyutu için .52 - .73 arası ve Okul Aile işbirliği Temelli Katılım alt boyutu için .77 olarak bulunmuştur. Üç faktörün ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyansın % 63,19'dur. Bu bulgular, ölçeği oluşturan üç faktörün birlikte maddelerdeki toplam varyansı ve ölçeğe ilişkin varyansı yeterli düzeyde açıkladıklarını göstermektedir.

Gürşimşek, Kefi ve Girgin (2005) tarafından 161 babadan oluşan örneklemde yapılan diğer bir çalışmada ölçeğin alt ölçekler için güvenirlik katsayısı sırasıyla .83, .72 ve .90 ve tüm ölçek için .92 olarak belirlenmiştir. Okul Temelli Katılım (OTK) alt ölçeği, ailenin okuldaki eğitimsel etkinliklere çocuğu ile birlikte katılımı ile ilgili davranışları tanımlayan okul çalışmalarına gönüllü olarak katılırım, okulun düzenlediği sosyal etkinliklere katılırım, okula maddi katkı sağlayacak etkinliklere katılırım gibi 7 maddeden, Ev Temelli Katılım (ETK) alt ölçeği, ailenin okul dışı ortamlarda çocuğun öğrenme sürecine desteğini belirlemeye yönelik davranış ve etkinlikleri tanımlayan çocuğuma hikâyeler okurum ya da anlatırım, çocuğuma evde öğrenme materyalleri sağlarım gibi 5 maddeden, Okul Aile İşbirliği Temelli Katılım (OATK) alt ölçeği ise ailenin öğretmen ve okul personeli ile çocuğun gelişimine yönelik etkileşim düzeyini tanımlamaya yönelik evde yapılacak etkinlikler konusunda öğretmenle konuşurum, problemlerle ilgili konuşmak ve bilgi edinmek üzere okul yönetimi ile görüşürüm gibi 9 maddeden oluşmaktadır.

3.3.3. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği-ÇEİÖ (Child-Parent Relationship Scale-CPRS)

Ölçek Pianta (1992) tarafından, anne-baba çocuk ilişkisini ölçmek amacı ile geliştirilmiştir. Ölçeğin maddeleri hazırlanırken anne çocuk etkileşimi literatüründen, bağlanma teorisinden ve Bağlanma Q-Set (Waters ve Dean, 1985) ölçeğinden yararlanılmıştır.

Ölçek üç alt boyuttan oluşmaktadır. Çatışma alt boyutu 14 madde, bağlanma alt boyutu 6 madde ve olumlu ilişki alt boyutu 10 madde olmak üzere toplam 30 maddeden oluşmuştur. Ölçek 5'li Likert tipi bir ölçek olup (1) "kesinlikle uygun değil", (2) "uygun değil", (3) "kararsızım", (4) "uygun olabilir", (5) "kesinlikle çok uygun" olarak yanıtlanmaktadır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler vardır ve olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır.

Ölçeğin normları 4,5–5,5 yaşlarında çocukları olan 714 anne babadan elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach katsayıları sırasıyla Çatışma .83, Olumlu ilişki boyutu .72 ve Bağlanma .50 dir. National Institute of Child Health and Human Development (Ulusal Çocuk Sağlığı Ve İnsan Gelişimi Enstitüsü) kapsamında yapılan çalışmada CPRS ölçeği kullanılmıştır ve 10 farklı eyaletten veriler elde edilmiş, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 1364 çocuğun anne babasına ölçek uygulanmış, 1 yıl sonra ölçeğin tekrar uygulaması yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli olduğuna karar verilmiştir (Pianta, 1992).

3.4. Verilerin Toplanması

Bu bölümde "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin geçerlik-güvenirlik çalışması , "Baba Katılım Programı"nın hazırlanması, ön testlerin uygulanması, "Baba Katılım Programı"nın uygulanması ve son testlerin uygulanmasına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.4.1. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği İçin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması ile İlgili Verilerin Toplanması

Araştırmada uygulanan Baba Katılım Programı'nın baba çocuk ilişkisine etkisini belirlemek amacıyla kullanılacak olan orijinali Pianta (1992) tarafından geliştirilen Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşağıdaki aşamalarda yapılmıştır.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği, üç İngilizce dil uzmanı tarafından İngilizce'den Türkçe'ye ve üç İngilizce dil uzman tarafından da Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiştir. Orijinal İngilizce formu ile çevrilen İngilizce formu arasında anlamsal farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Daha sonra, bir Türkçe dil bilim uzmanı tarafından ifade biçimi ve dil bilgisi yönünden incelenmiştir.

Ölçeğin son şekli tekrar incelenerek uzman görüşüne hazır hale getirilmiştir. Orijinal formuna uygun olarak hazırlanan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği, bir çocuk gelişimi, iki okul öncesi eğitimi, bir ölçme değerlendirme ve bir eğitimde psikolojik hizmetler olmak üzere beş uzmanın görüşlerine sunulmuştur (EK-1). Uzmanlardan "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nde yer alan maddeleri, araştırmanın amacına uygunluğu, açıklığı ve anlaşılırlığı açısından eleştirmeleri, gerekli gördükleri durumlarda maddelerin değiştirilmesi,

düzeltilmesi ve çıkartılması ile ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Değerlendirme sonucunda uzman görüşlerine göre ölçeğin;

- 7, maddesinde yer alan "Çocuğum ihtiyacı olduğunda yardım kabul etmek istemez" ifadesinin "Çocuğum ihtiyacı olduğunda yardım istemez",
- 9, maddesinde yer alan " Çocuğum benden ayrılmasına şiddetle tepki gösterir" ifadesinin "Çocuğum benden ayrılmaya şiddetle tepki gösterir",
- 10, maddesinde yer alan "Çocuğum kendi hakkındaki bilgileri kendi isteği ile paylaşır" ifadesinin "Çocuğum kendi hakkındaki bilgileri isteyerek paylaşır",
- 15, maddesinde yer alan "Çocuğum gerçekten ihtiyacı olmadığında benden yardım ister" ifadesinin "Çocuğum gerçekten yardıma ihtiyacı olmasa bile benden yardım ister",
- 18, maddesinde "Çocuğum, ben başka çocuklarla zaman geçirdiğimde bana kırıcı ve kıskanç tavır gösterir" ifadesinin "Çocuğum, başka çocuklarla zaman geçirdiğimde bana kırıcı ve kıskanç tavır gösterir"
- 28, maddesinde yer alan "Çocuğum bana karşı sinsice davranır ya da beni kullanır" ifadesinin "Çocuğum gerçek niyetini saklayarak benden faydalanmak ister ya da beni kullanır" şeklinde düzeltilmesine karar verilmiştir.

Uzman görüşlerine göre son şekli verilen Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ni uygulamaya başlamadan önce Ankara Valiliğinden gerekli resmi izinler alınmıştır (EK-2) Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin ölçülmek istenen baba çocuk ilişkisini doğru bir şekilde ölçebilme derecesini belirleyebilmek amacıyla, çocuğu Ankara il Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Kurtuluş İlköğretim okuluna devam eden 40 babayla 08.04.2010 – 12.04.2010 tarihleri arasında pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrası maddelerin anlaşılır olduğu ve uygulamasında bir problem olmadığı görülmüştür. Bunun üzerine ölçeğin olduğu gibi kullanılmasına karar verilmiştir.

11.04.2010 – 20.04.2010 tarihleri arasında geçerlik güvenirlik çalışması için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anasınıflarına devam eden çocukların anne-babaları arasından örnekleme alınan 214 anne ve babaya ölçek uygulanmıştır. Çalışmada öncelikle, örneklemi oluşturan anne-babaların çocuklarının devam ettiği okullardaki yönetici ve öğretmenlerle görüşülerek, yapılacak çalışma ile ilgili bilgi verilmiştir, "Kişisel Bilgi

Formu" ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" grubun öğretmeni tarafından gerekli açıklamalar yapılarak anne ve babalara gönderilerek uygulanmıştır.

"Kişisel Bilgi Formu" ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" aracılığıyla toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak uygun istatistik yöntemleri ile değerlendirilerek aşağıdaki gibi analiz edilmiştir.

- Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin geçerlik güvenirlik çalışması ile ilgili olarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır.
- Ölçeğin genel olarak güvenirliğini belirleyebilmek için, madde toplam puan güvenirliği, Cronbach Alpha güvenirliği analizleri yapılmıştır.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin Geçerlik Ve Güvenirlik Analizi Sonuçlarına İlişkin Bulgular:

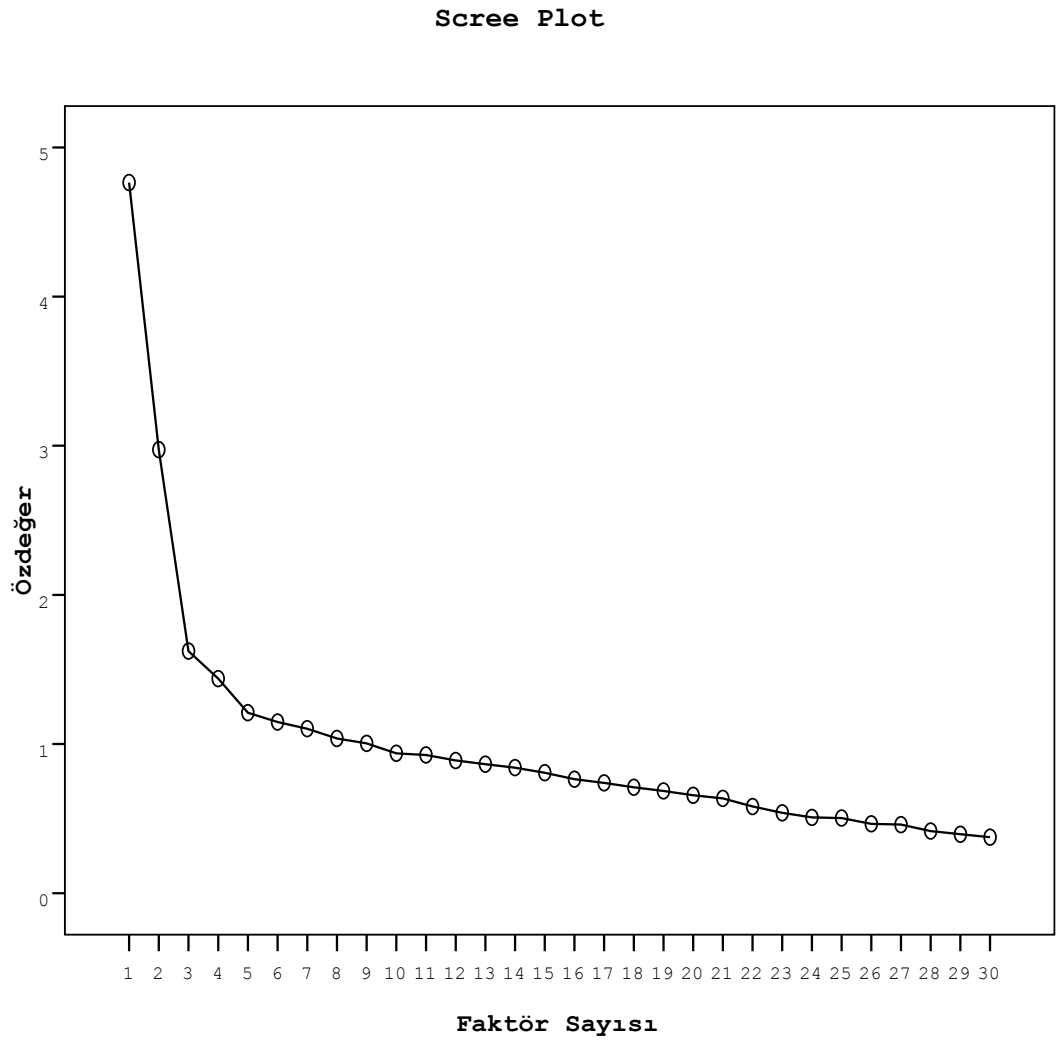
30 maddelik "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" 214 babaya uygulanmış ve toplanan verilere açımlayıcı faktör analizi yapılmış ve sonuçları Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin Açımlayıcı Faktör Analizi Sonuçlarına İlişkin Sonuçları

Faktör	Öz değerler			Varimax döndürme sonucu Faktör yüklerinin kareleri toplamı		
	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli Varyans %	Toplam	Açıklanan Varyans %	Birikimli Varyans %
1	4,764	15,881	15,881	3,588	11,961	11,961
2	2,974	9,913	25,793	3,470	11,567	23,528
3	1,623	5,411	31,205	2,303	7,677	31,205
4	1,438	4,793	35,998			
5	1,210	4,032	40,030			
6	1,147	3,825	43,855			
7	1,103	3,676	47,531			
8	1,037	3,458	50,989			
9	1,004	3,347	54,336			
Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği:0,799						
Bartlett"s Küresellik testinin ki kare değeri= 1754,590 Sd= 435 p=0,000						

Açıklanan toplam varyans incelendiğinde 30 maddelik ölçekte 1 özdeğerinden büyük 9 faktörün bulunduğu ve bu 9 faktörlü ölçme aracı ile ölçülen özelliğin %54"ünün ölçüldüğü gözlenmiştir. Ancak özdeğerler veya öz değerlere ilişkin faktör grafiği (scree plot) sonuçları incelendiğinde belirgin olarak 30 maddenin üç faktör altında toplandığı gözlenmiştir. Özdeğerlere ilişkin grafik Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1: Özdeğerlere ilişkin faktör grafiği

1. faktördeki özdeğerin 4.764 ve bu faktörün ölçülen yapının %16"sını. 2. faktördeki özdeğerin 2.974 ve 2.faktörde toplanan maddelerin ölçülen yapının %10"unu ve 2. faktördeki özdeğerin 2.974 ve 3.faktörün ölçülen yapının %5"ini açıkladığı söylenebilir. Kaiser-Meyer-Olkin istatistiğinin 0.799 olduğu ve bu istatistiğin 0.50 den büyük çıkması ise veriler için örneklem sayısının yeterli olduğunun bir göstergesidir (Kalaycı, 2005). Oran ne kadar yüksek ise veri seti faktör analizi yapmak için o kadar iyidir. Bartlett küresellik testi sonuçları da verilerin faktör analizi için uygunluğunu test eder. Dolayısıyla bu veriler için verilerin faktör analizine uygun olduğu gözlenmiştir($p<0,05$). Üç faktörle sınırlandırılıp Varimax döndürme yapılarak açıklayıcı faktör analizi tekrar yapılmış ve ölçek maddelerinin döndürülmüş faktör yükleri Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Faktör Yükleri Ve Faktörlerdeki Maddeler

Madde No	Faktörler		
	1	2	3
30	**0,677**	0,139	0,051
29	**0,672**	0,104	0,051
16	**0,610**	0,158	-0,010
10	**0,515**	0,076	0,112
1	**0,484**	0,083	-0,016
5	**0,483**	0,174	-0,065
3	**0,467**	-0,101	-0,098
13	**0,439**	0,065	-0,331
25	**0,394**	0,387	0,240
17	**0,386**	0,362	0,256
26	**0,347**	-0,050	-0,053
8	**0,330**	-0,108	0,116
12	0,020	**0,635**	-0,095
19	0,179	**0,632**	0,092
20	0,059	**0,606**	-0,003
18	0,034	**0,602**	0,064
27	0,141	**0,548**	0,200
23	-0,224	**0,471**	0,052
21	0,226	**0,464**	0,254
28	0,250	**0,406**	0,269
22	-0,278	**0,378**	-0,119
24	0,208	**0,373**	0,362
14	-0,007	**0,367**	0,234
7	0,105	-0,100	**0,637**
2	-0,123	0,087	**0,537**
6	-0,012	0,131	**0,528**
4	0,203	0,140	**0,464**
11	-0,396	0,034	**0,452**
15	-0,038	0,349	**0,355**
9	-0,248	0,182	**0,319**

30 maddelik ölçeğin faktör yüklerinin 0.677 ile 0.319 arasında değiştiği gözlemlenmiştir. Uygulamalarda az sayıda madde elemesi için faktör yük değerinin 0.30"a olduğu görülmektedir (Büyüköztürk,2002). Dolayısıyla faktör yük değerleri bakımından (faktör yükü 0.30 değerinden düşük bir madde olmadığından) çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinden herhangi bir madde çıkarılmamıştır.

1.faktörde toplanan maddeler 1, 3, 5, 8, 10, 13, 16, 17, 25, 26, 29 ve 30,maddeler olmak üzere toplam 12 madde; 2.faktörde toplanan maddeler 12, 14, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27 ve 28,maddeler olmak üzere toplam 11 madde; 3,faktörde toplanan maddeler 2, 4, 6, 7, 9, 11 ve 15,maddeler olmak üzere toplam 7 maddedir. Faktörlerdeki ilgili maddeler incelendiğinde 1. faktör olumlu ilişki boyutu, 2.faktör çatışma boyutu ve 3. faktör bağlanma boyutu olarak adlandırılmıştır.

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin Güvenirlik Analizi

Faktör analizi sonucunda 3 alt boyutu olan "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"'nin iç tutarlılık anlamında güvenirlik katsayısı Cronbach Alpha katsayısı ile hesaplanmış ve sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8

Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin İç Tutarlılık Anlamında Cronbach Alpha Katsayısı İle Hesaplanmış Sonuçları

	Madde Sayısı	Güvenirlik katsayısı
1.faktör: Olumlu İlişki Boyutu	12	0,722
2.faktör: Çatışma Boyutu	11	0,742
3.faktör: Bağlanma Boyutu	7	0,531
Ölçeğin bütünü	30	0,778

Ölçek 5'li likert tipinde olduğundan güvenirliğe Cronbach alfa katsayısı ile bakılmıştır. Güvenirlik katsayısı, 0 ile +1 arasında değişkenlik gösterir. Güvenirlik katsayısının 1'e yakın değerler alması güvenirliğin yüksek olduğu, maddeler arasında iç tutarlılığın yüksek olduğu anlamına gelir ve istendiktir. Pilot uygulama sonucunda alt boyutların iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .72, .74 ve .53 olduğu görülmüştür. Çatışma alt

boyutu ters kodlanan maddelerden oluşmaktadır. Bu alt boyutta yüksek puan çatışmanın azlığını ifade etmektedir.

30 maddelik çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinin güvenirlik katsayısı ise .77 olarak hesaplanmıştır.

3.4.2. Baba Katılım Programının Hazırlanması

Aile katılım çalışmaları, erken çocukluk programındaki çocukların gelişimini en üst düzeyde gerçekleştirmek, anne babalara çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda destek vermek amacıyla okul öncesi eğitim programlarına anne babaların ve diğer aile üyelerinin katılımını sağlayan planlı bir süreçtir. Anne baba, çocuk ve program bu sürecin üç parçasıdır. Bu sürecin ilk aşamasını anne babaların ihtiyaçlarını belirlemek oluşturmaktadır. Çünkü aile katılım etkinlikleri ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlandığında belirlenen hedeflere ulaşılabilmektedir. Bu nedenle Baba Katılım Programını hazırlamadan önce deney grubunda yer alan babalara ihtiyaç belirleme formu hazırlanmıştır. Eğitim öğretim yılının birinci dönemi boyunca babaların ihtiyaçları belirlenmiş ve "Baba Katılım Programı" hazırlanmıştır.

Babalara ihtiyaç belirleme formunu uygulamak için veli toplantısı yapılmıştır. Veli toplantısı davetiyesi gönderilerek babaların toplantı için uygun zamanı belirtmeleri istenmiştir. Babaların uygun oldukları zamanı hafta sonu olarak belirtmeleri üzerine toplantı hafta sonu Okul Müdürü ve sınıf öğretmenlerinden gerekli izinler alınarak yapılmıştır. Veli toplantısında babalarla tanışılarak II.dönem boyunca okulda yapılan ve yapılacak olan etkinlikler ile ilgili mektuplar gönderileceği, iki defa grup toplantısı ve birer kez ev ziyareti yapılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Babalara katılmak isteyip istemedikleri sorulmuştur. Tüm babaların katılmak istediklerini belirtmeleri üzerine babalara "İhtiyaç Belirleme Formu" (Tezel Şahin ve Özyürek, 2010) uygulanmıştır. Formda babaların çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili olarak en çok bilgi sahibi olmak istedikleri 10 konuyu belirtmeleri istenmiştir. Babaların bilgi sahibi olmak istedikleri konular Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

İhtiyaç Belirleme Formuna Göre Babaların Bilgi Sahibi Olmak İstedikleri Konular

Konular	N	%
1. Anne -Baba- Çocuk İletişimi	25	100
2. Çocukta İstenmeyen Davranışları Değiştirme	22	88
3. Okul Öncesi Eğitimin ve Okul Öncesi Yaşların Önemi	21	85
4. Çocuk ve Kitap	20	80
5. Çocuk ve Oyuncak	18	72
6. Çocukla Konuşmak ve Çocuğu Dinlemek	15	60
7. Çocuk ve Beslenme	11	44
8. Çocuk ile Boş Zaman Değerlendirme	11	44
9. Çocuk İçin Nasıl Bir Disiplin	10	40
10. Yaşlara Göre Gelişim Özellikleri	10	40
11. Çocuk ve Oyun	9	36
12. Çocuğun Hayatında Televizyonun Yeri	7	28
13. Çocuk ve Cinsellik	5	20

Tablo 9 incelendiğinde uygulamaya katılan babaların tümünün öncelikli olarak bilgi sahibi olmak istedikleri konunun, anne-baba-çocuk iletişimi olduğu görülmektedir. Babaların %88'i çocukta istenmeyen davranışları değiştirme konusunu seçerken, % 85'i okul öncesi eğitimin önemini en çok bilgi sahibi olmak istedikleri konular olarak seçmişlerdir.

Baba Katılım Programı, çocukları okul öncesi eğitim alan babaların, çocuklarının eğitimine ve gelişimine katkıda bulunmalarını sağlayacak şekilde okul etkinliklerine katılmalarına fırsat tanıyan bir aile katılım programıdır. Baba katılım programı ile babaların;

- ✓ Çocukları ile olan ilişkilerini güçlendirmek,
- ✓ Okul ile işbirliği içerisinde olmalarını sağlamak,
- ✓ Çocukları ile geçirdikleri zamanın süresini ve kalitesini arttırmak,
- ✓ Çocuklarının eğitimi ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamak,

- ✓ Okulda yapılan etkinliklerden haberdar olmalarını sağlamak,
- ✓ Çocuk eğitiminde bilgi sahibi olmak istedikleri konular hakkında bilgi edinmelerini sağlamak, amaçlanmıştır.

"Baba Katılım Programı"nın hazırlanması için aile katılımı ile ilgili literatür incelenmiştir. Babaların çalışma saatleri, ayırabilecekleri zaman ve uygulanan ihtiyaç belirleme formunda en çok bilgi sahibi olmak istedikleri konular göz önüne alınarak **"Baba Katılım Program"ında; aile katılım çalışmalarından, veli toplantısı, haber mektupları, grup toplantıları, broşürler ve ev ziyaretleri çalışmalarına yer verilmesi planlanmıştır.**

Veli Toplantısı: Okullarda uygulanan programların daha etkili olabilmesi için veli toplantıları önemli bir yere sahiptir. Veli toplantıları ile ailelere okulun sistemi, programın işleyişi hakkında bilgi verirken, merak ettikleri konularda da bilgi almalarını sağlamaktadır.

Çalışmada öncelikle veli toplantısının tarihini belirleyebilmek amacıyla babalara yapılacak veli toplantısı için uygun gün ve zamanlarını belirten bir yazışma yapılmıştır. 25 babanın 24'ü gönderilen zaman çizelgesinde Pazar öğleden önceyi, 1 baba ise cumartesi öğleden sonrayı belirtmiştir. Buna göre 24 baba % 96'lık dilimi oluşturduğundan veli toplantısının Pazar günü yapılmasına karar verilmiştir. Babaların görüşleri alınarak dönem içerisinde düzenli aralıklarla iki veli toplantısı planlanmıştır.

Haber Mektupları: Babaları okulda uygulanan eğitim programından, etkinliklerden haberdar etmek, okul ve ev arasındaki iletişimi sağlamak, çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda babaları desteklemek amacıyla haber mektupları hazırlanmıştır. Haber mektuplarının samimi olmasına, kullanılan dilin sade ve teknik terimler içermeyecek nitelikte olmasına dikkat edilmiştir. Babalara 15 gün aralıklarla haber mektupları gönderilmesi planlanmıştır.

Grup Toplantıları: Uygulanan İhtiyaç Belirleme Formu doğrultusunda, babaların en çok bilgi sahibi olmak istedikleri konulardan olan "Çocukla İletişim" ve "Çocukta İstenmeyen Davranışları Değiştirme" konularında iki grup toplantısı planlanmıştır.

Çocukla iletişim konulu toplantı için ilgili literatür taraması yapılmış ve "Etkili ve Doğru İletişim Nasıl Kurulur ?" başlıklı bir grup toplantısı hazırlanmıştır. Hazırlanan toplantı konusu uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenerek bilgisayar ortamında eğitim sunusu haline getirilmiştir. Sunu yazı ve resim arasındaki uyuma dikkat edilerek

görsel resimlerle desteklenmiş, ilgi çekici hale getirilmiştir. Toplantı sonunda konuyu pekiştirmek amacıyla soru cevap kartları ve durum kartları hazırlanmıştır.

Çocukta istenmeyen davranışı değiştirme konusunda ilgili literatür taraması yapılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda "Çocukta İstenmeyen Davranışı Değiştirme" başlıklı ikinci grup toplantısı hazırlanmıştır. Hazırlanan toplantı konusu uzman görüşleri doğrultusunda yeniden gözden geçirilerek bilgisayar ortamında eğitim sunusu haline getirilmiştir. Sunu yazı ve resim arasındaki uyuma dikkat edilerek verilen mesajlara uygun resimler seçilmiş, ilgi çekici hale getirilmiştir. Sunudan önce konuyla ilgili babaların görüşlerini belirlemek amacıyla çocuğunuzun en çok sevdiğiniz davranışları ve en sevmediğiniz davranışları başlıklı tartışma planlanmıştır. Toplantı sonunda rol oynama tekniğine uygun örnek olaylar hazırlanmış ve babalarla rol oynama çalışması yapılması planlanmıştır.

Broşürler: Babalara uygulanan ihtiyaç belirleme formu doğrultusunda, babaların ihtiyaç duydukları konulara paralel olarak broşürler hazırlanmıştır. Broşürler hazırlanırken ilgili konularda literatür taraması yapılmış ve konuya uygun resimler araştırılmıştır. Broşür hazırlama unsurları göz önüne alınarak dikkat çekici bir başlık ve başlığı destekleyen resim kullanılmıştır. Broşürün içeriğinde kısa, basit, sade bir dil kullanılmış, verilmek istenen mesajlar resimlerle desteklenmiştir. Ayda bir tane gönderilmek üzere "Okul Öncesi Eğitimin Önemi", "Okul Öncesi Eğitimde Oyuncak Seçimi", "Çocukla İletişim" ve "Çocuk Kitapları" konularında dört farklı broşür hazırlanmıştır.

Ev Ziyaretleri: İhtiyaç belirleme formunu uygulamak üzere yapılan veli toplantısında, babalara uygulanacak olan ev ziyaretleri konusunda bilgi verilmiştir. Ev ziyaretlerinin Mayıs-Haziran ayları içerisinde bir kez yapılması planlanmıştır. Babaların uygun oldukları zamanlar belirlenerek her babaya yapılacak olan ev ziyaretlerinin gün ve saatini gösteren bir çizelge hazırlanmıştır.

Ev ziyaretinde, ev ortamını zenginleştirmek, baba ve çocuğun etkili zaman geçirmesini sağlamak amacıyla, artık materyallerden oyuncak yapımı ve drama çalışması planlanmıştır. Ev ziyareti sırasında uygulanacak çalışmalar için çocuk şarkıları cd si, cd çalar ve çorap kukla yapımında kullanılacak olan materyaller hazırlanmıştır.

3.4.3. Baba Katılım Programının Uygulanması

Eğitim öğretiminin birinci döneminde hazırlanan "Baba Katılım Programı" ikinci dönem 18 hafta süresince uygulanmıştır.

Veli Toplantısı ve Ön Testlerin Uygulanması: Deney grubu babalarla önceden planlandığı üzere hafta sonu okulda veli toplantısı yapılmıştır. Toplantıya katılan babalara çay ikram edilerek uygulanacak "Baba Katılım Programı" hakkında tekrar kısa bilgi verilmiştir. Babaların soruları, görüş ve önerileri üzerinde konuşulmuştur. Tüm babalar çalışmaya istekle katılacaklarını belirtmişlerdir. Babaların kendilerine ve çocuklarına ait kişisel bilgilerini belirlemek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", okul öncesi eğitim programlarına katılım durumlarını tespit etmek amacıyla "Aile Katılım Ölçeği" ve babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini tespit etmek amacıyla "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" ön test olarak uygulanmıştır. Öncelikle "Kişisel Bilgi Formu" ve "Aile Katılım Ölçeği" uygulanmıştır. Çay ikramı yapılarak babalara sürpriz olarak daha önceden çocuklara "Baban Evde Neler Yapar?" sorusu sorularak videoya alınan cevaplar izletilmiştir. Bazı çocuklar "gazete okur, televizyon izler" vb cevaplar verirken bazı çocukların "benimle oynar, bana hikâyeler anlatır, beni parka götürür, çorba yapar" gibi cevaplar verdiği gözlenmiştir. Eğitim içerikli bu videonun kullanımı ile babalarla sıcak, samimi, güvenli bir ortam sağlanmıştır. Videodan sonra babalara "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" uygulanmıştır. Ön testlerin uygulaması tamamlandıktan sonra yapılacak olan grup toplantıları hakkında bilgi verilerek ilk grup toplantısının günü ve saati babalar ile birlikte kararlaştırılmıştır. Kontrol grubundaki babalara veli toplantısı yapılarak deney grubu babalarına uygulanan süreç dikkate alınarak aynı düzen içerisinde "Kişisel Bilgi Formu", "Aile Katılım Ölçeği" ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" ön test olarak uygulanmıştır.

Haber Mektupları: Babaları okuldaki gelişmeler, planlanan etkinlikler ve yapılan aktiviteler hakkında bilgilendirmek amacıyla haber mektupları hazırlanmıştır. Haber mektupları samimi, sade ve teknik terimler içermeyen bir dille hazırlanmıştır. Mektuplar dikkat çekmek amacıyla direk babaya hitaben ve sıkmayacak uzunlukta çocukların ağzından yazılarak hazırlanmıştır. Hazırlanan mektuplar renkli kâğıtlara basılıp farklı şekillerde katlanarak ve farklı boyutlarda zarflara konularak 15 gün aralıklarla toplam 8 tane olmak üzere çocuklarla birlikte evlere gönderilmiştir. Haber mektuplarına okulda olan gelişmeler, planlanan ve gerçekleştirilen etkinlikler yazılırken, üç mektubun arkasına evde uygulayabilecekleri oyun etkinlikleri, artık materyallerden yapabilecekleri çalışma örnekleri ve şarkı örnekleri yazılmıştır.

Grup Toplantıları: Babaların en çok bilgi sahibi olmak istedikleri iki konu olan çocukla iletişim ve çocukta istenmeyen davranışları değiştirme konularında grup

toplantıları yapılmıştır. İlk toplantı babalarla birlikte belirlenen gün ve saatte "Çocukla İletişim" konusunda yapılmıştır.

Grup toplantısında soru cevap, tartışma teknikleri kullanılarak babaların etkin katılımı sağlanmıştır. Eğitim materyali olarak bilgisayar ortamında hazırlanan eğitim sunusu kullanılmıştır. Eğitimci toplantı sürecini etkin kullanarak babalara eşit söz hakkı tanımış, babaları konuşmaya teşvik etmiştir. Açık, anlaşılır, sade bir dil kullanılmış bilimsel kelimelerden uzak durmuştur. Babalarla "Etkili iletişim nedir?, İletişim engelleri nelerdir?, Çocuğumuzu nasıl dinlemeliyiz?, Çocuğumuzla nasıl konuşmalıyız?, Sen dili nedir?, Ben dili nedir?" konularında sohbet edilmiştir. Babaların kendi çocuklarıyla yaşadıkları olayları paylaşmalarına izin verilmiştir. Babalardan gelen cevaplar eğitimci tarafından toplanarak pekiştirilmiştir. Babalardan konu ile ilgili gelen yanlış cevaplar ise yine grup içerisinde tartışılmıştır. Babalara örnek olay kartları dağıtılarak, babalardan verilen örnek olayları inceleyerek yazılı olan sen dili mesajları yerine ben dili mesajları yazmaları istenmiş ve cevaplar hep birlikte tartışılmıştır. Daha sonra babalara soru cevap oyun kartları dağıtılarak çocukla iletişim konusu özetlenmiştir. Toplantı sonunda ikinci grup toplantısının günü ve saati kararlaştırılmıştır.

"Çocukta İstenmeyen Davranışları Değiştirme" konulu grup toplantısı planlandığı gün ve saatte yapılmıştır. Eğitim materyali olarak hazırlanan powerpoint sunusu kullanılmıştır. Eğitimci toplantı sürecini etkin kullanarak babalara eşit söz hakkı tanımış, babaları konuşmaya teşvik etmiştir. Açık, anlaşılır, sade bir dil kullanılmış bilimsel kelimelerden uzak durmuştur. Konuyla ilgili babaların görüşlerini belirlemek amacıyla çocuğunuzun en çok sevdiğiniz davranışları ve en sevmediğiniz davranışları başlıklı tartışma yapılmıştır. Sunum sonunda planlanan örnek olaylar eğitimci rehberliğinde babalar tarafından rol oynama tekniği ile canlandırılmış ve konu pekiştirilmiştir.

Broşürler: Eğitim dönemi içerisinde ayda bir düzenli olarak, "Okul Öncesi Eğitimin Önemi", "Çocukla İletişim" "Okul Öncesi Eğitimde Oyuncak Seçimi", ve "Çocuk Kitapları" konularında hazırlanan 4 broşür tüm babalara ulaştırılmıştır. Yapılan yazışmalar ile gönderilen broşürlere babaların dikkatleri çekilmiştir.

Ev Ziyaretleri: Babalarla birlikte belirlenen gün ve saatlere uyarak hazırlanan veli ziyareti çizelgesi doğrultusunda Mayıs-Haziran aylarında babalara birer defa olmak üzere ev ziyareti yapılmıştır. Babalar ile gitmeden bir hafta önce telefon görüşmesi yapılarak ziyaretin gün ve saati teyit edilmiştir.

Ev ziyaretlerinde öncelikle çocuğun gelişimi hakkında sohbet edilmiş, babaların soruları yanıtlanmıştır. Daha sonra iletişimi arttırmak amacıyla hazırlanan gazete dansı etkinliği uygulanmıştır. Etkinlik baba çocuk, anne, diğer kardeşler, varsa evde yaşayan diğer aile bireylerinin katılımıyla uygulanmıştır. Drama (gazete dansı) çalışması için eğitimci tarafından götürülen cd çalar ve çocuk şarkıları cd si kullanılmıştır.

Drama çalışması sonrasında artık materyallerle çorap kukla yapılmıştır. Ev ziyareti öncesi yapılan yazışma ile yapılacak olan çorap kukla için gerekli olan çorap, kumaş, karton, ip, yapıştırıcı, düğme ve makasın babalar tarafından hazırlanması istenmiştir. Eğitimci tarafından çorap kukla örnekleri baba ve çocuğa gösterilmiştir. Eğitimcinin desteği ile bir tane babanın bir tane de çocuğun çorap kukla yapması sağlanmıştır. Baba ve çocukların yapılan çorap kuklalarla oynamalarına fırsat verilmiştir. Bu sürede, çocukların baba, babalarında çocuk rolüne girdiği, birbirilerine bilmeceler sordukları gözlenmiştir. Babaların evdeki artık materyaller kullanılarak farklı oyuncakların yapılabileceği konusunda sohbet edilmiştir.

Veli Toplantısı ve Son testlerin uygulanması: Baba Katılım Programının 18 hafta süren uygulanma süreci tamamlandığında, hafta sonu deney grubu babalarla son veli toplantısı gerçekleştirilmiştir. Babalarla programın etkililiği, program süresince çocuklarıyla olan ilişkileri, çocuklarının yıl boyunca kazanmış olduğu davranışlar ve beceriler hakkında sohbet edilmiştir. "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" ve "Aile Katılım Ölçeği" son test olarak uygulanmıştır. Kontrol grubu babalarla da veli toplantısı yapılarak "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" ve "Aile Katılım Ölçeği" son test olarak uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

"Kişisel Bilgi Formu", "Aile Katılım Ölçeği" ve "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" aracılığıyla toplanan veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak uygun istatistik yöntemleri ile değerlendirilmiştir.

Babaların Aile Katılım Çalışmalarına Katılım Durumlarını İncelemek Amacıyla Uygulanan Aile Katılım Ölçeği'ne İlişkin Analizler

- Deney ve Kontrol grubundaki babaların yaşlarına, öğrenim durumlarına, mesleklerine, gelir durumlarına, çocuklarının kardeş sayılarına ve çocuklarının doğum sıralarına göre aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiştir.

- Deney ve Kontrol grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetine göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiştir.

Baba Çocuk İlişkisini İncelemek Amacıyla Uygulanan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne İlişkin Analizler

- Deney ve Kontrol grubundaki babaların yaşlarına, öğrenim durumlarına, mesleklerine, gelir durumlarına, çocuklarının kardeş sayılarına ve çocuklarının doğum sıralarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiştir.

- Deney ve Kontrol grubu babaların çocuklarının cinsiyetine göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiştir.

Baba Katılım Programının Aile Katılımına Etkisine İlişkin Analizler

- Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına babaların katılımlarının hangi düzeyde olduğu uygulama öncesi ölçülen ön test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır.

- Uygulanan "Baba Katılım Programı" nın aile katılımı üzerine etkisini belirlemek amacıyla ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin kontrol grubuna ait ön test-son test puanları Wilcoxon Testi ile karşılaştırılmıştır.

- Uygulanan "Baba Katılım Programı" nın aile katılımı üzerine etkisini belirlemek amacıyla ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin deney grubuna ait ön test-son test puanları Wilcoxon Testi ile karşılaştırılmıştır.

- Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan Aile Katılım Çalışmalarına babaların katılımlarının hangi düzeyde olduğu uygulama sonrası ölçülen son test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır.

Baba Katılım Programının Baba Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisine İlişkin Analizler

- Baba çocuk ilişkisinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek amacıyla ölçülen ön test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır.
- "Baba Katılım Programı" nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini belirlemek amacıyla ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin, kontrol grubu babalara ait ön test- son test puanları Wilcoxon testi ile karşılaştırılmıştır.
- "Baba Katılım Programı" nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini belirlemek amacıyla ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin,deney grubu babalara ait ön test- son test puanları Wilcoxon testi ile karşılaştırılmıştır.
- Baba çocuk ilişkilerinin düzeyini belirlemek için, deney grubuna uygulanan "Baba Katılım Programı" sonrası ölçülen son test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR VE YORUM

Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini incelemek amacıyla yapılan araştırmada elde edilen bulgular;

- Babaların okul öncesi eğitim programlarına katılım durumlarına ilişkin bulgular Tablo 10-24,
- Baba çocuk ilişkisine ilişkin bulgular Tablo 25-39,
- "Baba Katılım Programı"nın aile katılımına etkisi üzerine ilişkin bulgular Tablo 40-42,
- "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisine ilişkin bulgular Tablo 43-45'te verilmiştir.

1.1. Babaların Aile Katılım Çalışmalarına Katılım Durumlarına İlişkin Bulgular

Kontrol grubu babaların yaşlarına göre aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10

Kontrol Grubu Babaların Yaşlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Yaş	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	26-30	2	1,93	0,30	0,509	0,917
	31-35	9	1,86	0,64		
	36-40	11	2,09	1,01		
	41-45	3	1,81	0,44		
Ev temelli katılım	26-30	2	3,60	0,57	1,276	0,735
	31-35	9	3,82	0,73		
	36-40	11	3,49	0,27		
	41-45	3	3,53	0,95		
Okul aile işbirliği temelli katılım	26-30	2	2,06	0,54	1,252	0,741
	31-35	9	2,17	1,13		
	36-40	11	1,84	0,92		
	41-45	3	1,63	0,45		

Tablo 10 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda 36–40 yaş aralığında olan babaların ($\bar{X}$=2,09); ev temelli katılım alt boyutunda 31–35 yaş aralığındaki babaların ($\bar{X}$=3,82) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda 31–35 yaş aralığında olan babaların ($\bar{X}$=2,17) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların yaşlarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların yaşlarına göre aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11

Deney Grubu Babaların Yaşlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Yaş	N	Ortalama	Ss	Kruskall Walls Testi	P
Okul temelli katılım	26-30	4	3,11	0,88	2,193	0,533
	31-35	9	2,65	0,77		
	36-40	8	2,43	0,91		
	41-45	4	2,47	0,41		
Ev temelli katılım	26-30	4	3,65	0,53	0,531	0,911
	31-35	9	3,51	0,77		
	36-40	8	3,78	0,77		
	41-45	4	3,45	0,44		
Okul aile işbirliği temelli katılım	26-30	4	3,17	0,67	3,328	0,344
	31-35	9	2,62	0,98		
	36-40	8	2,39	1,21		
	41-45	4	2,42	0,39		

*p<0,05

Tablo 11 incelendiğinde deney grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda 26–30 yaş aralığında olan babaların ($\bar{X}$=3,11); ev temelli katılım alt boyutunda 36–40 yaş aralığındaki babaların ($\bar{X}$=3,78) ve Okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda 26–30 yaş aralığında olan babaların ($\bar{X}$=3,17) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların yaşlarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında, babaların yaşlarının etkili olmadığı söylenebilir (p>0,05).

Bu durumun aile katılım etkinliklerinin tüm yaş grubu babalara hitap etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Program tüm babaların katılabileceği etkinliklerden oluşmakta ve babaların öğrenim durumu katılımlarını etkilememektedir.

Marsiglio (1991), babaların evde yaşayan küçük çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri, babaların katılımında doğrudan temas boyutunu kapsayan aktivitelere katılım derecelerini incelediği çalışmasında, babanın yaşının baba katılımında etkili olmadığını saptamıştır.

Çatıkkaş (2008),'ın okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenleri incelediği çalışmasında babaların katılım düzeyleri ile babaların yaşı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Duran (2010)'ın erkeksi rollerin baba katılımı ile ilişkisini incelediği araştırmasında baba katılımı ile babaların yaşlarının ilişkili olmadığını saptamıştır.

Bu bulgular araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir.

Ancak, Castillo, Welch ve Sarver (2010), baba katılımı ile babaların bazı demografik özellikleri arasındaki ilişkileri inceledikleri çalışmalarında baba katılımını oyun oynamak, şarkılar ya da tekerlemeler söylemek, hikâye okumak, hikâye anlatmak, evin içinde oynamak, akrabaları ziyaret etmek, fiziksel sevgi göstermek ve yatmadan önceki rutinleri denetlemek gibi aktiviteler üzerinden değerlendirmiştir. Sonuçlara göre yaşı daha büyük olan babaların daha fazla katılım gösterdiğini saptamışlardır.

Bulanda (2004), babalık konusunda geniş bir değerlendirme sunarak baba katılımını incelediği çalışmasında babaların ya da çocukların yaşları arttıkça katılımın azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgular araştırma bulgularından farklılık göstermektedir. Bu sonucun baba katılım çalışmalarının uygulandığı grubun ve programın farklı özelliklerinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Kontrol grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12

Kontrol Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	İlkokul	6	2,67	1,05	4,521	0,104
	Ortaokul	2	1,64	0,10		
	Lise	10	1,71	0,58		
	Üniversite	7	1,79	0,55		
Ev temelli katılım	İlkokul	6	3,47	0,33	0,046	0,977
	Ortaokul	2	3,40	0,28		
	Lise	10	3,56	0,61		
	Üniversite	7	3,91	0,69		
Okul aile işbirliği temelli katılım	İlkokul	6	2,28	1,02	0,771	0,680
	Ortaokul	2	1,78	0,16		
	Lise	10	1,66	0,58		
	Üniversite	7	2,14	1,30		

Tablo 12 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda öğrenim durumu ilkokul olan babaların ($\bar{X}$=2,67), ev temelli katılım alt boyutunda öğrenim durumu üniversite olan babaların ($\bar{X}$=3,91), okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda ise öğrenim durumu ilkokul olan babaların ($\bar{X}$=2,28), puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre, "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13

Deney Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	İlkokul	2	2,00	0,61	2,335	0,311
	Ortaokul	7	2,78	0,84		
	Lise	10	2,30	0,65		
	Üniversite	6	3,19	0,70		
Ev temelli katılım	İlkokul	2	3,00	0,85	2,000	0,368
	Ortaokul	7	3,69	0,56		
	Lise	10	3,48	0,62		
	Üniversite	6	3,93	0,79		
Okul aile işbirliği temelli katılım	İlkokul	2	1,95	1,34	0,960	0,619
	Ortaokul	7	2,65	0,65		
	Lise	10	2,28	0,87		
	Üniversite	6	3,30	1,05		

Tablo 13 incelendiğinde deney grubundaki öğrenim durumu üniversite olan babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,19), ev temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,93) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,30), puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre, "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında öğrenim durumlarının etkili olmadığı söylenebilir (p>0,05).

Babaların katılım durumları ile öğrenim durumları arasındaki ilişkiyi gösteren Tablo 13 incelendiğinde, eğitim durumu arttıkça katılım düzeylerinin de belli oranlarda artış gösterdiği görülmektedir. Fakat Tablo istatistiksel açıdan değerlendirildiğinde anlamlı bir fark olmamasına rağmen baba öğrenim düzeyi arttıkça katılım düzeyinin de belli oranda arttığı dikkat çekmektedir.

Pekkarakaş'ın (2010), 3–6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, babaların katılım düzeylerinin eğitim durumları ile ilgili olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu bulgu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

Kontrol grubundaki babaların mesleklerine göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14

Kontrol Grubu Babaların Mesleklerine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Meslek	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	Serbest meslek	13	2,10	0,98	2,831	0,418
	Memur	9	1,79	0,44		
	İşçi	2	1,50	0,10		
	Emekli	1	2,57	,		
Ev temelli katılım	Serbest meslek	13	3,57	0,52	0,857	0,836
	Memur	9	3,76	0,71		
	İşçi	2	3,40	0,28		
	Emekli	1	3,60	,		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Serbest meslek	13	1,97	0,88	0,151	0,985
	Memur	9	1,98	1,16		
	İşçi	2	1,78	0,16		
	Emekli	1	1,89	,		

Tablo 14 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda emekli olan babaların ($\bar{X}$=2,57), ev temelli katılım alt boyutunda memur olan babaların ($\bar{X}$=3,76) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda memur olan babaların ($\bar{X}$=1,98) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların mesleklerine göre ölçülen "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların mesleklerine göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15

Deney Grubu Babaların Mesleklerine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Meslek	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	Serbest meslek	12	2,60	0,71	3,504	0,320
	Memur	4	3,25	0,88		
	İşçi	7	2,33	0,77		
	Emekli	2	2,58	1,01		
Ev temelli katılım	Serbest meslek	12	3,63	0,61	1,058	0,787
	Memur	4	3,90	0,96		
	İşçi	7	3,40	0,74		
	Emekli	2	3,60	0,00		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Serbest meslek	12	2,68	0,89	4,057	0,255
	Memur	4	3,39	1,31		
	İşçi	7	2,08	0,67		
	Emekli	2	2,39	0,55		

Tablo 15 incelendiğinde deney grubundaki memur olan babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,25), ev temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,90) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,39) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların mesleklerine göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında çalışma durumlarının ve mesleklerinin etkili olmadığı söylenebilir($p>0,05$). Babaların meslekleri ile katılım düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde, bu faktörlerin baba katılımını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun hazırlanan programın özelliğinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü "Baba Katılım Programı" babaların sık sık okula gelmelerine gerek kalmayacak ve gün içinde işlerine engel olmayacak etkinlikler planlanarak hazırlanmıştır.

Yılmazçetin (2003)'in babanın katılımı ve ergen öncesi çocukların davranışsal problemleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yaptığı araştırmada babaların çocuklarının hayatlarına dâhil olma oranının babanın mesleğine göre değişmediği sonucuna ulaşması, araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Fakat Çatıkkaş (2008), okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenleri incelediği çalışmasında devlet memuru olan babaların daha yoğun bir ev ve okul temelli katılımı yaptıkları, işsizlerin ise okul temelli katılımı daha fazla tercih ettikleri sonucuna varmıştır.

Kontrol grubundaki babaların gelir durumlarına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16

Kontrol Grubu Babaların Gelir Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Gelir Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	501-1000 TL	6	2,57	1,18	2,998	0,223
	1001-1500 TL	7	1,69	0,28		
	1501 TL ve daha fazla	12	1,81	0,59		
Ev temelli katılım	501-1000 TL	6	3,47	0,30	1,391	0,499
	1001-1500 TL	7	3,51	0,53		
	1501 TL ve daha fazla	12	3,77	0,68		
Okul aile işbirliği temelli katılım	501-1000 TL	6	2,21	1,10	0,261	0,878
	1001-1500 TL	7	1,70	0,23		
	1501 TL ve daha fazla	12	1,97	1,09		

Tablo 16 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 501-1000 TL aralığında olan babaların ($\bar{X}$=2,57), ev temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 1501 TL ve üstü aralığında olan babaların ($\bar{X}$=3,77) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 501-1000 TL aralığında olan babaların ($\bar{X}$=2,21) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel

olarak kontrol grubundaki babaların gelir durumlarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların gelir durumlarına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17

Deney Grubu Babaların Gelir Durumlarına Göre Aile Katılım Ölçeği"ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Gelir Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	501-1000 TL	5	3,09	0,92	1,520	0,468
	1001-1500 TL	11	2,49	0,71		
	1501 TL ve daha fazla	9	2,52	0,78		
Ev temelli katılım	501-1000 TL	5	3,60	0,80	3,560	0,169
	1001-1500 TL	11	3,84	0,52		
	1501 TL ve daha fazla	9	3,33	0,73		
Okul aile işbirliği temelli katılım	501-1000 TL	5	2,82	1,11	0,949	0,622
	1001-1500 TL	11	2,47	0,78		
	1501 TL ve daha fazla	9	2,63	1,13		

Tablo 17 incelendiğinde deney grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 501–1000 TL aralığında olan babaların ($\bar{X}$=3,09),ev temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 1001–1500 TL aralığında olan babaların ($\bar{X}$=3,84) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda gelir durumu 501–1000 TL aralığında olan babaların ($\bar{X}$=2,82) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların gelir durumlarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların, okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılımlarında gelir durumlarının etkili olmadığı söylenebilir (p>0,05). Aile katılım etkinliklerinin ailelerden herhangi bir maddi beklenti olmadan gerçekleştirilmesinden dolayı, babaların gelir durumlarının katılım durumlarında etkili olmadığı düşünülebilir.

Çatıkkaş (2008)'ın okul öncesi eğitime babaların katılım düzeyleri ile ilgili değişkenleri incelediği çalışmasında farklı düzeyde gelire sahip babaların çocuklarının eğitimlerine katılım düzeyleri arasında belirgin bir farklılık olmadığı sonucu, araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Pekkarakaş (2010) 3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma kapsamında, toplam gelir durumunun aile katılımına etkili olmadığı sonucu, araştırma sonucunu destekler niteliktedir.

Kontrol grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

AKÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Okul temelli katılım	Kız	14	2,18	0,88	50,000	0,137
	Erkek	11	1,67	0,51		
Ev temelli katılım	Kız	14	3,57	0,54	70,000	0,699
	Erkek	11	3,69	0,62		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Kız	14	1,95	0,81	70,000	0,701
	Erkek	11	1,95	1,08		

Tablo 18 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda çocukları kız olan babaların ($\bar{X}$=2,18), ev temelli katılım alt boyutunda çocukları erkek olan babaların ($\bar{X}$=3,69) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda çocukları kız ve erkek olan babaların ($\bar{X}$=1,95) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetine göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Mann Whitney U Testi Sonuçları

AKÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Okul temelli katılım	Kız	12	2,74	0,80	68,000	0,585
	Erkek	13	2,52	0,79		
Ev temelli katılım	Kız	12	3,95	0,60	36,000	0,021*
	Erkek	13	3,29	0,59		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Kız	12	2,75	1,05	72,000	0,769
	Erkek	13	2,46	0,85		

*p<0,05

Tablo 19'da deney grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda çocukları kız olan babaların ($\bar{X}$=2,74), ev temelli katılım alt boyutunda çocukları kız olan babaların ($\bar{X}$=3,95) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda çocukları kız olan babaların ($\bar{X}$=2,75) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre "Aile Katılım Ölçeği"nin ev temelli katılım alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların, "Aile Katılım Ölçeği"nin okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarında babaların çocuklarının cinsiyetinin etkili olmadığı söylenebilir. Ancak deney grubu babaların ev temelli katılım alt boyutunda, kız çocuğa sahip babaların katılım düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir (p<0,05).

Kız çocuğa sahip babaların ev temelli katılım alt boyutunda faklılık göstermesi; erkek çocukların daha çok hareketli ve açık hava oyunlarını tercih etmesi, kız çocukların ise ev ortamında vakit geçirmekten hoşlanması, anneye babaya daha yakın olduğu aktiviteleri tercih etmesinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Çatıkkaş (2008)'ın okul öncesi eğitime babaların katılımlarını çeşitli değişkenlere göre incelediği çalışmasında, kız çocukların babalarının erkek çocuk babalarına göre daha fazla ev temelli katılım gerçekleştirdiklerini saptamıştır.

Marsiglio (1991), babaların evde yaşayan küçük çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri, babaların katılımında doğrudan temas boyutunu kapsayan aktivitelere katılım derecelerini inceleni incelediği çalışmasında, çocukların cinsiyetinin baba katılımı ile ilgili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

McBride, Schoppe ve Rane (2002), annelerin ve babaların çocuklarının mizaçlarını algılamaları, ebeveynlik rollerinde yaşadıkları stres miktarı ve çocuk yetiştirme aktivitelerine katılım miktarları arasındaki ilişkileri incelemiştir araştırma sonucunda kız çocuğa sahip babaların erkek çocuğa sahip babalara oranla daha fazla etkileşim ve katılım gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Bu sonuçlar araştırma sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Fakat Meteyer ve Perry-Jenkins (2010), 98 aile ile yaptığı araştırmalarında baba katılımını çocuğu, beslenme, sakinleştirmek, uykuya yatırmak, yeni şeyler öğrenmesine yardımcı olmak, giydirmek, aktiviteler planlamak, oyun oynamak, okumak/şarkı söylemek, gezintiye çıkarmak gibi aktiviteler ile değerlendirmişlerdir. Çalışma sonucunda baba katılımının bu aktivitelerle çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmadığı sonucunu bulmuşlardır.

Kontrol grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	Tek çocuk	9	2,11	0,65	1,236	0,539
	İki kardeş	10	1,97	1,05		
	Üçkardeş ve üzeri	6	1,71	0,30		
Ev temelli katılım	Tek çocuk	9	3,64	0,55	1,397	0,497
	İki kardeş	10	3,72	0,57		
	Üçkardeş ve üzeri	6	3,43	0,64		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Tek çocuk	9	2,12	1,16	0,932	0,628
	İki kardeş	10	2,02	0,93		
	Üçkardeş ve üzeri	6	1,57	0,33		

Tablo 20 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda tek çocuğa sahip olan babaların ($\bar{X}$=2,11), ev temelli katılım alt boyutunda iki çocuğa sahip olan babaların ($\bar{X}$=3,72) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda tek çocuğa sahip olan babaların ($\bar{X}$=2,12) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	Tek çocuk	7	2,24	0,55	2,604	0,272
	İki kardeş	16	2,73	0,84		
	Üçkardeş ve üstü	2	3,07	0,91		
Ev temelli katılım	Tek çocuk	7	3,17	0,63	5,490	0,064
	İki kardeş	16	3,71	0,57		
	Üçkardeş ve üstü	2	4,30	0,99		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Tek çocuk	7	2,36	1,05	2,757	0,252
	İki kardeş	16	2,54	0,76		
	Üçkardeş ve üstü	2	3,95	1,49		

Tablo 21 incelendiğinde deney grubundaki üç ve üstü çocuğa sahip olan babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,07), ev temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=4,30) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,95) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların sahip oldukları çocuk sayısının, "Aile Katılım Ölçeği"nin tüm alt boyutlarında katılım durumları üzerine bir etkisinin olmadığını söylenilir (p>0,05).

Çatıkkaş (2008), okul öncesi eğitim kurumuna giden çocukların eğitiminde babalarının katılım düzeyleri ile katılım düzeyini etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla 346 babayla yaptığı çalışmasında çocuk sayısının okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım boyutlarında etkili olmamasına karşı, çocuk sayısı artıkça ev temelli katılımın azaldığı sonucuna ulaşmıştır.

Kontrol grubundaki babaların çocuklarının doğum sırasına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	1. çocuk	14	1,90	0,64	0,004	0,998
	2. çocuk	6	2,26	1,25		
	3. ve üstü	5	1,77	0,30		
Ev temelli katılım	1.çocuk	14	3,66	0,61	0,227	0,893
	2.çocuk	6	3,60	0,49		
	3. ve üstü	5	3,56	0,62		
Okul aile işbirliği temelli katılım	1.çocuk	14	1,95	1,00	0,359	0,836
	2.çocuk	6	2,19	1,11		
	3. ve üstü	5	1,67	0,26		

Tablo 22 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda çocuğunun doğum sırası iki olan babaların ($\bar{X}$=2,26), ev temelli katılım alt boyutunda çocuğunun doğum sırası bir olan babaların ($\bar{X}$=3,66) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda çocuğunun doğum sırası iki olan babaların ($\bar{X}$=2,19) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubundaki babaların çocuklarının doğum sıralarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların çocuklarının doğum sırasına göre aile katılım düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 23'te gösterilmiştir.

Tablo 23

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Aile Katılım Ölçeği' ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

AKÖ	Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Okul temelli katılım	1. çocuk	8	2,41	0,69	1,523	0,467
	2. çocuk	15	2,68	0,83		
	3. ve üstü	2	3,07	0,91		
Ev temelli katılım	1. çocuk	8	3,35	0,77	3,098	0,212
	2. çocuk	15	3,65	0,54		
	3. ve üstü	2	4,30	0,99		
Okul aile işbirliği temelli katılım	1. çocuk	8	2,54	1,09	3,013	0,222
	2. çocuk	15	2,45	0,70		
	3. ve üstü	2	3,95	1,49		

Tablo 23 incelendiğinde deney grubunda, çocuğunun doğum sırası üç ve üstü olan babaların "Aile Katılım Ölçeği"nin, okul temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,07), ev temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=4,30) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda ($\bar{X}$=3,95) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubundaki babaların çocuklarının doğum sıralarına göre "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre babaların okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında, çocuklarının doğum sıralarının etkili olmadığı söylenebilir ($p>0,05$).

Babaların aile katılım çalışmalarına katılım düzeylerinde sahip oldukları çocuk sayısı ve çocuklarının doğum sırası etkili olmaksızın, gerektiğinde çocuklarının öğretmenleri ile iletişime geçtikleri ve okul ile belirli bir düzeyde işbirliği sağladıkları düşünülmektedir.

Pekkarakaş (2010) 3-6 yas çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışma kapsamında, sahip oldukları çocuk sayıları ile katılım düzeyleri arasında fark olmadığını saptamıştır. Bu sonuç araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir.

Ancak Çatıkkas (2008)'de yaptığı çalışmada farklı olarak ev temelli katılım ile çocuk sayısı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu, daha fazla çocuk sahibi olan babaların ev temelli katılım düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

4.2. Baba - Çocuk İlişkisine İlişkin Bulgular

Kontrol grubu babaların yaşlarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 24'te gösterilmiştir.

Tablo 24

Kontrol Grubu Babaların Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Yaş	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	26-30	2	3,83	0,71	2,169	0,538
	31-35	9	4,19	0,55		
	36-40	11	4,32	0,37		
	41-45	3	4,08	0,22		
Çatışma	26-30	2	3,23	0,83	3,204	0,361
	31-35	9	3,14	0,51		
	36-40	11	3,45	0,63		
	41-45	3	2,88	0,52		
Bağlanma	26-30	2	2,50	0,71	0,672	0,880
	31-35	9	2,91	0,65		
	36-40	11	2,92	0,65		
	41-45	3	2,90	0,72		

Tablo 24 incelendiğinde kontrol grubundaki 36-40 yaş aralığında olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması($\bar{X}$=4,32), çatışma alt boyutunda puan ortalaması($\bar{X}$=3,45) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=2,92) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların yaşlarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 25'te gösterilmiştir.

Tablo 25

Deney Grubu Babaların Yaşlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Yaş	N	Ortalama	Ss	Kruskall Walls Testi	P
Olumlu ilişki	26-30	4	4,25	0,07	9,134	0,028*
	31-35	9	3,73	0,70		
	36-40	8	4,50	0,42		
	41-45	4	3,73	0,73		
Çatışma	26-30	4	3,16	0,42	7,296	0,063
	31-35	9	2,90	0,82		
	36-40	8	3,70	0,70		
	41-45	4	2,80	0,15		
Bağlanma	26-30	4	2,97	0,36	2,290	0,514
	31-35	9	2,95	0,72		
	36-40	8	3,27	0,51		
	41-45	4	3,32	0,24		

*p<0,05

Tablo 25 incelendiğinde deney grubundaki 36–40 yaş aralığında olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması($\bar{X}$=4,50), çatışma alt boyutunda puan ortalaması($\bar{X}$=3,70) ve 41-45 yaş aralığında olan babaların bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,32) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babalar ve çocukları arasında "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur(p<0,05), Bu fark 36–40 yaş aralığında olan babaların lehinedir. Çatışma ve bağlanma alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır(p>0,05).

Bu durumda ; 36–40 yaş aralığındaki babaların, kendinden daha küçük yaş grubundaki ve kendinden daha büyük yaş grubundaki babalara göre çocuklarıyla daha olumlu ve sağlıklı ilişkiler kurdukları söylenebilir.

Kontrol grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo 26

Kontrol Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	İlkokul	6	4,38	0,24	2,945	0,229
	Ortaokul	2	4,63	0,42		
	Lise	10	4,11	0,44		
	Üniversite	7	4,07	0,56		
Çatışma	İlkokul	6	3,14	0,63	0,998	0,607
	Ortaokul	2	3,59	0,33		
	Lise	10	3,27	0,66		
	Üniversite	7	3,22	0,56		
Bağlanma	İlkokul	6	2,45	0,42	6,731	0,035*
	Ortaokul	2	3,00	0,00		
	Lise	10	3,16	0,62		
	Üniversite	7	2,82	0,73		

* p>0,05

Tablo 26 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda öğrenim durumu ortaokul olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,63), çatışma alt boyutunda öğrenim durumu ortaokul olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,59) ve bağlanma alt boyutunda öğrenim durumu lise olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,16) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların öğrenim durumlarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, bağlanma alt boyutunda anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Bu fark öğrenim durumu lise olan babaların lehinedir. Olumlu ilişki ve çatışma alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubundaki babaların öğrenim durumlarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 27'de gösterilmiştir.

Tablo 27

Deney Grubu Babaların Öğrenim Durumlarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Öğrenim Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	İlkokul	2	3,09	1,18	2,537	0,281
	Ortaokul	7	4,04	0,68		
	Lise	10	4,23	0,48		
	Üniversite	6	4,13	0,52		
Çatışma	İlkokul	2	2,64	0,26	1,219	0,544
	Ortaokul	7	3,05	0,86		
	Lise	10	3,19	0,77		
	Üniversite	6	3,50	0,60		
Bağlanma	İlkokul	2	3,07	0,71	0,357	0,837
	Ortaokul	7	3,14	0,53		
	Lise	10	2,94	0,65		
	Üniversite	6	3,38	0,30		

Tablo 27 incelendiğinde deney grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda öğrenim durumu lise olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,23), çatışma alt boyutunda öğrenim durumu üniversite olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,50) ve bağlanma alt boyutunda öğrenim durumu üniversite olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,38) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların öğrenim durumlarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre babaların, çocukları ile olan ilişkilerinde öğrenim durumlarının önemli olmadığı söylenebilir.

Tablo incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunamamasına rağmen öğrenim durumu yükseldikçe babaların ölçeğin alt boyutlarından aldıkları puanlarında belli oranlarda yükseldiği gözlenmektedir.

Albükrek (2002) anne, baba ve çocuk tarafından algılanan babanın çocuğuna karşı tutumu ile çocuğun benlik kavramı arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında, babaların çocuklarına karşı sıcak davranma boyutunda lisansüstü mezunu babaların lise mezunu babalara göre daha yüksek puan aldığını saptamıştır.

Kuruçırak (2010) 4-12 aylık bebeği olan babaların babalık rolü algısı ile bebek bakımına katılımı arasındaki ilişkiyi incelediği araştırmasında; babaların eğitim durumu arttıkça algıladıkları babalık rolünün de artmakta olduğunu, üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip babaların babalığa yönelik daha olumlu yargılara sahip olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Nkwake (2009) babaların çocuk bakım görevlerine katılım sağladığı durumları incelemiştir. Çalışmanın örneklemi, çalışan eşi olan 222 çalışan baba ve çalışan eşi olan 246 çalışan anneden oluşmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre eğitim düzeyi arttıkça babaların katılımı ve çocuklarıyla olan ilişkileri artmaktadır.

Paquette, Bolte, Turcotte, Dubeau ve Bouchard (2000) baba katılımı ve ebeveyn tutumları temelinde farklı ebeveynlik çeşitlerini inceledikleri çalışmalarında, eğitim düzeyi arttıkça temel bakım, fiziksel oyun gibi katılım durumları artarken, fiziksel cezanın azaldığı sonucunu ortaya koymuşlardır. Bu sonuçlar araştırmanın bulguları ile paralellik göstermektedir.

Kontrol grubu babaların mesleklerine göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 28

Kontrol Grubu Babaların Mesleklerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Meslek	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	Serbest meslek	13	4,25	0,40	0,230	0,892
	Memur	9	4,32	0,40		
	İşçi	2	4,09	1,18		
	Emekli	1	3,95	0,33		
Çatışma	Serbest meslek	13	3,11	0,65	1,192	0,551
	Memur	9	3,36	0,58		
	İşçi	2	2,91	0,64		
	Emekli	1	3,44	0,51		
Bağlanma	Serbest meslek	13	2,68	0,61	1,343	0,511
	Memur	9	3,00	0,74		
	İşçi	2	2,65	0,50		
	Emekli	1	3,11	0,50		

Tablo 28 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda memur olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,32), çatışma alt boyutunda emekli olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,44) ve bağlanma alt boyutunda emekli olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,11) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların mesleklerine göre ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların mesleklerine göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 29'da gösterilmiştir.

Tablo 29

Deney Grubu Babaların Mesleklerine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Meslek	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	Serbest meslek	12	3,94	0,70	0,328	0,849
	Memur	4	4,19	0,60		
	İşçi	7	4,08	0,75		
	Emekli	2	4,15	0,54		
Çatışma	Serbest meslek	12	3,09	0,80	2,824	0,244
	Memur	4	3,66	0,71		
	İşçi	7	3,05	0,56		
	Emekli	2	3,15	0,92		
Bağlanma	Serbest meslek	12	3,08	0,57	2,666	0,264
	Memur	4	3,54	0,22		
	İşçi	7	3,16	0,24		
	Emekli	2	2,77	0,84		

Tablo 29'da deney grubundaki memur olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=4,19), çatışma alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=3,66) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,54) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların mesleklerine göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin tüm alt boyutlarında babaların mesleklerine göre anlamlı bir fark bulunmamıştır. Babaların çocukları ile olan ilişkilerinde; çalışma durumları ve mesleklerinin önemli olmadığı söylenebilir.

Kontrol grubu babaların gelir durumuma göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 30'da gösterilmiştir.

Tablo 30

Kontrol Grubu Babaların Gelir Durumuma Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Gelir Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	501-1000 TL	6	4,31	0,27	0,905	0,636
	1001-1500 TL	7	4,31	0,55		
	1501 TL ve üstü	12	4,09	0,47		
Çatışma	501-1000 TL	6	3,41	0,78	1,207	0,547
	1001-1500 TL	7	3,19	0,64		
	1501 TL ve üstü	12	3,21	0,49		
Bağlanma	501-1000 TL	6	2,67	0,64	1,131	0,568
	1001-1500 TL	7	2,92	0,44		
	1501 TL ve üstü	12	2,96	0,73		

Tablo 30 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda gelir durumu 1001–1500 TL aralığında olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,31), çatışma alt boyutunda gelir durumu 501–1000 TL aralığında olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,41) ve bağlanma alt boyutunda gelir durumu 1501 TL ve üstü aralığında olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=2,96) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların gelir durumuna göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların gelir durumuna göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 31'de gösterilmiştir.

Tablo 31

Deney Grubu Babaların Gelir Durumuna Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Gelir Durumu	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	501-1000 TL	5	3,82	0,92	1,001	0,606
	1001-1500 TL	11	4,02	0,56		
	1501 TL ve üstü	9	4,25	0,57		
Çatışma	501-1000 TL	5	2,73	0,79	2,556	0,279
	1001-1500 TL	11	3,18	0,46		
	1501 TL ve üstü	9	3,43	0,92		
Bağlanma	501-1000 TL	5	2,80	0,52	3,724	0,155
	1001-1500 TL	11	3,32	0,33		
	1501 TL ve üstü	9	3,03	0,71		

Tablo 31'de deney grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda gelir durumu 1501 TL ve üstü aralığında olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,25), çatışma alt boyutunda gelir durumu 1501 TL ve üstü aralığında olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,43) ve bağlanma alt boyutunda gelir durumu 1001-1500 TL aralığında olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,32) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babalar ve çocukları arasında babaların gelir durumuna göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Kontrol ve deney gruplarında, Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında babaların gelir durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Volling ve Belsky (1991) araştırmalarında dar gelirli babaların daha çok zamanı olduğu görülmesine rağmen, yüksek gelirli babaların, çalışan anneler gibi çocuğuna zaman ayırma baskısını üzerlerinde hissederek çocuklarına daha fazla boş zaman ayırdıklarını belirlemişlerdir.

Williams (2009)'ın düşük gelirli Afrikalı Amerikalı babaların babalık sorumluluğunu ve baba katılımını inceleyen çalışmasında, gelir düzeyi yüksek babaların, düşük gelirli babalara göre babalık konusunda daha sorumlu olduklarını saptamıştır. Ayrıca çiftler

arasındaki ilişkinin baba katılımını ve baba sorumluluğunu etkilediğini de belirtmiştir (Akt:Sımsıkı 2011).

Bu çalışmalarda gelir durumları babaların katılım durumlarında etkili görülmektedir. fakat bizim çalışmamızda gelir durumlarının baba katılımı üzerinde etkisi saptanmamıştır. Bu durumun programda yer alan etkinliklerin babalara herhangi bir maddi bir külfet getirmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Kontrol grubu babaların çocuklarının cinsiyetine göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 32'de gösterilmiştir.

Tablo 32

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Olumlu ilişki	Kız	14	4,29	0,43	63,000	0,442
	Erkek	11	4,10	0,48		
Çatışma	Kız	14	3,23	0,63	74,000	0,869
	Erkek	11	3,28	0,56		
Bağlanma	Kız	14	2,87	0,67	75,000	0,912
	Erkek	11	2,90	0,60		

Tablo 32 incelendiğinde kontrol grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda çocuğu kız olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,29), çatışma alt boyutunda çocuğu erkek olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,28) ve bağlanma alt boyutunda çocuğu erkek olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=2,90) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların çocuklarının cinsiyetine göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Mann Whitney U testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Cinsiyetine Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Olumlu ilişki	Kız	12	4,31	0,49	44,000	0,063
	Erkek	13	3,83	0,69		
Çatışma	Kız	12	3,24	0,80	65,000	0,478
	Erkek	13	3,13	0,69		
Bağlanma	Kız	12	3,14	0,54	74,500	0,848
	Erkek	13	3,09	0,57		

Tablo 33 incelendiğinde deney grubundaki çocuğu kız olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=4,31), çatışma alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=3,24) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,14) olduğu görülmektedir, İstatistiksel olarak, deney grubundaki babaların çocuklarının cinsiyetlerine göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre babaların çocuklarının cinsiyeti, baba çocuk arasındaki ilişkiyi istatistiksel olarak etkilemediği söylenebilir. Evans (1997)'ın, 3-8 yaş aralığında çocuğa sahip olan 60 babanın tutum ve davranışlarını incelediği çalışmasında, çocuğun cinsiyeti, babanın tutum ve davranışlarını anlamlı yönden etkilemediği sonucu araştırma sonucu ile paralellik göstermektedir.

Kontrol grubu babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 34'te gösterilmiştir.

Tablo 34

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	Tek çocuk	9	4,04	0,47	2,019	0,364
	İki kardeş	10	4,29	0,48		
	Üçkardeş ve üstü	6	4,31	0,34		
Çatışma	Tek çocuk	9	3,30	0,75	0,484	0,785
	İki kardeş	10	3,23	0,43		
	Üçkardeş ve üstü	6	3,21	0,64		
Bağlanma	Tek çocuk	9	2,87	0,67	0,007	0,996
	İki kardeş	10	2,89	0,71		
	Üçkardeş ve üstü	6	2,88	0,52		

Tablo 34'te kontrol grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda üç ve üstü çocuğa sahip olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,31), çatışma alt boyutunda tek çocuğa sahip olan babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,30) ve bağlanma alt boyutunda iki çocuğa sahip olan babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=2,89) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 35'te gösterilmiştir.

Tablo 35

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Kardeş Sayılarına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Kardeş Sayısı	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	Tek çocuk	7	3,74	0,77	2,480	0,289
	İki kardeş	16	4,15	0,55		
	Üçkardeş ve üstü	2	4,46	0,76		
Çatışma	Tek çocuk	7	2,97	0,48	1,489	0,475
	İki kardeş	16	3,23	0,81		
	Üçkardeş ve üstü	2	3,55	1,03		
Bağlanma	Tek çocuk	7	2,90	0,24	7,179	0,028*
	İki kardeş	16	3,13	0,62		
	Üçkardeş ve üstü	2	3,72	0,21		

*p<0,05

Tablo 35 incelendiğinde, deney grubundaki üç ve üstü çocuğa sahip olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=4,46), çatışma alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=3,55) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,72) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babaların çocuklarının kardeş sayılarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin bağlanma alt boyutundan elde edilen ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05). Bu fark üç ve üzeri çocuğa sahip olan babaların lehinedir, Olumlu ilişki ve çatışma boyutlarından elde edilen puanlar arasında ise anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Ailelerin çoğunda ilk çocuk, anne ile babanın, çocuk yetiştirme konusunda en tecrübesiz olduğu döneme rastlar. Tecrübesiz olan anne-baba, çocuğunun eğitiminde çok titiz olur ve tüm okuyup öğrendiklerini, doktorun tüm söylediklerini yerine getirmeye çalışır. İkinci çocukta biraz daha rahat davranan aile, ilk çocukta tecrübe ettiği davranışları ikinci çocukta daha kolay uygulayabilmektedir. Üçüncü ve üstü çocuklar ise ailenin en tecrübeli olduğu döneme rastlamaktadır. Ayrıca diğer kardeşler ve anne babanın ilgisi küçük kardeş üzerindedir. Bu ilgiye alışan çocukta babaya daha bağımlı hale gelmektedir. Babadan ayrılmakta zorlanmakta sık sık zaman geçirmek istemektedir. Tablo 35'te üç ve

üstü çocuğa sahip babaların bağlanma boyutundaki farkın bu sebepten kaynaklandığı düşünülmektedir.

Literatürde araştırmanın bulgularından farklı bir durum görülmektedir.

Paquette, Bolte, Turcotte, Dubeau ve Bouchard (2000) baba katılımı ve ebeveyn tutumları temelinde farklı ebeveynlik çeşitlerini incelemeyi hedeflemişlerdir. Baba katılımı duygusal destek, dünyaya açılma temel bakım, fiziksel oyun, hatırlatma, disiplin gibi boyutlar üzerinden değerlendirilmiştir. Ailedeki çocuk sayısı arttıkça duygusal destek, temel bakım ve fiziksel oyunların azaldığı sonucuna ulaşmışlardır.

Mehall, vd. (2009), anne ve baba katılımına yönelik olarak bebek özelliklerini ve evlilik ilişkisini inceleyen çalışmalarında kardeş sayısı arttıkça babaların çocuklarıyla daha az ilgilendikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Kontrol grubundaki çocukların doğum sırasına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36

Kontrol Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	1.çocuk	14	4,10	0,50	1,425	0,490
	2.çocuk	6	4,28	0,43		
	3. ve üstü	5	4,40	0,27		
Çatışma	1.çocuk	14	3,30	0,62	0,731	0,694
	2.çocuk	6	3,09	0,51		
	3. ve üstü	5	3,31	0,67		
Bağlanma	1.çocuk	14	3,00	0,60	3,320	0,190
	2.çocuk	6	2,48	0,76		
	3. ve üstü	5	3,03	0,41		

Tablo 36 incelendiğinde, kontrol grubundaki çocuğunun doğum sırası 3 ve üstü olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması

($\bar{X}$=4,40), çatışma alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=3,31) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,03) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, kontrol grubundaki babaların çocuklarının doğum sıralarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05).

Deney grubu babaların çocuklarının doğum sırasına göre baba çocuk ilişkileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı Kruskal Wallis-H testi ile test edilmiş ve sonuçları Tablo 37'de gösterilmiştir.

Tablo 37

Deney Grubu Babaların Çocuklarının Doğum Sırasına Göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'ne Ait Kruskal Wallis-H Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Doğum Sırası	N	Ortalama	Ss	Kruskal Wallis-H Testi	P
Olumlu ilişki	1.çocuk	8	3,77	0,72	2,541	0,281
	2.çocuk	15	4,16	0,57		
	3. ve üstü	2	4,46	0,76		
Çatışma	1.çocuk	8	2,81	0,65	3,340	0,188
	2.çocuk	15	3,33	0,72		
	3. ve üstü	2	3,55	1,03		
Bağlanma	1.çocuk	8	2,80	0,35	9,408	0,009*
	2.çocuk	15	3,20	0,58		
	3. ve üstü	2	3,72	0,21		

*p<0,05

Tablo 37 incelendiğinde deney grubundaki çocuğunun doğum sırası 3 ve üstü olan babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=4,46), çatışma alt boyutunda puan ortalaması ($\bar{X}$=3,55) ve bağlanma alt boyutunda puan ortalamasının($\bar{X}$=3,72) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney grubundaki babaların çocuklarının doğum sıralarına göre "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin bağlanma alt boyutunda anlamlı fark bulunmaktadır (p<0,05). Bu fark çocuğunun doğum sırası üç ve üstü olan babalar lehinedir. Olumlu ilişki ve çatışma alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre, kontrol grubu babaların sahip oldukları çocuk sayısı ve çocuklarının, doğum sıralarına göre Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 36 ve 37 incelendiğinde babaların küçük çocukları ile birbirlerine daha bağlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumu diğer çocuklarındaki eksikliklerini giderme düşüncesi ile açıklamak mümkün olabilir. Ayrıca zaman ilerledikçe çocukların daha fazla önem kazanmış olması ve babalarında çağa ayak uydurarak çocuklarıyla daha fazla iletişim kurmaya başlamış olabilecekleri de düşünülebilir.

Öğüt (1998)'ün üst ve orta sosyoekonomik düzeyden Türk babalarının çocuklarıyla nasıl ilgilendiklerinin çocuğun yaşı, cinsiyeti ve annenin çalışıp çalışmadığına göre yaptığı araştırmada ulaştığı, babaların yaşı küçük çocuklarıyla daha fazla ilgilendikleri sonucuyla da ilişkilendirilebilir. Araştırma sonucunda da babalar doğum sırası 3 ve üstü olan çocuk evdeki yaşı küçük olan çocuklardan biri olacağından babaların yaşı küçük olan çocukla daha iyi iletişim kurduğu ve ona daha bağlı olduğu sonucuna ulaşılabilir.

4.3. Baba Katılım Programının Aile Katılımı Üzerine Etkisine İlişkin Bulgular

Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına babaların katılımlarının düzeylerini belirlemek amacıyla ölçülen Aile Katılım Ölçeği'nin ön test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 38'de gösterilmiştir.

Tablo 38

Kontrol ve Deney Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Ön Test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

AKÖ	Grup	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Okul temelli katılım	Kontrol	25	1,96	0,77	251,000	0,052
	Deney	25	2,62	0,78		
Ev temelli katılım	Kontrol	25	3,62	0,57	306,500	0,907
	Deney	25	3,61	0,67		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Kontrol	25	1,95	0,92	265,500	0,064
	Deney	25	2,60	0,95		

Tablo 38 incelendiğinde, "Aile Katılım Ölçeği"nin okul temelli katılım alt boyutunda kontrol grubu babaların ($\bar{X}$=1,96), deney grubu babaların ($\bar{X}$=2,62), ev temelli katılım alt boyutunda kontrol grubu babaların ($\bar{X}$=3,62), deney grubu babaların ($\bar{X}$=3,61), okul aile

işbirliği temelli katılım alt boyutunda kontrol grubu babaların($\bar{X}$=1,95), deney grubu babaların ($\bar{X}$=2,60), puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney ve kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında "Aile Katılım Ölçeği"nin alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre, "Baba Katılım Programı" uygulama öncesi "Aile Katılım Ölçeği"nin okul temelli katılım, ev temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarından elde edilen ön test ölçek puanları, deney ve kontrol gruplarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 38'de görüldüğü gibi deney ve kontrol grubu babaların , "Baba Katılım Programı" uygulama öncesinde aile katılım çalışmalarına katılım düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Bu durum deney ve kontrol grubu olarak seçilen okullarda aile katılım çalışmalarının aynı düzeyde olduğu ile açıklanabilir. İki grubun benzer özellik göstermesi araştırma açısından büyük önem taşımaktadır.

Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan "Baba Katılım Programı" nın aile katılımı üzerine etkisini belirlemek amacıyla, program öncesi ve sonrası ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin kontrol grubuna ait ön test-son test puanları Wilcoxon Testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39

Kontrol Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Ön Test-Son Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları

AKÖ		Ortalama	Ss	Wilcoxon testi	P
Okul temelli katılım	Öntest	1,96	0,77	-2,527	0,012*
	Sontest	1,80	0,57		
Ev temelli katılım	Öntest	3,62	0,57	-1,510	0,131
	Sontest	3,70	0,51		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Öntest	1,95	0,92	-2,299	0,021*
	Sontest	1,81	0,68		

(p<0,05)

Tablo 39 incelendiğinde kontrol grubu babaların ön test-son test "Aile Katılım Ölçeği" nin okul temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=1,96), son testinden($\bar{X}$=1,80), ev temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=3,62), son testinden($\bar{X}$=3,70) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=1,95), son testinden ($\bar{X}$=1,81) puan

aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubu babaların "Baba Katılım Programı" sonrası ölçülen "Aile Katılım Ölçeği"nin okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarında ölçek puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 39 incelendiğinde kontrol grubu babaların aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarından aldıkları puanlar karşılaştırıldığında son test puanlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Eğitim öğretim yılının birinci döneminde yapılan veli toplantılarına ve diğer çalışmalara anne ve babalar birlikte katılabilmektedirler. İlerleyen süreçte okul ile ilgili çalışmalara özellikle annelerin katılım gösterdikleri eğitimciler tarafından da belirtilmektedir. Ayrıca okul öncesi eğitim kurumlarında özellikle babaların katılımına yönelik çalışmalarda planlanmamaktadır. Bu durumun kontrol grubu babaların aile katılım çalışmalarına katılım durumlarında okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarından aldıkları puanları etkilediği, babaların katılımda düşüş olduğu söylenebilir.

Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan "Baba Katılım Programı" nın aile katılımı üzerine etkisini belirlemek amacıyla ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin deney grubuna ait ön test-son test puanları Wilcoxon Testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40

Deney Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Ön Test-Son Test Puanlarının Wilcoxon Testi Sonuçları

AKÖ		Ortalama	Ss	Wilcoxon testi	P
Okul temelli katılım	Öntest	2,62	0,78	-2,680	0,007*
	Sontest	2,92	0,71		
Ev temelli katılım	Öntest	3,61	0,67	-4,025	0,000*
	Sontest	4,54	0,38		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Öntest	2,60	0,95	-4,203	0,000*
	Sontest	3,32	0,76		

*$p<0,05$

Tablo 40 incelendiğinde deney grubu babaların "Baba Katılım Programı" öncesi ve sonrası ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin okul temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=2,62), son testinden($\bar{X}$=2,92), ev temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=3,61), son testinden($\bar{X}$=4,54) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=2,60), son testinden ($\bar{X}$=3,32) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubu babaların, "Baba Katılım Programı" öncesi ve sonrası ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" nin tüm alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Aile Katılım Ölçeği'nin tüm alt boyutlarında deney grubu ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu fark son test puanları lehinedir. Bu sonuç deney grubu babalar üzerinde "Baba Katılım Programı"nın etkili olduğunu göstermektedir.

Aile katılım programları, babaların uygun oldukları zamana göre planlanıp, düzenli bir şekilde yürütüldüğünde babaların bu programlara katılım konusunda istekli oldukları ve katılım gösterdikleri söylenebilir. Bu durumu hazırlanan programın özelliği ile açıklamak mümkündür. Çünkü "Baba Katılım Programı"; babaların çalışma saatleri, ayırabilecekleri zaman ve uygulanan ihtiyaç belirleme formunda en çok bilgi sahibi olmak istedikleri konular göz önüne alınarak hazırlanmıştır. Özellikle babaların sık sık okula gelmelerine ihtiyaç kalmadan bilgi edinebilecekleri haber mektupları ve broşürler gönderilmiştir. Babaların okula gelebilecekleri zamanlar kısıtlı olduğundan iki veli toplantısı ve iki grup toplantısı yapılmıştır. Ayrıca babalar evde ziyaret edilerek hazırlanan "Baba Katılım Programı" tamamlanmıştır. Uygulanan program ile babalar çocuklarının, okulları ile işbirliği içine girmiş, öğretmenleri ile daha fazla iletişim kurmuş, çocuklarının eğitimlerine katkı sağlayacağına inandıkları etkinliklere katılmış ve evde etkin öğrenme ortamları hazırlamışlardır. Babalar aile katılım çalışmalarına katıldıklarında ev temelli katılım düzeylerinin de arttığı görülmektedir. Bu durumda "Baba Katılım Programı"nın babalar üzerinde etkili olduğu, program ile babaların çocuklarının gelişimi ve eğitimi konusunda bilinçlenerek, babalara verilen destek sonucunda çocuklarının hayatına katılım gösterdiği söylenebilir.

McBride, Rane ve Bea (2001) erken çocukluk eğitimine baba katılımını arttırma amaçlı olarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında risk altındaki çocukların babalarına yönelik olarak baba katılım programı uygulamışlardır. Yirmi haftalık program sonunda babaların eğitime katılım konusunda başarılı ve istekli oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Kan (2008), erken çocukluk eğitiminde bazı değişkenlerin aile katılıma etkisini 57 anne ile incelediği çalışmasında aile katılımının yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Özellikle AKÖ'nin okul temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarında katılımın çok az olduğunu belirlemiştir. Ayrıca aile katılımında demografik özelliklerin etkili olmadığı sonucunu ortaya koymuştur.

Bu bulgular uygulanan "Baba Katılım Programı" nın aile katılımını arttırdığı sonucu ile paralellik göstermektedir.

Uygulanan "Baba Katılım Programı" sonrası babaların, Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumları, ölçülen "Aile Katılım Ölçeği" son test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 41

Kontrol ve Deney Grubu Babaların Aile Katılım Ölçeği'ne Ait Son Test Puanlarının Mann Whitney U Testi Sonuçları

AKÖ	Grup	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Okul temelli katılım	Kontrol	25	1,80	0,57	64,500	0,000*
	Deney	25	2,92	0,71		
Ev temelli katılım	Kontrol	25	3,70	0,51	69,500	0,000*
	Deney	25	4,54	0,38		
Okul aile işbirliği temelli katılım	Kontrol	25	1,81	0,68	43,000	0,000*
	Deney	25	3,32	0,76		

*p<0,05

Tablo 41 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki babaların "Baba Katılım Programı" uygulama sonrası "Aile Katılım Ölçeği" nin okul temelli katılım alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=1,80), deney grubunda babaların puan ortalaması($\bar{X}$=2,92), ev temelli katılım alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,70), deney grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,54) ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutunda kontrol grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=1,81), deney grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,32) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney ve kontrol grubundaki babaların uygulama sonrası "Aile Katılım

Ölçeği" nin okul temelli katılım, ev temelli katılım ve okul aile işbirliği temelli katılım alt boyutlarından aldıkları puanlar farklılaşmaktadır ($p<0,001$). Bu fark deney grubu lehinedir.

Aile Katılım Ölçeği'nin tüm alt boyutları son test puanlarına göre kontrol ve deney grubu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu farkı, programın hazırlanma ve uygulama aşamasında babalar ile işbirliği içerisinde olunması, programın babaların ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda, uygun olduklara zamanlara göre planlaması ile açıklamak mümkündür. Babaların aile katılım çalışmalarına katılım düzeylerinde, uygulanan Baba Katılım Programı'nın etkili olduğu saptanmıştır.

Son yıllarda yapılan çalışmalarda baba katılımının sonuçlarının çocuklar için önemli olduğu görülmüştür. Baba, çocuğun öğrenme sürecinde cinsel, zihinsel ve kimlik gelişiminde gerekli bir erkek rol modelidir. Bu rolde babanın kültürel geçmişi ve gelir düzeyi önemli olmayıp her durumda babalar çocuklarının gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Babalar çocuklarıyla sıcak ilişkiler kurarak okul etkinliklerine aktif olarak katıldığında çocukların okula karşı tutumlarının daha olumlu olduğunu, kendilerine güvenlerinin arttığını, cinsiyet rollerinin daha iyi geliştiğini ve daha sağlıklı davranışlar sergiledikleri, ayrıca akademik başarısının da yüksek olduğunu göstermektedir (Akt:Tezel Şahin ve Özbey, 2010).

Marsiglio (1991), babaların evde yaşayan küçük çocuklarıyla birlikte gerçekleştirdikleri, babaların katılımında doğrudan temas boyutunu kapsayan aktivitelere katılım derecelerini incelediği çalışmasında, babaların çocuklarıyla en sık etkileşim yolunun evde oyun oynamak olduğunu belirtmiştir.

Ishii-Kuntz, Makino, Kato ve Tsuchiya (2004) baba katılımı ile ilgili değişkenleri incelemişlerdir. Değerlendirilen aktiviteler anaokuluna çocuğu bırakmak ve almak, çocuğa banyo yaptırmak, birlikte akşam yemeği yemek, çocukla oyun oynamak, kitap okumak ve fiziksel bakımını karşılamaktır. Araştırma sonucunda babaların katılım düzeyi yüksek bulunmuştur.

Bulanda (2004), baba katılımını babaların çocuklarıyla etkileşimlerindeki çeşitlilik, çeşitli aktivitelerde babaların çocuklarıyla ne sıklıkta ve ne kadar vakit geçirdiklerini incelemişlerdir. Birlikte geçirilen zaman açısından bakıldığında demokratik babaların gelenekselci babalara göre daha fazla katılım gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

Bu bulgular dikkate alındığında babaların çocukları ile zaman geçirdikleri görülmektedir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında, babalar eğitim programlarıyla desteklendiği zaman katılımın arttığı söylenebilir.

4.4 Baba Katılım Programının Baba Çocuk İlişkisi Üzerine Etkisine İlişkin Bulgular

MEB"e bağlı ilköğretim okulları ana sınıflarına çocuğu devam eden babaların çocuklarıyla olan ilişkilerini belirlemek amacıyla uygulanan **"**Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin ön test puanları, kontrol ve deney gruplarına göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 42'de gösterilmiştir.

Tablo 42

Kontrol ve Deney Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Grup	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Olumlu ilişki	Kontrol	25	4,20	0,45	282,000	0,553
	Deney	25	4,06	0,64		
Çatışma	Kontrol	25	3,25	0,59	287,000	0,620
	Deney	25	3,18	0,73		
Bağlanma	Kontrol	25	2,88	0,63	236,500	0,138
	Deney	25	3,11	0,55		

Tablo 42 incelendiğinde kontrol ve deney grubundaki babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin, olumlu ilişki alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,20), deney grubunda babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,06), çatışma alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,25), deney grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,18) bağlanma alt boyutunda kontrol grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=2,88), deney grubundaki babaların puan ortalamasının ($\bar{X}$=3,11) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak, deney ve kontrol grubundaki babalar ve çocukları arasında "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin alt boyutları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre, "Baba Katılım Programı" uygulama öncesi ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarından elde edilen ön test ölçek puanları, deney ve kontrol gruplarına göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Bu durum deney ve kontrol olarak seçilen iki grubun uygulama öncesinde benzer özellikler gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

"Baba Katılım Programı" nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini belirlemek amacıyla program öncesi ve sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin, kontrol grubu babalara ait ön test- son test puanları Wilcoxon testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar Tablo 43'te gösterilmiştir.

Tablo 43

Kontrol Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test-Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçları

ÇEİÖ		Ortalama	Ss	Wilcoxon testi	P
Olumlu İlişki	Öntest	4,20	0,45	-,080	0,936
	Sontest	4,21	0,46		
Çatışma	Öntest	3,25	0,59	-,358	0,721
	Sontest	3,24	0,62		
Bağlanma	Öntest	2,88	0,63	-,605	0,545
	Sontest	2,86	0,71		

Tablo 43 incelendiğinde kontrol grubu babaların ön test-son test "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin olumlu ilişki alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=4,20), son testinden($\bar{X}$=4,21), çatışma alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=3,25), son testinden($\bar{X}$=3,24) ve bağlanma alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=2,88), son testinden ($\bar{X}$=2,86) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak kontrol grubu babaların, "Baba Katılım Programı" öncesi ve sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin tüm alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0,05). Buna göre, babalar ile çocukları arasındaki ilişkide herhangi bir değişme olmadığı söylenebilir. Bu durum, kontrol grubuna herhangi bir program uygulanmaması ile açıklanabilir.

Baba Katılım Programı'nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini belirlemek amacıyla program öncesi ve sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin, deney grubu babalara ait ön test- son test puanları Wilcoxon testi ile karşılaştırılmış ve sonuçlar tablo 44'te gösterilmiştir.

Tablo 44

Deney Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Ön Test-Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Wilcoxon Testi Sonuçları

ÇEİÖ		Ortalama	Ss	Wilcoxon testi	P
Olumlu İlişki	Öntest	4,06	0,64	-3,807	0,000*
	Sontest	4,47	0,33		
Çatışma	Öntest	3,18	0,73	-4,294	0,000*
	Sontest	3,93	0,44		
Bağlanma	Öntest	3,11	0,55	-4,036	0,000*
	Sontest	3,70	0,53		

*p<0,05

Tablo 44 incelendiğinde deney grubu babaların uygulanan "Baba Katılım Programı" öncesi ve sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin olumlu ilişki alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=4,06), son testinden($\bar{X}$=4,47), çatışma alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=3,18), son testinden($\bar{X}$=3,93) ve bağlanma alt boyutu ön testinden ($\bar{X}$=3,11), son testinden ($\bar{X}$=3,70) puan aldıkları görülmektedir. İstatistiksel olarak deney grubu babaların, "Baba Katılım Programı" öncesi ve sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin tüm alt boyutlarından elde edilen puanlar arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,001).

"Baba Katılım Programı" deney grubuna uygulandıktan sonra, babaların ölçekten aldıkları puanlarda artış olmuştur. Babaların bağlanma ve olumlu ilişki düzeyleri yükselirken çatışma durumlarında azalma olduğu görülmektedir. Bunun program boyunca babalara uygulanan haber mektupları, grup toplantıları, broşürler ve ev ziyaretlerinde baba-çocuk ilişkisinin nasıl olması gerektiği konusunda babaların bilgilendirilmiş olmalarının bir sonucu olduğu düşünülmektedir. Çünkü "Baba Katılım Programı"nda, özellikle babaların çocuklarının hayatlarında daha fazla var olmalarını sağlayacak etkinliklere yer verilmiştir. Babaların çocuklarının okulda geçirdikleri zamanla ilgi bilgi edinmelerini sağlayacak haber mektupları gönderilmiş, çocukla etkili iletişim nasıl kurulur konulu grup toplantısı yapılmış ve sen dili – ben dili örnek uygulamaları yapılmıştır. Babaların en çok zorlandıkları konulardan biri olan çocukta istenmeyen davranışı değiştirme konusunda grup toplantısı düzenlenmiş, seçtikleri konularda broşürler hazırlanarak okul öncesi eğitim, çocuk kitapları, oyuncak seçimi ve çocukla iletişim konusunda bilgi sahibi olmaları sağlanmıştır. Ayrıca ev ziyaretleri yapılarak baba ve çocuğun birlikte zaman geçirmesi

sağlanmış, evde birlikte zaman geçirebilecekleri etkinlik örnekleri sunulmuştur. Tüm bu uygulamalar dikkate alınıp tablo 44'ün sonuçlarına bakıldığında, uygulanan "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Baba çocuğuyla yoğun ve yakın bir ilişki kurduğunda hem kendisinin hem de çocuğunun gelişimine katkı sağlar. Baba katılımında ailede en çok yararı baba çocuk ilişkisinin sağladığını uzmanlar belirtilmektedir. Babanın çocuğun yaşamına etkin bir şekilde katılması onun ihtiyaçlarını daha iyi öğrenmesini, dolayısıyla ihtiyaçlarının daha iyi karşılamasını sağlar (Kuzucu 1999).

Jacobs ve Kelley (2006), baba katılımını ve bunu etkileyen evlilik doyumu gibi değişkenleri, 1-4 yaş aralığında çocuğa sahip ve her ikisi de çalışan çiftler üzerinde yürütmüşlerdir. Baba katılımı, doğrudan temas, ulaşılabilirlik ve sorumluluk olmak üzere üç boyut üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda erkeklerin evlilikteki doyumunun babalıktaki doğrudan temas ile ilişkili olduğu ve babanın sorumluluğunu, çocuk bakımında babaların yeterliliği, babaların çalışma saati, annelerin çalışma saati gibi değişkenlerin etkilediğini belirtmişlerdir.

Mehall, vd. (2009), anne ve baba katılımına yönelik olarak bebek özelliklerini ve evlilik ilişkisini 157 aile ile inceledikleri çalışmalarında baba katılımın evlilik doyumunu ve aile ilişkilerini arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır.

Bulgular baba katılımının aile ilişkilerini arttırdığını göstermektedir.

Uygulanan Baba Katılım Programı sonrası babalar ve çocukları arasındaki ilişki düzeyini belirlemek amacıyla ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin son test puanları, gruplara göre Mann Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve sonuçları Tablo 45'te verilmiştir.

Tablo 45

Kontrol ve Deney Grubu Babaların Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin Son Test Puanları Ortalamalarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

ÇEİÖ	Grup	N	Ortalama	Ss	Mann Whitney U	P
Olumlu ilişki	Kontrol	25	4,21	0,46	197,000	0,024*
	Deney	25	4,47	0,33		
Çatışma	Kontrol	25	3,24	0,62	120,500	0,000*
	Deney	25	3,93	0,44		
Bağlanma	Kontrol	25	2,86	0,71	111,500	0,000*
	Deney	25	3,70	0,53		

*p<0,05

Tablo 45 incelendiğinde, deney ve kontrol grubundaki babaların "Baba Katılım Programı" sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin olumlu ilişki alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=4,21), deney grubunda babaların puan ortalaması($\bar{X}$=4,47), çatışma alt boyutunda kontrol grubu babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,24), deney grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,93) ve bağlanma alt boyutunda kontrol grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=2,86), deney grubundaki babaların puan ortalaması ($\bar{X}$=3,70) olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak da, deney ve kontrol grubundaki babaların "Baba Katılım Programı" uygulama sonrası ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0,05;p<0,001).

Deney grubuna "Baba Katılım Programı" uygulandıktan sonra ölçülen "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği"nin olumlu ilişki, çatışma ve bağlanma alt boyutlarından elde edilen son test ölçek puanları değerlendirildiğinde deney grubu babaların puanları kontrol grubu babaların puanlarına göre daha yüksektir. Program sonunda deney grubu babalar ile çocukları arasında, olumlu ilişki, bağlanma ve çatışma alt boyutlarından elde edilen puanlar anlamlı derecede artış göstermiştir.

"Baba Katılım Programı" nın babalar ve çocuklar arasındaki ilişkiyi kuvvetlendirerek çatışmayı azalttığı söylenebilir. Program sonunda babaların çocukları ile daha sıcak ve samimi ilişkiler kurmaya başladığı, onları anlama konusunda daha çok çaba gösterdiği, duygularını daha kolay ifade edebildiği, çocuklarının duygularını ve isteklerini anlamakta

büyük ilerleme gösterdikleri söylenebilir. Tüm bu olumlu ilerleme, babaların çocukları ile etkileşimi sonucunda, kendileri daha etkili ve güvenli bir ebeveyn olarak görmelerine katkı sağladığını düşündürebilir.

Pedük (2004) tarafından yapılan araştırma sonuçları da babaların, çocuklarına karşı tutum ve davranışlarında geleneklerin etkisinde kaldıklarını belirtmektedir. Bu araştırmada, babaların, çocuklarına karşı kullandıkları sevgi sözcükleri sayısının annelerinkinden az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tekçe (2005), tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Sosyo-kültürel yapı ve kadın erkek rollerinin ele alındığı bu araştırmada, anne-baba-çocuk ilişkisinde kadınlar %98 oranında sıcak ve samimi olma taraftarı iken, erkekler %40 oranında sıcak ve samimi olma taraftarı oldukları bulunmuştur (Akt:Ünüvar,2008).

Konuyla ilgili olarak yapılan araştırma bulgularına bakıldığında babaların çocuklarıyla ilişkileri annelere oranla daha zayıf olduğu dikkat çekmektedir. Fakat "Baba Katılım Programı" ile babalara verilen destekle, baba çocuk ilişkilerinin güçlendiği saptanmıştır.

Harrison (1997) tarafından yapılan araştırmada, evli mahkûmlar için hazırlanan baba eğitimi programına katılan babaların ana-babalık niteliklerinde artma olurken, bu programa katılmayanların niteliklerinde bir değişiklik olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Aydın (2003) tarafından yürütülen baba katılım eğitiminin babaların katılım düzeylerine ve babalık rollerini algılayışlarına etkisini incelediği araştırmada babaların çocukların bakım sürecine aktif katılımını sağlamaya dönük eğitim programının baba çocuk iletişimini geliştirdiğini belirtmiştir.

Taşkın ve Erkan (2009), babalara verilen eğitimin, babaların 2–9 yaş çocuklarıyla ilgilenme düzeylerine olan etkisini araştırmak amacıyla 14 babaya, 10 hafta süren bir "Baba Eğitim Programı" uygulamışlardır. Sonuç olarak abalara verilen eğitimin; babaların çocuklarının oyunlarına katılma, çocuklarıyla birlikte dışarı çıkma, sözel etkileşime girme, çocuklarına yeni bir şeyler öğretme, günlük bakımlarıyla ilgilenme ve çocuklarına özel zamanlarda bakma sıklığını artırdığını ortaya koymuşlardır.

Özgit (1991) tarafından yapılan araştırmada babalara iletişim eğitimi verilmiş; iletişim eğitimi verilen grubun iletişim düzeyleri yükselirken, iletişim çatışmalarına girme eğiliminde azalma olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Elde edilen bu sonuçlar araştırmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma, çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini incelemek amacıyla Ankara"da yapılmıştır.

Öncelikle kullanılacak olan Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeğinin geçerlik güvenirlik çalışması yapılmış, ikinci bölümde ise çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın, aile katılımına ve baba çocuk ilişkisi üzerine etkisi incelenmiştir.

Geçerlik güvenirlik çalışmasının evrenini 2009–2010 eğitim öğretim yılında Ankara il merkezindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam çocukların anne ve babaları, örneklemini Ankara ili merkez ilçelerine bağlı ilköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarından tesadüfî olarak belirlenen okullardan 214 çocuğun anne ve babası oluşturmuştur. Çalışma grubu evrenini Ankara merkez ilçelerinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı İlköğretim bünyesinde bulunan anasınıflarına çocuğu devam eden babalar, örneklemini Kuva-yi Milliye İlköğretim Okulu'na çocuğu devam eden 25 baba deney grubu, Ahmet Hızal İlköğretim Okulu'na çocuğu devam eden 25 baba kontrol grubu olmak üzere toplam 50 baba oluşturmuştur.

Araştırma, deneysel nitelik taşımaktadır. Araştırma modeli, ön ve son test, kontrol gruplu deneysel desenle yapılmıştır. Araştırmada, çocuklar ve aileleri hakkında bilgi almak amacıyla "Kişisel Bilgi Formu", babaların uygulanan aile katılım çalışmalarına katılım durumlarını belirlemek amacıyla "Aile Katılım Ölçeği", baba çocuk ilişkisini belirlemek ve "Baba Katılım Programı"nın baba çocuk ilişkisi üzerine etkisini ölçmek amacıyla "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" kullanılmıştır. İhtiyaç belirleme formu ile deney grubu babaların ihtiyaçları belirlenmiş, katılmak istedikleri etkinlikler ve uygun oldukları

zamanlara göre “Baba Katılım Programı” hazırlanmıştır, Hazırlanan program deney grubu babalara uygulanmış, kontrol grubu babalara ise herhangi bir program uygulanmamıştır.

Çalışmada elde edilen veriler uygun istatistiksel yöntemler kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada, anne-babalar ve çocuklarına ait demografik bilgiler frekans ve yüzde değerler olarak verilmiştir. Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği”nin geçerlik güvenirlik çalışması ile ilgili olarak açıklayıcı faktör analizi, ölçeğin genel olarak güvenirliğini belirleyebilmek için, madde toplam puan güvenirliği, Cronbach Alpha güvenirliği analizleri yapılmıştır. Aile katılım çalışmalarına babaların katılım durumlarının baba çocuk ilişkisine etkisini belirlemek amacıyla uygulanan “Aile Katılım Ölçeği” ve “Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği”ne ilişkin veriler Mann Whitney U, Kruskal Wallis-H ve Wilcoxon testi ile test edilmiştir. Anlamlılık seviyesi olarak, 05 kullanılmış olup, p<,05 olması durumunda anlamlı farklılığın olduğu, p>,05 olması durumunda ise anlamlı farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

Bu bölümde çalışmanın sonuçları ve bu doğrultudaki önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

Baba çocuk ilişkisini belirlemek amacıyla geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan Çocuk Ebeveyn İlişki ölçeği’nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu saptanmıştır. 30 maddelik çocuk ebeveyn ilişki ölçeğinin güvenirlik katsayısı .77 olarak hesaplanmıştır.

Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı sonrasında babaların aile katılım çalışmalarına katılım düzeylerine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Deney grubu babaların “Aile Katılım Ölçeği” nin tüm alt boyutlarından elde edilen ön test son test puanları arasında ve kontrol ve deney grubu babaların son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Deney grubu babaların “Aile Katılım Ölçeği” puanları kontrol grubu babaların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna devam eden babalara uygulanan Baba Katılım Programı sonrasında babaların çocukları ile arasındaki ilişki düzeylerine yönelik analiz sonuçlarına göre;

Deney grubu babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" nin tüm alt boyutlarından elde edilen ön test son test puanları arasında ve kontrol ve deney grubu babaların son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($p<0,05$). Deney grubu babaların "Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği" puanları kontrol grubu babaların puanlarından anlamlı düzeyde yüksektir.

Sonuç olarak; babalara uygulanan aile katılım çalışmaları babaların uygun oldukları zaman, ilgi ve ihtiyaçları, sosyokültürel özellikleri dikkate alınarak planlandığı zaman baba katılımının gerçekleştiği görülmektedir. Bu çalışmada veli toplantılarının, grup toplantılarının, ev ziyaretlerinin gün ve saatinin birlikte planlanması katılımın artmasını sağlamıştır. Özellikle babaların sık sık okula gelmelerine gerek olmadan onları çocuklarının etkinliklerinden haberdar eden haber mektuplarının ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan broşürlerin katılımın artmasında etkili olduğu söylenebilir. Araştırmaya alınan deney grubu babaların ihtiyaçlarına göre hazırlanan "Baba Katılım Programı"na katılım sağladıkları, bu programın çocukları ile arasındaki ilişkiyi güçlendirdiği, çocuklarını daha iyi anlamaya başladıkları, onların hayatında daha fazla var olma çabası sarf ettikleri söylenebilir. Çocuğu okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden babalara uygulanan "Baba Katılım Programı"nın, babaların aile katılım çalışmalarına katılım düzeylerini ve baba-çocuk ilişkisini olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Herhangi bir program uygulanmayan kontrol grubunda ise ölçeklerden alınan puanlar incelendiğinde anlamlı bir değişikliğin olmadığı görülmektedir.

5.2. Öneriler

Babanın çocuğun hayatındaki önemi göz önüne alındığında, okul etkinliklerine baba katılımı ayrı bir öneme sahiptir. Babaların çalışma saatleri, ayırabilecekleri zamanları, katılmak istedikleri etkinlikler, bilgi sahibi olmak istedikleri konular belirlenerek, uygun etkinlikler hazırlanarak babaların aile katılım çalışmalarına katılımlarının sağlanması önemli görünmektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, şu öneriler getirilebilir.

- Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği'nin sadece anasınıfına devam eden çocukların anne babaları için geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmıştır. Farklı yaş gruplarındaki çocukların anne babaları için de geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılabilir.

- Türkiye genelinde uygulanarak ölçeğin norm çalışması yapılabilir.
- Okul öncesi dönemde, ebeveyn çocuk ilişkisini değerlendirecek yeni ölçme araçlarının geliştirilmesinde temel oluşturabilir.
- Çocuk Ebeveyn İlişki Ölçeği bu alanda yapılacak farklı araştırmalarda veri toplama aracı olarak kullanılabilir.
- Araştırmacılar, anne ve babalar için farklı aile katılım çalışmaları uygulayarak, çalışmaların çocuklar üzerine etkilerini inceleyebilir.
- Öğretmenler aile katılımı ili ilgili hizmet içi eğitim kurslarına katılarak kendilerini geliştirebilirler.
- Öğretmenler aile katılım çalışmalarını planlarken anne ve babanın katılımını arttırmak için, ihtiyaçları, çevre faktörleri, kültürel özellikleri ve zamanlarını dikkate alarak hazırlayabilirler.
- Okul öncesi eğitim öğretmenleri özellikle babaların çalışma saatlerine, ilgi ve ihtiyaçlarına göre etkinlikler planlayıp, çocukların eğitiminde nasıl var olabilecekleri konusunda babaları destekleyebilirler.
- Öğretmenler çalıştıkları kurumun ve çevrenin özelliklerini dikkate alarak, babaların ihtiyaçları doğrultusunda grup toplantıları ve konferanslar düzenleyerek çocuklarının gelişimleri ve sağlıklı ilişki kurma konusunda babaları destekleyebilir.
- Babaların evde çocuklarıyla birlikte geçirecekleri zamanı nasıl daha etkili kullanabilecekleri konusunda eve etkinlik örnekleri gönderilebilir.
- Babaların çocuklarının öğretmenleri ile iletişime geçmesi sağlanarak, çocuklarının eğitimleri, ilgi ve ihtiyaçları, gelişimsel özellikleri, güçlü ve zayıf yönleri, arkadaşlık ilişkileri hakkında bilgi edinmeleri sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Abbak, B. S. (2008). *Okul öncesi Eğitim Programındaki Aile Katılımı Etkinliklerinin Anasınıfı Öğretmenleri Ve Veli Görüşleri Açısından İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Akgün, E. (2008). *Anne Çocuk İlişkisini Oyunla Geliştirme Eğitiminin Anne Çocuk Etkileşim Düzeyine Etkisi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akkaya , M. (2007). *Öğretmenlerin Ve Velilerin Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Aile Katılımı Çalışmalarına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aktaş, Y. (1993). Baba Yoksunluğunun Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkileri. *Ya-Pa Okul Öncesi Eğitimi Ve Yaygınlaştırma Semineri*, Ankara.

Aktaş Arnas Y. (2002). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Okul-Aile İşbirliği Çalışmaları İle Anne-Baba Eğitim Programı Uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(22),31-41

Albükrek, İ. (2002). *Anne, Baba Ve Çocuk Tarafından Algılanan Babanın Çocuğuna Karşı Tutumu İle Çocuğun Benlik Kavramı Arasındaki İlişki.* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Allen,S. and Daly,K. (2002). The Effects of Father Involvement:A Summary of The Reseach Evidence. *Newsletter of the Father Involvement Initative Ontario* Network Vol:1.Fall.

Amato P. R. (1994). Father-Child Relations, Mother-Child Relations, And Offspring Psychological Well-Being İn Early. *Journal Of Marriage And Family,* 56 (4), 1031-1042

Atabey D. (2008). *Yönetici Öğretmen Aile İletişim Ve İşbirliği Aracı Geçerlik Güvenirlik Çalışması Ve Okulöncesi Eğitim Kurumlarındaki Yönetici, Öğretmenler İle Aileler Arasındaki İletişim Ve İşbirliğinin Yönetici, Öğretmen, Aile Bakış Açısına Göre İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Atakan H. (2010). *Okul Öncesi Eğitiminde Uygulanan Aile Katılımı Çalışmalarının Öğretmen Ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Arabacı, N. ve A. B. Aksoy.(2005). Okul öncesi Eğitime Katılım Programının Annelerin Bilgi Düzeylerine Etkisi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29,18–26,

Arabacı, N. (2011). *Anne-Baba Çocuk İletişimini Değerlendirme Aracı'nın (Abçida) Geliştirilmesi Ve Anne-Baba Çocuk İletişiminin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aral, N., Kandır, A. Ve Can Yaşar, M.(2000). *Okul öncesi Eğitim Ve Anasınıfı Programları*, Ya-Pa Yay., İstanbul.

Arnold, D. H., Zeljo, A. and Doctoroff, G.L. (2008). Parent Involvement in Preschool: Predictors And The Relation Of Involvement To Preliteracy Development *School Psychology Review*, Volume 37 (1): 74-90.

Aslanargun, E. (2007). Okul - Aile İşbirliği Ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışma, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 18: 120-135.

Atakan, H. (2010*). Okul öncesi Eğitiminde Aile Katılımı Çalışmalarının Öğretmen ve Ebeveyn Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi* Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Aydın, A. (2003). *Baba Katılım Eğitiminin Babaların Katılım Düzeylerine ve Babalık Rollerini Algılayışlarına Etkisi*, Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Aydoğan, İ. (2007). Okul Faaliyetlerine Aile Katılımını Engelleyen Faktörler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Sayı 23 (2): 259-273.

Bakanay, E.A. (2007). Babanın Çocuk Hayatındaki Yeri. *Anneyiz Biz Dergisi*, 6

Balkar, B. (2009). Okul-Aile İşbirliği Sürecine İlişkin Veli Ve Öğretmen Görüşleri Üzerine Nitel Bir Çalışma *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 36(3): 105-123

Bartan, M. (2010). *Kütahya Örnekleminde Ebeveyn-Çocuk İlişkisi Envanterinin 60–72 Aylık Çocukların Anne Ve Babalarına Uyarlanması*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Anakara.

Bekman, S. (1998). Eşit Fırsat Anne-Çocuk Eğitim Programının Değerlendirilmesi, *Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları*, İstanbul.

Blankenhorn, D. (1995). *Fatherless America: Confronting Our Most Urgent Social Problem.* Usa: Pennsylvania Harper Collins Publishers.

Buckley, C. K. and Schoppe-Sullıvan, S. J. (2010). Father Involvement and Coparenting Behavior: Parents' Nontraditional Beliefs and Family Earner Status as Moderators, *Personal Relationships,* 17: 413-431.

Bulanda, R. E. (2004). Paternal Involvement With Children: The Influence of Gender Ideologies,*Journal of Marriage And Family,* 1(66): 40-45.

Bursa Sağlık Müdürlüğü. (2008). *Çocuğun Gelişimde Babanın Rolü.* Http://Www.Bsm.Gov.Tr/Ruhsagligi/Docs/Babarol.Pdf Web Adresinden 21 Aralık 2008 Tarihinde Edinilmiştir.

Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni Spss Uygulamaları ve Yorum*, Ankara: Pegem

Can, N. (2002). Değişim Sürecinde Eğitim Yönetimi. *Milli Eğitim Dergisi.* 150:155-156

Catron, E. C. (1993). *Early Childhood Curriculum.* John Allen Publishing Company, New York.

Castıllo, J., Welch, G. and Sarver, C. (2010). *Fathering: The Relationship Between Fathers' Residence, Fathers' Sociodemographic Characteristics, and Father Involvement,* Matern Child Health Journal.

Cavkaytar, A. (2000). Okul öncesi Eğitimde Okul, Aile, Çevre İşbirliği, Okul öncesi Eğitimin İlke Ve Yöntemleri. (Edt: Şefik Yasar) Eskişehir: *Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları*.

Cavkaytar, A. (2004). *Ailelerle Birlikte Çalışma, Özel Eğitim*. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları

Christenson, L.S. (2002). *Collaborative Family-School Relationships For Children's Learning Beliefs and Practices*, Virginia Department Of Education,University of Minnesota.

Coleman, M. ve Churchill, S. (1997) *Challenges To Family İnvolvement*, Childhood Education. (73): 144-148.

Coley, R. L. ve Morrıs, J. E. (2002). Comparing Father And Mother Reports Of Father Involvement Among Low-Income Minority Families, *Journal Of Marriage And Family*, 64: 982-997.

Cooper, C. (1999). *Beyond The Bake Sale: How Parent Involvement Makes A Difference* , Ncrel S Learning Point, Www.Ncrel.Org. 12.12.2010.

Cömert,D. Ve Güleç,H. (2004) Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımının Önemi: Öğretmen- Aile - Çocuk Ve Kurum *Sosyal Bilimler Dergisi* 1(6): 131-145.

Çatıkkaş, K.T. (2008). *Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyleri İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Davies, D.(2000). Okul, Aile Ve Toplumla Başarılı Bir İşbirliği Asıl Sağlanır? *Yaşadıkça Eğitim Dergisi*, 67:16-20, (Çev. İlkay Ulutaş).

DeBord K., M. Martin ve T. Mallilo. (1996). Family, School and Community Involvement İn School-Age Child Care Programs: Best Practices *Journal Of Extension Volüme*-3:34

Demirbulak, D. (2000). Veli-Öğretmen Görüşmeleri İle İlgili Bir Çalışma. *Milli Egitim.* 146.

Dhingra R, Manhas S. and Sethi N. (2007). Involvement of Parents in School Related Activities *Journal of Social Sciences*, 15(2): 161-167.

Duran A. (2010). *Erkeksi Rollerin Baba Katılımı İle İlişkisinin Araştırılması* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Eğmez Köksal, C.F.(2008). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Katılımı* Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Ensari, H Ve Zembat, R. (1999). *Yönetim Stillerinin Ailenin Okul Öncesi Eğitim Programlarına Katılımı Üzerindeki Etkileri*. Marmara Üniversitesi Anaokulu Ve Anasınıfı Öğretmeni El Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Ekinci Vural, D.(2007). *Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal Ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul

Ekşi, A. (1990). Çocuk, Genç, Anne Babalar, İstanbul: Bilgi

Ertürk, S.(1982). *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara: Meteksan.

Evans, C. (1997). *Düşük Sosyo-Ekonomik Örneklemde Türk Babaların Rollerine Yönelik Tutumları Ve Katılımları*. Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Fantuzzo,J., Tıghe,E. ve Chılds,S. (2000) Family İnvolvement Questionaire:A Multivariate Assessment of Family Participation in Early Childhood Education. *Journal of Educational Psychology*,2(92),367–376.

Feldman, R. (2000) Parents' Convergence On Sharing And Marital Satisfaction, Father Involvement, And Parent–Child Relationship At The Transition To Parenthood, *Infant Mental Health Journal*, 3(21): 176–191.

Friends.(2006). *Promoting Father İnvolvement in Early Childhood.* National Resource Center for CBCAP.(Http:Www.Friend.Snrc.Org.(13.01.2009).

Güngörmüş Özkardeş, O. (2006). *Baba Ve Çocuk*, İstanbul:Morpa

Gürşimşek, I. (2002). Etkin Öğrenme Ve Aile Katılımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Anaokulu/Anasınıfı Öğretmen El Kitabı*, İstanbul :Ya-Pa.

Gürşimsek, I. (2003). Okul Öncesi Eğitimde Aile Katılımı Ve Psikososyal Gelişim. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri.* 3 (1):125–144.

Gürsimsek, I.; Kefi, S. ve Girgin, G.(2005). *Okul öncesi Eğitimde Babaların Eğitime Katılım Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 14. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı.

Gürşimşek, I., S. Kefi Ve G. Girgin.(2007). Okul öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyi İle İlişkili Değişkenlerin İncelenmesi *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 33: 181-191

Green ,S. (2001). Creating A Father Friendly Child Care Environment. *Child Care Centers Conections*. 1(10).

Harrison, K.(1997). Parental Training For Incarcerated Fathers: Effects on Attitudes, Self-Esteem, And Children's Self-Perceptions.*Journal of Social Psychology*, 5(137).

Heinowitz, J. (1998). *İmdat Baba Oldum*, (Çev. Esin Sungur), İstanbul: Beyaz.

Ishıı-Kuntz, M., Makıno, K., Kato, K. ve Tsuchıya, M. (2004). Japanese Fathers of Preschoolers And Their Involvement İn Child Care, *Journal of Marriage And Family*, 66: 779-791.

Işık, H. (2007). *Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Okul-Aile İşbirliği Çalışmalarının Anne-Baba Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Jacobs, J. N.ve Kelley, M. L.(2006). *Predictors of Paternal Involvement in Childcare in Dual-Earner Families with Young Children*. Fathering, 4(1): 23-47.

Jones, J. Ph.D., And Mosher, W. D. Ph.D.,(2013). Fathers' Involvement With Their Children: United States, Division Of Vital Statistics. *U.S. Department Of Health And Human Servıces Centers For Disease Control And Prevention National Center For Health Statistics* 71 (20)

Kalaycı, Ş. (2005). *Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Ankara: Asil

Kan, D.Ü. (2008). İmpact Of Some Variables On Family İnvolvement At Early Childhood Education. *Pakistan Journal Of Social Sciences* 5(1):17-22

Kandır, A., (2001). Çocuk Gelişiminde Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yeri Ve Önemi. *Milli Eğitim Dergisi*. 151:102-104.

Kandır, A. , Ersoy, Ö. ve Ömeroğlu, E. (2004). *Yıllık Plan Örnekleri Ve Aile Katılım Çalışmaları*, İstanbul: Morpa .

Kaya Ö.M. (2002). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlara Ailelerin İlgi Ve Katılımları İle Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Aile Eğitimine Katkısı Konusunda Anne Baba Görüşleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kaye, S. (2005). *Father Involvement*. Childrens Voice. January/Fabruary. Http:/Www.Cwla.Org/Programs/R2p.

Kızıltaş, E.(2009). *Okul Öncesi Eğitimde Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarının 5-6 Yaş Grubu Çocukların Dil Becerilerinin Gelişimine Etkisi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Koçak A. (2004). *Baba Destek Programı Değerlendirme Raporu*. İstanbul:Açev

Kolay, Y. (2004). Okul-Aile-Çevre İş Birliğinin Eğitim Sistemindeki Yeri Ve Önemi *Milli Eğitim Dergisi.* 164. Http://Yayim.Meb.Gov.Tr/Dergiler /164/Kolay.Html (11 Aralık 2010).

Kuday, F.S (2007). *Aile Destekli Kurum Merkezli Eğitim Alan Ve Hiç Okul Öncesi Eğitim Almayan 3–6 Yaş Çocukların Bilişsel Gelişimlerinin Karşılaştırılması.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Kuşin, İ. (1991). *Okul öncesi Eğitimde Okul-Aile İşbirliği*, 7. Ya-Pa Okul öncesi Eğitim Ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: Ya-Pa Yayınları,

Kuzu, N. (2006). *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarının Anne Davranışları Üzerindeki Ve Annelerin Okul Öncesi Eğitime Yönelik Görüşlerine İlişkin Etkisinin İncelenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kuzucu, Y. (1999). *Babalarıyla Çatışma Düzeyi Yüksek Ve Düşük Olan Ergenlerin Ve Babalarının Babalık Rolüne İlişkin Algılarının Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Laloumi V. E. (1997). Professional Views On Parents' Involvement At The Partnership Level İn Preschool Education'', *International Journal Of Early Childhood, 29* (1): 19-25.

Marsıglıo, W. (1991). Paternal Engagement Activities With Minor Children, *Journal Of Marriage And Family,* 53(4), Pp. 973-986.

Mcbrıde, A. Brent, T.R. Rane ve J.H. Bae. (2001). *Intervening With Teachers To Encourage Father/Male Involvement İn Early Childhood Programs.* Early Childhood Research Quarterly, 16: 77-93.

Mcbrıde, B. A., Schoppe, S. J. ve Rane, T. R. (2002). Child Characteristics, Parenting Stress, And Parental Involvement: Fathers Versus Mothers, *Journal of Marriage and Family*, 64: 998–1011.

MEB, (1994). *Kreş Programı.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (1994). *Anasınıfı Programı (61-72).* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

MEB, (2002). *36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı,* İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

MEB, (2006). *36-72 Aylık Çocuklar İçin Okul Öncesi Eğitim Programı,* İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Mehall, K. G., Spınrad, T. L., Eısenberg, N. ve Gaertner, B. M. (2009) Examining The Relations Of Infant Temperament And Couples' Marital Satisfaction To Mother And Father Involvement: A Longitudinal Study, *Fathering,* 7(1): 23-48.

Meteyer, K.ve Perry-Jenkıns, M.(2010). Father Involvement Among Working-Class, Dual Earner Couples, *Fathering*, 8(3): 379-403.

Navaro, L. (1987). *Beni Duyuyor Musun?*. (5. Basım). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Nkwake, A. (2009). Maternal Employment And Fatherhood: What Influences Paternal Involvement İn Child-Care Work İn Uganda?, *Gender & Development,* 17(2): 255-267

Oğuzkan, S., G. Oral, (2000). Okul öncesi Eğitim, *MEB Yayınları*

Oktay, A., Gürkan, T., Zembat, R. ve P. Unutkan, Ö. (2003). Okul *Öncesi Programı Uygulama Rehberi* (Ne Yapıyorum? Neden Yapıyorum? Nasıl Yapmalıyım?). İstanbul: Ya-Pa Yayıncılık.

Özgit, Ş.(1991). *İletişim Becerileri Konusunda Verilen Eğitimin İletişim Çatışmalarına Girme Eğilimi Üzerindeki Etkisi.* Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Öğüt, Ü. (1998). *Üst Ve Orta Sosyo-Ekonomik Statülü Türkiyeli Babalardan Bir Örneklem Dahilinde Okul öncesi Çağı Çocukların Yaş Ve Cinsiyeti İle Annenin Çalışma Durumunun Baba Katılımına Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Paquette, D.Vd..(2000). A New Typology Of Fathering: Defining And Associated Variables, *Infant & Child Development*, 9(4): 213-230.

Pehlivan, İ.(1997). Okula Aile Katılımı, Yasadıkça Eğitim Dergisi. 53: 4-7

Pekkarakaş, K.T.(2008). *Okul Öncesi Eğitime Babaların Katılım Düzeyleri İle İlgili Değişkenlerin İncelenmesi* , Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul

Poyraz, M.(2007). *Babaların Babalık Rolünü Algılamalarıyla Kendi Ebeveynlerinin Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Reglın, G. (2002). Project Reading And Writing (R.A.W): Home Visitations And The School Involvement Of High-Risk Families. *Education*, 123: 153–161. Http://Findarticles.Com/P/Articles/Mi_Qa3673/İs_1_123/Ai_N28956853/ Adresinden 16.02.2010 Tarihinde Bakılmıştır.

Rimm, S. E. -Kaufman and Zhang Y. (2005). Father-School Communication İn Preschool And Kindergarten *School Psychology Review*, Volume 34(3): 287-308

Saygılı, S (2012). *Çocuk Eğitiminde Babanın Rolü*, Http://Www.Ogretmenhatti.Com/İndex.Php?S=Makale&Aid=277

Seçkin, N. ;veKoç, G. (1997) Okul Öncesi Eğitimde Okul-Aile İşbirliği. *Yasadıkça Eğitim Dergisi*. 51:5-10.

Senemoğlu, N.(2004) *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Gazi

Sımsıkı,H. (2011). *Baba Katılımının Ebeveyn Tutumu, Bağlanma Stili Ve Çift Uyumu Açısından İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sucuka,N ve Kımmet,E. (2003). Aile Destek Programlarının Okul-Aile İşbirliğindeki Önemi *Gelişim Ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, İstanbul: Morpa

Şimşek, B. (2007). *Erken Çocukluk Döneminde Uygulanan Anne Destek Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Taşkın, N. ve Erkan, S. (2009). he Influence of Father Education Programs on the Levels Of Father Involvement With Children: An Experimental Study, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37:36-148.

Temel, F. (2003). Erken *Çocukluk Eğitimi Politikaları, Yaygınlaşma, Yönetişim Ve Yapılar Toplantısı Raporu 5- 6 Aralık* 2003, Ankara.

Tezel Şahin F. (1998). *Destekleyici Eğitim Programlarının 5-6 Yaş Grubunda Çocuğu Olan Babalar Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi.* Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi,Ankara.

Tezel Şahin, Fve Turla A.(2004). Okul öncesi Eğitim Kurumlarında Yapılan Aile Katılım Çalışmalarının İncelenmesi, *Türkiye Okul öncesi Eğitimini Geliştirme Derneği Omep*

Dünya Konsey Toplantısı Ve Kongresi Bildiri Kitabı, Cilt1,, 379–392, İstanbul: Ya-Pa Yayınları

Tezel Şahin, F. ve N. Ünver.(2005). Okul öncesi Eğitim Programlarına Aile Katılımı, *Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Dergisi*. Cilt: 13 (1): 23–30.

Tezel Şahin, F. ve A. Özyürek(2010). *Anne Baba Eğitimi Ve Okul Öncesinde Aile Katılımı* Morpa Kültür Yayınları, Ankara

Turan,E.vd. (1999). Anne –Çocuk Eğitim Programının Annelerin Çocuk Gelişimi Ve Eğitimi İle İlgili Bilgilerine Ve Ev Ortamlarının Düzenlenmesine Etkisi. *4.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri Anadolu Üniversitesi*. Basımevi Eskişehir

Thomas, P. A., Krampe, E.M. ve Newton, R. R. (2008). Father Presence, Family Structure, And Feelings Of Closeness To The Father Among Adult African American Children. *Journal Of Black Studies*. 38(4):529-546

Uluğ, F.(1999). Eğitimde Grup Süreçleri. *Türkiye Ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları*, Ankara.

Unutkan, Ö.P. (1998). *5-6 Yaş Grubu Aile Katılımlı Sosyalleşme Programı*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Ünal, F. (2003). *Empatik İletişim Eğitiminin Okul Öncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi,* Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ünlü, Ş. (2010). *Being Fathered And Being A Father: Examination Of The General Pattern Of Turkish Fathers' And Their Own Fathers' Involvement Level For Children*

Between The Ages Of 0-8, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Ünüvar, P. (2008). *Babaların 3-6 Yaş Grubu Çocuklarıyla Geçirdikleri Zamanın Niteliğini Belirleme Ve Geliştirme. Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Vural, D. E. (2006). *Okul Öncesi Programlarındaki Duyuşsal Ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katılımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.

Waanders, Christine, Julia L. Mendez And Jason T. Downer. (2005). Parent Characteristics, Economic Stress And Neighborhood Context As Predictors Of Parent Involvement İn Preschool ChildrenS Education, *Journal Of School Psychology.* 45(6):619–636, December.

Wıllıams, D. T.(2009). *Predictors Of Paternal Commitment And Paternal Involvement Among Low-Income African American Fathers,* Yüksek Lisans Tezi, Mississippi Devlet Üniversitesi,A.B.D.

Wherry, H.John,(2009) President, *The Parent Institute, Education's 1 Source For Family Involvement Information,* Http://Www.Parent-İnstitute.Com/Articles/Obstacles.Php Adresinden 14.12.2009 Tarihinde İndirilmiştir

Yazıcı, Z. Ve B, Yüksel Ve Cem Güzeller.(2005). Ebeveynlerin Okul öncesi Eğitimde Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarından Beklentileri, *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Dergisi.* 7(13): 63–76.

Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik Gelişiminde Ailesel Faktörlerin Etkisine İlişkin Bir Araştırma. *Aile Ve Toplum Dergisi,* 1(3):16.

Yılmazçetin, C.(2003). *Babanın Katılımı Ve Ergen Öncesi Çocukların Davranışsal Problemleri Arasındaki İlişki*. Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

Yıldırım,M.C. ve Dönmez, B.(2008). Okul Aile İşbirliğine İlişkin Bir Araştırma *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi.* 7 (23) :98-115.

Zembat, R, Ö. P. Unutkan. (2001). Okul *Öncesi Dönemde Çocuğun Sosyalleşmesinde Ailenin Yeri* (Aile Katılım Programı Uygulama Örnekleriyle). 39–50. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

EKLER

EK-1 ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEĞİ İÇİN GÖRÜŞÜ ALINAN UZMANLAR

Prof. Dr. Aysel KÖKSAL AKYOL Çocuk Gelişimi Alan Uzmanı

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Binnur YEŞİLYAPRAK Eğitimde Psikolojik Hizmetler Alan Uzmanı

Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Çağlayan DİNÇER Okul Öncesi Eğitimi Alan Uzmanı

Ankara Üniversitesi

Yrd. Doç. Dr. Münevver CAN YAŞAR Okul Öncesi Eğitimi Alan Uzmanı

Afyon Kocatepe Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa SARIKAYA Ölçme Değerlendirme alan Uzmanı

Gazi Üniversitesi

EK-4 ÇOCUK EBEVEYN İLİŞKİ ÖLÇEĞİ

	1.Kesinlikl Uygun Değil	**2.Uygun değil**	**3. Kararsızım**	**4.Uygun Olabilir**	**5.Kesinlikle Uygun**
1. Çocuğumla sevgi dolu sıcak bir ilişki paylaşırım.					
2. Çocuğumla ben her zaman birbirimizle mücadele ederiz.					
6.Çocuğum hatalarını düzelttiğimde incinir ya da utanır.					
11. Çocuğum bana aşırı derecede bağımlıdır.					
12. Çocuğum bana kolaylıkla sinirlenir.					
25.Tüm çabalarıma rağmen çocuğum ile ilişkilerimden memnun değilim.					
27.Çocuğum benden bir şey istediği zaman mızmızlanır ya da ağlar.					

EK-3 AİLE KATILIM ÖLÇEĞİ

	Her zaman	**Sık sık**	**Bazen**	**Nadiren**	**Hiçbir zaman**
1) Okul çalışmalarına gönüllü olarak katılırım					
2) Çocuğuma hikayeler okurum yada anlatırım					
6)Diğer çocukların velileri ile okul dışında da görüşürüm					
7)Çocuğumun günlük aktiviteleri konusunda öğretmeni ile konuşurum					
11)Çocuğuma evde öğrenme materyalleri sağlarım (TV,Video, Kitap, Bilgisayar, VCD gibi)					
12)evde yaptırılacak etkinlikler konusunda öğretmen ile konuşurum					
20)Problemlerle ilgili konuşmak ve bilgi edinmek için okul yönetimi ile görüşürüm					

Sevgili Babacığım ;

Geçtiğimiz hafta çok heyecanlı bir gün yaşadım. Beni büyüten çok seven annemi sınıfıma davet ettim. Ona şarkılar şiirler söyledim. Annemin yeni mutfak önlüğünü fark ettin mi babacığım. Öğretmenimle birlikte ben hazırladım ve anneme hediye ettim. Birlikte oyun oynadık mutlu bir gün geçirdik.

Bu hafta ise beni en çok mutlu eden olay karakola gezi oldu. Alperen'in babası bizi işyerine davet etti ve bizde hep birlikte yürüyerek gittik. Yaya geçidinden geçtik ve yolda nelere dikkat edileceğiniz öğrendik. Karakolda ne çok nezarethaneyi merak ettik ve gördük. Polisler bize çok iyi davrandılar ve bizde sürpriz yaparak öğrendiğimiz şarkıyı söyledik.

Veee yeni bir işlem öğrendik. Adı (-) eksi eksiltme yapmaya yarıyormuş. Biz okulda birkaç deneme yaptık. Babacığım öğretmenimin gönderdiği sayfayı birlikte yapalım mı bakalım öğrenmiş miyim?